

Centrum judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových

Filozofická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Bc. Václav Chalupný

**Československo-izraelské vztahy v letech 1948-1950 z perspektivy
českých archivních pramenů**

Diplomová práce

Olomouc 2021

Vedoucí práce:

Mgr. Marie Crhová, M.A., Ph.D.

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci na téma *Československo-izraelské vztahy v letech 1948-1950 z perspektivy českých archivních pramenů* vypracoval samostatně a uvedl jsem v ní předepsaným způsobem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Rad bych poděkoval své rodině a přítelkyni za podporu, Mgr. Marii Crhové, M.A., Ph.D., za vedení práce a povzbudivý přístup, PhDr. Tomášovi Klusoňovi z Archivu ministerstva zahraničních věcí a Mgr. Jiřině Horákové z Archivu Kanceláře prezidenta republiky za pomoc a ochotný přístup v době pandemie.

Obsah

Úvod	1
Glosa nad historiografií	3
1. Židé v poválečném Československu	7
1.1. Československá zahraniční poválečná politika	11
1.2. Palestinská otázka v OSN a role Československa	12
2. Akce DI	13
2.1. Letecké mosty	16
2.2. Výcvik vojenského personálu	19
2.3. Výcvik izraelských letců v ČSR	21
3. Obchod, smlouvy a zemědělská družstva	25
3.1. Zahraniční obchod Izraele	25
3.2. Obchodní dohoda ČSR-Izrael	28
3.3. Tužkárna Koh-i-noor v Safedu	35
3.4. Smlouva o civilním letectví	36
3.5. Zemědělská družstva	37
4. Zastupitelské úřady a emigrace	39
4.1. Velvyslanectví státu Izrael v Československu	39
4.1.1. Zaměstnanci izraelského velvyslanectví v Praze	41
4.1.2. Činnost velvyslanectví	46
4.2. Palestinský úřad a emigrace	49
4.3. Emigrace v době vzniku státu Izrael	51
4.4. Zastupitelské úřady v Izraeli	55
4.4.1. Diplomatičké zastoupení v Palestině	55
4.4.2. Generální konzulát v Jeruzalémě	57
4.4.3. Československé velvyslanectví v Tel Avivu	62
5. Přátelské spolky	68
5.1. Svaz československo-izraelského přátelství	68
5.2. Liga přátelství Izrael-Československo	77
Závěr	82
Zdroje	86
Seznam zkratk	95

Přílohy	96
Anotace	112

Úvod

Vztahy mezi Československem a Izraelem prošly v období od založení židovského státu v roce 1948 do konce totalitního režimu v ČSR v roce 1989 mnohými proměnami. Tyto vztahy, které začaly velmi slibně podporou ČSR při vzniku státu Izrael a následnou materiální pomocí, se postupně zhoršovaly. Začátkem 50. let 20. století zhoršilo vzájemné vztahy i zatčení izraelských občanů Mordechaje Orena a Šimona Orensteina a následně i proces se spikleneckým hnutím v čele s Rudolfem Slánským, ve kterém zaznívaly opovrživé hlasy vůči sionismu. A sionismus, resp. spolupráce se státem Izrael, byl brán jako trestní čin. Tento proces vedl k dalším protisionistickým akcím v ČSR. Možná lépe by bylo napsat k protižidovským akcím, protože často nejen v novinových článcích, ale i veřejném povědomí se tyto pojmy často zaměňovaly. Navíc pro KSČ byl téměř každý Žid sionistou. Akce jako Dana, Zlatá husa či Cizina byly mířeny proti československým Židům. Všechny tyto události a mnohé další vedly k tomu, že po začátku šestidenní války v roce 1967 byly s Izraelem přerušeny diplomatické vztahy. ČSR mělo v následujících letech, co se blízkovýchodních vztahů týče, blíže spíše k arabským státům.

Po sametové revoluci a nástupu Václava Havla se situace změnila a ČSR opět navázalo s Izraelem diplomatické vztahy. Izrael stále vnímá vztahy s Českou republikou jako nadstandardní. Izraelští politici nejen při diplomatických návštěvách pak vzpomínají hlavně na dvě témata. Na prezidenta Tomáše G. Masaryka a na pomoc ČSR Izraeli v prvních letech po založení.

A právě československo-izraelským vztahům v jejich prvopočátku, tedy v období mezi lety 1948 – 1950 se tato práce bude věnovat. Jak již bylo zmíněno, jednou z věcí, které si nejvíce Izraelci cení, je vojenská materiální pomoc a výcvik židovských dobrovolníků v ČSR v prvním roce vzniku státu. Tato pomoc vešla ve známost jako „Akce Důvěrné Izrael“ (dále už jen Akce DI).

Za nákupem zbraní v ČSR stál Ehud Avriel, budoucí izraelský velvyslanec v ČSR. A právě izraelskému velvyslanectví v Praze se bude věnovat další část práce. Bude nastíněn Avrielův nástup, jeho spolupracovníci a také činnosti velvyslanectví, mezi které patřila zejména v prvních letech emigrace, a již zmiňovaná Akce DI, ale i vyjednávání o obchodní dohodě, která měla být podepsána mezi ČSR a Izraelem. Právě úskalím, která provázela podepsání této dohody, se bude práce také věnovat.

Po vzniku státu Izrael se vytvořily přátelské spolky, které měly československo-izraelské vztahy více prohloubit. V ČSR vznikl Svaz československo-izraelského přátelství a v Izraeli zase Liga přátelství Izrael - Československo. V práci budou krom činnosti obou spolků zmíněni i jejich představitelé, kteří byli činní i ve veřejném životě. Důležitost těchto spolků byla zejména v rozvoji kulturních vztahů mezi oběma státy a také v případě Svazu i ukázkou vztahu Komunistické strany Československa k izraelské komunistické straně.

Primárním cílem diplomové práce je podat ucelený náhled na československo-izraelské vztahy v letech 1948-1950. Tyto roky jsou brány u mnoha badatelů jako léta přátelství mezi ČSR a Izraelem díky Akci DI. Vzájemné vztahy však nebyla pouze Akce DI, byly mnohem komplexnější. Cílem práce bude identifikovat hlavní aktéry těchto vztahů, náplň jejich činnosti, vzájemnou provázanost mezi diplomacií a politikou, ať už šlo o vztahy oficiální či neoficiální.

Dílčími cíli práce pak bude identifikovat, jakou úlohu sehrály zastupitelské úřady v obou zemích při budování vzájemných vztahů. Co bylo hlavní činností těchto úřadů a kdo byli jejich zaměstnanci. Jakým způsobem tito zaměstnanci ovlivňovali Akci DI, obchodní dohodu či emigraci. Jak se ČSR stavělo k požadavkům izraelského velvyslanectví či k obchodní dohodě s Izraelem nebo jakým způsobem komunikovalo s československým velvyslanectvím v Izraeli. A také jakým způsobem byly ovlivněny politickou situací přátelské spolky, které vznikly na podporu vztahů mezi oběma státy. Do jaké míry tyto spolky pomohly ke zlepšení vzájemných vztahů a kdo byli jejich představitelé.

Na tyto cíle bude nahlédnuto optikou archivních materiálů, memoárové literatury, dobových novinových článků a také sekundární literatury. Díky těmto zdrojům bude práce vytvářet komplexnější náhled na československo-izraelské vztahy.

Glosa nad historiografií

Pro tuto práci byly základními primárními zdroji archivní prameny ze čtyř českých archivů. Prvním z nich je Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR, ve kterém se nachází fond Teritoriální odbory-obyčejné 1945-1959 (A-K), Izrael. V tomto fondu, který obsahuje jedenáct kartonů, lze vyčíst informace např. o československo-izraelských obchodních i kulturních vztazích či o emigraci československých Židů do Izraele. Dalším fondem, ze kterého je možné k dané problematice čerpat, je fond ZÚ Izrael, 1933-1955, ve kterém lze nalézt údaje o zaměstnancích československých zastupitelských úřadů v Izraeli a činnosti těchto úřadů. Informace o činnosti a zřízení československého velvyslanectví v Izraeli je pak možné nalézt ve fondu I. sekce 1945-1954, oddělení I-1 a I-2, Diplomatický sbor, Tel Aviv.

Pro problematiku vztahů mezi Komunistickou stranou Československa a Komunistickou stranou Izraele, které se tato práce také věnuje, je důležitým informačním zdrojem Národní archiv, konkrétně fond KSČ - Ústřední výbor, 1945-1989, mezinárodní oddělení či fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, generální sekretariát ve kterých lze nalézt informace i o přátelských spolcích. O Lize přátelství Izrael-Československo pak nejvíce informací poskytne fond Československý ústav zahraniční II.

O vojenské pomoci Izraeli je nejvíce napsáno v Archivu bezpečnostních složek ve fondu 425 Židovské organizace. V tomto archivu se nachází krom informací o dodávkách a výcviku vojenského personálu také informace o sionistických spolcích, sledování a emigraci. Kromě fondu 425 je důležitý i fond 302 Hlavní vojenská kontrarozvědka, ve kterém se nacházejí údaje o návštěvách izraelské delegace, ale i o činnosti Hagany v ČSR.

Posledním archivem, ve kterém lze nalézt informace např. o československo-izraelských přátelských spolcích, či o jmenování izraelských diplomatů v ČSR, je Archiv Kanceláře prezidenta republiky. V tomto archivu je čerpáno např. z kartonu KPR, 1948-1964, kart. 372, Izrael.

Kromě archivních pramenů jsou důležitým zdrojem informací osobní vzpomínky zúčastněných neboli memoárová literatura, ke které je potřeba se stavět kriticky a porovnávat ji s dalšími prameny. Své memoáry sepsal i první československý velvyslanec v Izraeli

Eduard Goldstücker. Ve svém díle *Vzpomínky 1945–1968* popisuje svůj nástup na post velvyslance a budování nového velvyslanectví v Tel Avivu.¹

Vzpomínky ze svého pobytu v Praze zapsal také první izraelský velvyslanec v ČSR Ehud Avriel v kapitole: *Prague and Jerusalem: The Era of Friendship*. In: DAGAN, A. (ed.): *The Jews of Czechoslovakia. Volume III*.² Kromě pobytu v Praze Avriel sepsal i své celoživotní paměti, ve kterých vzpomíná, jak pomáhal při organizování transportů do Palestiny a následně i na to, jak se snažil zajistit zbraně pro brzy vznikuvší stát Izrael v díle: *Open the Gates! The Dramatic Personal Story of ,Illegal Immigration to Israel*.³

Své vzpomínky sepsali také účastníci leteckého výcviku v Olomouci Avraham Harshalom: *Znovuzrozen z popela*,⁴ Jehuda Manor: *Ha-tajeset shehemrija me-ha-šoa*,⁵ či účastník Operace Velveta Boris Senior: *New Heavens: My life as a Fighter pilot and a Founder of the Israel Air Force*.⁶

Československé zahraniční politice se věnuje Jindřich Dejmek v několika publikacích. Pro potřeby této práce jsou stěžejní dva díly *Diplomacie Československa*. V prvním díle Dejmek píše o československé diplomacii od první republiky až po rozdělení Československa. V poválečném období nastiňuje změny, které se udály s příchodem komunistické strany k moci a k jaké reorganizaci na Ministerstvu zahraničních věcí docházelo. V druhém díle, které je bibliografickým slovníkem československých diplomatů, lze nalézt také údaje o vybraných československých zastupitelích v Izraeli.⁷ Kromě Dejmkových knih se věnuje české a československé zahraniční politice např. František Zbořil v knize: *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Tato publikace obsahuje informace o

¹ GOLDSTÜCKER, Eduard. *Vzpomínky (1945-1968)*. v Praze: G plus G, 2005.

² AVRIEL, Ehud. *Prague and Jerusalem: The Era of Friendship*. In: DAGAN, A. (ed.): *The Jews of Czechoslovakia. Volume III*. Philadelphia-New York: Society for the History of Czechoslovak Jews and The Jewish Publication Society of America, 1984.

³ AVRIEL, Ehud. *Open the Gates! The Dramatic Personal Story of ,Illegal Immigration to Israel*. Atheneum, 1975.

⁴ HARSHALOM, Avraham. *Znovuzrozen z popela*. Praha: Naše vojsko, 1992.

⁵ MANOR, Jehuda. *Ha-tajeset shehemrija me-ha-šoa*. Jeruzalém: Yad Vashem, 2012.

⁶ SENIOR, Boris. *New Heavens: My life as a Fighter pilot and a Founder of the Israel Air Force*. Washington: Potomac Books, 2005.

⁷ DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918-1992)*. Praha: Academia, 2012 a DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*. Praha: Academia, 2013.

československé zahraniční politice od roku 1918, věnuje se mezinárodním smlouvám a pro badatele je cenná i díky odkazům na další rozvíjející literaturu.⁸

Mezi nejnovější literaturu v oblasti československo-izraelských vztahů patří kniha Evy Taterové: *Československá diplomacie a Izrael v letech 1948-1967*. Ve své knize se věnuje vztahu československé diplomacie k Izraeli ve zmíněném časovém období, kdy v Československu převzala kontrolu nad státem komunistická strana a na Blízkém východě se vytvořil židovský stát. Taterová popisuje, jak se tento specifický vztah vyvíjel, reflektuje změnu tohoto vztahu v 50. letech po politických procesech a představuje stále napjatější vztahy mezi oběma státy až do přerušení diplomatických kontaktů v roce 1967.⁹

Mezi výchozí sekundární literaturu k tématu československo-izraelských vztahů patří také starší publikace *Československo, sionismus, Izrael*, od Moshe Yegara. Bývalý izraelský velvyslanec v ČSR použil ve svém díle množství článků z izraelských a palestinských novin, díky kterým bylo možné nahlédnout do materiálů běžným badatelům nedostupných. Tato publikace mapuje vztahy mezi Židy a ČSR od první republiky po konce 90. let.¹⁰

Kromě těchto knih byly vydány i další publikace, věnující se vybranému tématu. V roce 1993 publikovala Marie Bulínová vybrané prameny *Československo a Izrael 1945–1956: Dokumenty*, kde jsou sesbírané některé archivní materiály, které se týkají československo-izraelských vztahů v letech 1945-1957. Tyto dokumenty nejsou nijak analyzovány, jedná se pouze o opis pramenů z Vojenského historického archivu, Státního ústředního archivu atd.¹¹ Na tyto dokumenty navazují v díle *Československo a Izrael v letech 1947–1953. Studie* autoři Jiří Dufek, Karel Kaplan a Vladimír Šlosar. Tyto publikace vyšly v první polovině 90. let a jsou často brány jako základní četba pro tuto problematiku. V publikaci *Československo a Izrael v letech 1947–1953. Studie*, je však velký zřetel brán na dodávky zbraní, výcvik vojenských jednotek pro Izrael a jen v první části knihy, kterou napsal

⁸ ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha: Leges, 2010.

⁹ TATEROVÁ, Eva. *Československá diplomacie a Izrael v letech 1948-1967*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017.

¹⁰ YEGAR, Moshe. *Československo, sionismus, Izrael: historie vzájemných vztahů*. Praha: Victoria Publishing, 1997.

¹¹ BULÍNOVÁ, Marie. *Československo a Izrael v letech 1945-1956: Dokumenty*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 1993.

Karel Kaplan, jsou naznačená další důležitá témata jako emigrace či politický postoj k Izraeli.¹²

Většina dalších publikací se zabývá hlavně dodávkami zbraní, munice a letadel do Izraele, popř. výcvikem vojenského personálu pro nově vzniklý židovský stát. Tomuto tématu se nejvíce věnoval Ivo Pejčoch v časopisu *Historie a vojenství*, např. v článku: *Výcvik příslušníků brigády Hagana v Československu*¹³ a také Martin Wein v knize *Slovanský Jeruzalém, Jak Češi založili Izrael*.¹⁴ Leteckému výcviku v ČSR se pak věnoval Zdeněk Klíma ve své práci *Československý podíl na vzniku izraelského vojenského letectva a jeho operační činnosti v 1. izraelsko-arabské válce*.¹⁵

Na téma československo-izraelských vztahů vzniklo i několik absolventských prací. Například diplomová práce Tomáše Habermanna *Československo a Izrael 1947-1949: Léta přátelství*, ve které poukazuje (stejně jako autor této práce) na vztahy mezi státy v prvních letech po založení státu Izrael. Tato práce se však zaměřuje hlavně na palestinskou otázku a vojenskou pomoc Izraeli.¹⁶ Vojenské pomoci Izraeli se věnuje i práce Eriky Polzerové: *Československá pomoc Izraeli v letech 1948-1951, její příčiny, průběh a následky*,¹⁷ či práce Jakuba Albrechta: *Pomoc Československa Izraeli v roce 1948*.¹⁸ Vojenské pomoci, ale i diplomatickým vztahům mezi Československem a Izraelem se ve studijně rozborové práci *Diplomatické vztahy a hospodářská pomoc Československa Izraeli v letech 1945-1950* zabývala Lenka Doležalová.¹⁹ O přátelských spolcích, mezi nimiž byl zmíněn i Svaz československo-izraelského přátelství napsala rigorózní práci *Židovské instituce a státní správa v letech 1945-1956* Petra Munková. Tato obsáhlá práce zmapovala činnost po válce obnovených či nově založených židovských spolků.²⁰

¹² DUFEK, Jirí, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael v letech 1947-1953: studie*. Praha: Doplněk, 1993.

¹³ PEJČOCH, Ivo. *Výcvik příslušníků brigády Hagana v Československu*. *Historie a vojenství: Časopis Vojenského historického ústavu*, roč. 60, č. 2 (2011), 4-21.

¹⁴ WEIN, Martin Joachim. *Slovanský Jeruzalém: jak Češi založili Izrael*. Praha: Academia, 2018.

¹⁵ KLÍMA, Zdeněk. *Československý podíl na vzniku izraelského vojenského letectva a jeho operační činnosti v 1. izraelsko-arabské válce* (proseminární práce). Praha: Vlastním nákladem, 1995.

¹⁶ HABERMANN, Tomáš. *Československo a Izrael 1947-1949: Léta přátelství*. Diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011.

¹⁷ POLZEROVÁ, Erika. *Československá pomoc Izraeli v letech 1948-1951, její příčiny, průběh a následky*. Diplomová práce, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1994.

¹⁸ ALBRECHT, Jakub. *Pomoc Československa Izraeli v roce 1948*. Diplomová práce, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010.

¹⁹ DOLEŽALOVÁ, Lenka. *Diplomatické vztahy a hospodářská pomoc Československa Izraeli v letech 1945-1950*. Studijně rozborová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1999.

²⁰ MUNKOVÁ, Petra. *Židovské instituce a státní správa v letech 1945-1956*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008.

1. Židé v poválečném Československu

Před 2. světovou válkou žilo v Československu²¹ včetně Podkarpatské Rusi podle sčítání lidu 356 830 občanů židovského původu. Toto číslo se po válce výrazně zmenšilo. Na československém území se v roce 1946 nacházela přibližně šestina z původního počtu. V tomto čísle byli započtení i Židé z Podkarpatské Rusi, kteří se rozhodli požádat o československé občanství. Podkarpatská Rus už nespadała do území ČSR, po válce bylo toto území postoupeno Sovětskému svazu.²²

Českoslovenští Židé začali hned po válce obnovovat židovské obce. V září 1945 byla svolána první schůze Rady židovských náboženských obcí, na které byl zvolen předsedou Arnošt Frischer.²³ Nově zvolený předseda Frischer informoval prezidenta Edvarda Beneše v listopadu 1945, že v českých zemích už je 59, a na Slovensku dokonce 105 obnovených židovských obcí. Nedlouho po válce se počet židovských obcí začal zmenšovat, protože Židé, kteří se vrátili do svých domovů během války, často ztratili svou víru.²⁴

V Evropě převládaly po válce nacionalistické nálady a také nálady antisemitské. V některých oblastech Evropy se po válce vyskytly i antisemitské útoky ve formě násilí, nadávek či nenávisti. Docházelo také k pogromům, přičemž jeden z nejhorších se udál v červenci 1946 v polských Kielcích a vyžádal si přibližně čtyřicet obětí.²⁵ Také na československém území došlo k poválečným formám antisemitismu. Mezi nejznámější formy násilného antisemitismu v poválečném ČSR patří pogrom v Topolčanech v září 1945, při kterém bylo zraněno až 49 lidí,²⁶ a také vražda ve slovenském Kolbasově.²⁷

Antisemitského výroku se měl dopustit na jaře 1947 i ministr informací Václav Kopecký ve svém projevu v Teplicích-Šanově, v němž použil několik poznámek o židovském

²¹ Dále už jen ve zkratce ČSR.

²² TATEROVÁ, Eva. *Československá diplomacie*, s. 24, 31. Židům z Podkarpatské Rusi, kteří přesídlili po válce do ČSR, se říká optanti. Více např.: VACULÍK, Jaroslav. *Optanti z Podkarpatské Rusi v letech 1945 - 1948*. In: Slezský sborník = Acta Silesiaca : čtvrtletník pro vědy o společnosti Opava: Slezský ústav Slezského zemského muzea, roč. 95, č. 1-2, (1997), s. 140-146.

²³ LÁNÍČEK, Jan. *Arnošt Frischer and the Jewish Politics of Early 20th-Century Europe*. New York: Bloomsbury Academic, 2017, s. 147.

²⁴ SOUKUPOVÁ, Blanka. *Židé v českých zemích po šoa: Identita poraněné paměti*. Bratislava: Marenčin PT, 2016, s. 58-59.

²⁵ FRANKL, Michal a kol. *Naši nebo cizí?: Židé v českém 20. století*. Praha: Židovské muzeum v Praze - Institut Tereziánské iniciativy, 2013, s. 181. Více o Kielském pogromu např. v GROSS, Jan Tomasz. *Strach: největší poválečný protizidovský pogrom: esej v historickém výkladu*. Brno: Jota, 2008.

²⁶ WEIN, Martin Joachim. *Slovanský Jeruzalém*, s. 218-219.

²⁷ SOUKUPOVÁ, Blanka, ed., SALNER, Peter, ed. a LUDVÍKOVÁ, Miroslava, ed. *Židovská menšina v Československu: po druhé světové válce: od osvobození k nové totalitě*. V Praze: Židovské muzeum, 2009, s. 5.

vzhledu.²⁸ Václav Kopecký si „polepšil“ svůj obraz u Židů, když v březnu 1948, tedy v době, kdy ČSR už bylo pod nadvládou KSČ, řekl, že nový režim chce ještě více respektovat náboženská, společenská a občanská práva Židů.²⁹ Antisemitismus se v československé politice začal více projevovat až od 50. let 20. století, např. při tzv. Slánského procesu.³⁰

Antisemitismem se dá nazvat i poválečné vyhánění německých a maďarských Židů. Obzvláště němečtí Židé v ČSR, kteří byli během války perzekuováni stejně jako ostatní Židé, byli bráni jako spoluviníci válečného konfliktu. Němečtí Židé, kteří žili na československém území, museli po válce snášet fakt, že kromě přidělu na jídlo s nimi bylo zacházeno stejně jako s Němci. Němečtí Židé tak např. vyměnili Davidovu hvězdu za bílou pásku, kterou museli nosit na rukávu. Němečtí Židé museli dokázat, že trpěli pod nacistickým terorem nebo se zúčastnili bojů proti němu. Pokud toto neprokázali, hrozilo jim nucené vysídlení z ČSR.³¹ V první polovině září 1946 vydalo ministerstvo vnitra memorandum, které vyňalo osoby židovského původu z nucených transportů. Aby tito Židé dostali zpět svůj majetek, museli však získat československé občanství.³² Československé občanství pak mohli němečtí Židé nabýt tím, že prokázali, že nečinili během války nic proti ČSR. Poté pak mohli žádat o svůj zkonfiskovaný majetek.³³ A právě problémy s navrácením majetku, neboli restitucemi byl další problém, se kterým se Židé po válce museli potýkat. Na základě dekretu prezidenta Edvarda Beneše z podzimu 1945 byl konfiskovaný majetek vrácen lidem, kterým byl zabaven během války z důvodů politických, kteří měli československé občanství a prokázali státní spolehlivost. I když byl majetek navrácen, ukázala se vzrůstající moc KSČ. KSČ si ověřila, že si tento restituovaný majetek může přivlastnit, pokud zatlačí na majitele. Nejznámějším případem byla tzv. Varndorfská stávka, kdy KSČ pomocí stávky a výhrůžek docílila toho, že tkalcovna, která se měla vrátit židovskému majiteli, spadla do vlastnictví Národní správy.³⁴

²⁸ PLACÁK, Petr. *Gottwaldovo Československo jako fašistický stát*. Praha: Paseka, 2015, s. 103-104.

²⁹ HEITLINGER, Alena. *Ve stínu holocaustu a komunismu: čeští a slovenští židé po roce 1945*. Praha: G plus G, 2007, s. 31.

³⁰ Více o tzv. Slánského procesu např.: PERNES, Jiří, ed. a FOITZIK, Jan, ed. *Politické procesy v Československu po roce 1945 a "případ Slánský": sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, pořádané ve dnech 14.- 16. dubna 2003 v Praze*. Brno: Prius pro Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v Praze, 2005. Nebo např. NAČR fondy: Komise I (Barákova komise) a Komise II (Kolderova komise).

³¹ SEDLICKÁ, Magdalena. „Němečtí Židé“ v Československu v letech 1945-1948. *Historie – Otázky – Problémy*, roč. 8, č. 1 (2016), s. 121-123.

³² ČAPKOVÁ, Kateřina, ed. a RECHTER, David, ed. *Židé, nebo Němci?: německy mluvící Židé v poválečném Československu, Polsku a Německu*. Vydání první. Praha: NLN, s.r.o., 2019, s. 36.

³³ SEDLICKÁ, Magdalena. „Němečtí Židé“, s. 130.

³⁴ JANČÍK, Drahomír, KUBŮ, Eduard a KUKLÍK, Jan. *"Arizace" a restituce židovského majetku v českých zemích: (1939-2000)*. Praha: Univerzita Karlova. 2003, s. 54, 63.

Někteří němečtí Židé se kvůli špatnému zacházení rozhodli emigrovat do části Německa spravované Američany. Nebyli to ale jen němečtí Židé, kteří se rozhodli v poválečném období emigrovat. Kromě emigrace československých Židů do Palestiny a později Izraele³⁵ probíhala i emigrace do Spojených států, kam českoslovenští Židé zamířili po roce 1948. Ve Spojených státech poté vzniklo středisko, které bávalo o Židech v českých zemích.³⁶ Československo se také stalo jakousi přestupní stanicí pro Židy z Polska a Maďarska. Po kielckém pogromu přecházeli polští Židé po tisících československé hranice.³⁷ V ČSR pro ně byly zřízeny tábory např. v Broumově či Náchodě, kde se polským židovským uprchlíkům dostalo základní péče. ČSR bylo tranzitní stanicí a provádělo tzv. nezdařenou repatriaci, kdy pomáhalo židovským uprchlíkům z Polska nikoliv vrátit se do svých domovů, ale pomoci jim přes naše hranice dál do Německa, Rakouska, Francie či Spojených států.³⁸

Naopak zdařilá repatriace probíhala v ČSR pro občany, kteří se vrátili z koncentračních táborů. Tyto občany mělo na starost ministerstvo práce a sociální péče, konkrétně repatriční odbor, který zařídil, aby bylo o repatrianty dobře postaráno. Byli ošaceni, dostali stravu, potřebnou zdravotní péči a ubytování. Po poskytnutí zdravotní a sociální péče se pak měli zapojit do hospodářského života a zároveň měli být odškodněni.³⁹ Odškodňování Židů pak trvalo i několik let po válce.⁴⁰

Na svoji předválečnou činnost navázaly také sionistické organizace a židovské spolky. Mezi židovské spolky, které po válce obnovily svou činnost, patřily např. Židovský modlitební spolek v Ostravě, Spolek izraelských žen v Brně či Židovský sportovní klub Hagibor v Praze. Obnovených židovských spolků bylo v roce 1946 přes šedesát. Ke konci 40. let se tento počet i nejspíše vlivem vystěhování snížil na necelých třicet.⁴¹

Sionistické organizace se v poválečném ČSR zaměřovaly hlavně na pomoc při emigraci do Palestiny. Jejich vybrané členy už měly v evidenci již od konce roku 1945 bezpečnostní složky ČSR. Bezpečnostní složky nastrčily také své špehy do Ústředního svazu sionistického, zaštiťujícího sionistické organizace v ČSR. Tito informátoři pak podávali

³⁵ Více o emigraci do Palestiny, popř. Izraele v podkapitole Palestinský úřad a emigrace.

³⁶ SEDLÁK, Petr. *Poté*, s. 15.

³⁷ SOUKUPOVÁ, Blanka, ed. *Židovská menšina*, s. 33.

³⁸ NA, f. Ministerstvo práce a sociální péče – repatriace 1938-1951, inv. č. 842, kart. č. 758.

³⁹ SEDLÁK, Petr. *Poté*, s. 103 – 104.

⁴⁰ Více o odškodňování po válce v podkapitole Generální konzulát v Jeruzalémě.

⁴¹ ABS 425-365-12, s. 20-43.

zprávy o průbězích jednání ÚSC a také o budoucích plánech.⁴² Svaz zaštiťoval pět sionistických organizací, další tři sionistické organizace působily samostatně.⁴³

Sionistické organizace byly pod neustálým dohledem. Jejich činnost pak chtěla utnout KSČ v čele se Svazem československo-izraelského přátelství, který byl KSČ řízen. Zástupci Svazu Vladimír Waigner a Waltr Štamberger dokonce navrhli zakázat sionistické organizace. KSČ později označili sionistickou ideologii za reakční politický směr. KSČ se společně se Svazem pokoušeli odříznout ÚSC od zdrojů, převzít kontrolu nad vystěhovací akcí a nad dodávkami zbraní.⁴⁴ Sionisté, jako byl předseda Rady židovských náboženských obcí Frischer a jeho tajemník Wehle, byli ze svých pozic na jaře 1948 odvoláni. A namísto nich byl zvolen Akční výbor RŽNO řízený KSČ. KSČ už tak měla ještě před vznikem státu Izrael pod dohledem velkou část židovských organizací či spolků.⁴⁵

Židé a KSČ nebyli pouze v opozici, řada Židů do KSČ po válce vstoupila nebo se k ní vrátila. Někteří Židé po válce odvrhli víru a přimkli se ke komunistické ideologii. Židé spatřovali v komunismu řešení antisemitského a nacionalistického problému. Do komunistické strany si také mohli podat přihlášku i němečtí Židé žijící v ČSR.⁴⁶ Mezi Židy, kteří vstoupili do KSČ, bylo i několik osob, které sehrály významnou roli v československo-izraelských vztazích koncem 40. let a začátkem 50. let 20. století. Byli to např. náměstek ministra financí Otto Fischl, vedoucí mezinárodního oddělení ÚV KSČ, Bedřich Geminder, Bedřich Reicin, náměstek ministra národní obrany, a Rudolf Slánský, generální tajemník KSČ. Tito židovští komunisté byli i dalšími spoluspiklenci popraveni v již zmíněném Slánského procesu.⁴⁷ Kromě těchto vysokých československých úředníků byl židovského původu člen KSČ a první československý velvyslanec v Izraeli Eduard Goldstücker.⁴⁸ Poté,

⁴² ABS 425-226-3, s. 13-115. Ústřední svaz sionistický dále už jen pod zkratkou ÚSC (Zkratka podle dobových dokumentů, kde je svaz napsán ve slovenštině, tedy Ústřední svaz cionistický).

⁴³ Sionistické organizace pod zaštitěním ÚSC: 1. *Hašomer Haair*, Původně mládežnická organizace, která své členy připravovala na pobyt a práci v Palestině 2. *Achut Haavoda*, Byla to samostatná skupina, která začala fungovat až po 2. světové válce. 3. *Mapaj*, Socialistická strana politického středu, následovatel stejné izraelské strany. 4. *Všeobecní sionisté*. 5. *Mizrachi*. Organizace mimo Ústřední svaz sionistický pro ČSR: 1. *Agudat Israel* Tuto organizaci tvořili hlavně ortodoxní Židé. 2. Unie sionistů-revizionistů. V ČSR to byla polovojenská organizace, která čítala kolem 200 členů. 3. *Šternova skupina*. In: DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 18.

⁴⁴ DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 20-23. Více o Svazu československo-izraelského přátelství v kapitole Přátelské spolky.

⁴⁵ LÁNÍČEK, Jan. *Arnošt Fricher*, s. 176-177.

⁴⁶ PEROUTKOVÁ, Michaela. *Židovské identity v Československu před 2. světovou válkou a po ní*. Praha: Libri, 2016, s. 97.

⁴⁷ Např. in: LUKEŠ, Igor. *Rudolf Slansky: His Trials and Trial Working paper* (Cold War International History Project). Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2008, s. 57.

⁴⁸ DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II.*, s. 331.

co v komunistické politice proběhl antisionistický obrat (začala tzv. protižidovská politika), zažívali mnozí Židé, již vstoupili do KSČ, zklamání. Židé tak byli komunisty postaveni do role sionistických nepřátel.⁴⁹

1.1. Československá zahraniční poválečná politika

Po konci 2. světové války se znovu začala formovat československá diplomacie. Ze začátku se ministerstvo zahraničních věcí snažilo navázat na svoji předválečnou činnost společně s ministrem Janem Masarykem. Po roce 1946 už bylo jasné, že ministerstvo už je jen vykonavatel pokynů vlády. V zahraničním resortu se navíc postupně zvyšoval počet stoupenců KSČ. Na MZV téměř hned po obnově zastával roli státního tajemníka člen komunistické strany Vladimír Clementis.⁵⁰ Budoucí vliv KSČ, resp. Sovětského svazu se ukázal při odmítnutí Marshallova plánu. ČSR se rozhodlo zúčastnit se jednání na konferenci o Marshallově plánu v Paříži v červenci 1947. Po nátlaku Sovětského svazu však ČSR muselo tuto účast zrušit.⁵¹

MZV neprocházelo do roku 1948 zásadními organizačními či personálními změnami, sílily však vazby na Sovětský svaz a jeho spojence, naopak vazby na západní státy postupně ochabovaly. Změny se však začaly dít v zastupitelských úřadech ČSR, kam vysílal své zástupce nově vzniklý odbor pro politické zpravodajství, které spadalo pod ministerstvo vnitra. V tomto odboru bylo oddělení „zahraničně-obranné“ a právě z tohoto oddělení, ve kterém byli převážně členové KSČ, byli posíláni zástupci na zahraniční úřady.⁵²

KSČ dostalo MZV pod úplnou nadvládu po tzv. „Vítězném únoru“, kdy komunistická strana po demisi prezidenta Edvarda Beneše uvrhla ČSR do totality. Pro pracovníky MZV to znamenalo personální změny, a to nejen v Praze, ale i na zastupitelských úřadech po celém světě.⁵³ Situace se pro prodemokratické zaměstnance ještě zhoršila po smrti Jana Masaryka 10. března 1948.⁵⁴

Na Masarykovo ministerské místo byl dosazen jeho tajemník Vladimír Clementis. Pod jeho vedením došlo k reorganizaci struktury MZV. Nový organizační plán dělil strukturu MZV do čtyř skupin. Každou skupinu vedl jeden z nově jmenovaných náměstků. Skupina A

⁴⁹ KOVÁCS, András. *Communism's Jewish Question*. Berlin:de Gruyter, 2017, s. 8.

⁵⁰ DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl I.*, s. 118-119.

⁵¹ ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika*, s. 216-217.

⁵² DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl I.*, s. 128-131.

⁵³ Tamtéž, s. 132-135.

⁵⁴ Více o Janu Masarykovi např.: KOSATÍK, Pavel a KOLÁŘ, Michal. *Jan Masaryk - pravdivý příběh*. Třetí přehledné vydání. Praha: Mladá fronta, 2016.

podléhala Jiřímu Toufarovi a patřily do ní nejdůležitější odbory na MZV, včetně teritoriálních odborů. Do této kategorie spadal i Izrael. Dalším náměstkem byl jmenován Vlastimil Borek, který spravoval skupinu B, ve které se nacházel diplomatický protokol, kabinet ministra či archiv. Sekci C pak vedla Gertruda Sekaninová-Čakrtová. Tato sekce měla navázat na dřívější národohospodářský odbor. Poslední byla skupina D, kterou vedl Artur London, a sestávala z kádrového oddělení.⁵⁵

1.2. Palestinská otázka v OSN a role Československa

Necelý rok před ovládnutím ČSR komunistickou stranou sehrála československá diplomacie v tzv. palestinské otázce, tedy v jednání o rozdělení území Palestiny po skončení britského mandátu, poměrně významnou roli. Když v květnu 1947 vystoupil v OSN sovětský delegát Andrej Gromyko s návrhem na rozdělení Palestiny, určil tak i směr, který následovala československá vláda. Pro vznik samostatného židovského státu byli jak ministr zahraničních věcí Jan Masaryk, tak předseda vlády Klement Gottwald.⁵⁶

Velká Británie kontaktovala na začátku dubna 1947 zástupce generálního tajemníka OSN Victora Hooa, zda by na dalším zasedání Valného hromadění mohla být probrána palestinská otázka. Po jednání Valného shromáždění OSN byl schválen Zvláštní výbor Spojených národů pro Palestinu (United Nations Special Committee on Palestine – UNSCOP), který se měl zabývat rozdělením mandátního území Palestiny.⁵⁷ Na nátlak Sovětského svazu měly být v tomto zvláštním výboru pouze „neutrální“ státy, mezi které bylo zařazeno i ČSR,⁵⁸ které ve výboru zastupoval dr. Karel Lysický. Zvláštní výbor měl do začátku září předložit zprávu, ve které by bylo navrženo řešení palestinské otázky. Ve zprávě stálo, že by mělo dojít k vytvoření dvou států, arabského a židovského. Jeruzalém by pak měl mít zvláštní status. Tato zpráva obsahovala tzv. většinový plán, se kterým souhlasilo i ČSR.⁵⁹ Navržený většinový plán, který vytvořil zvláštní výbor, odhlasovalo Valné shromáždění OSN 29. listopadu 1947 jako rezoluci č. 181 v poměru 33:13 ve prospěch většinového plánu. Židům tak bylo přiřčeno 56% území Palestiny. Zatímco sionisté a příznivci vzniku židovského státu rezoluci vítali, arabské státy ji na zasedání v Káhiře 17. listopadu 1947

⁵⁵DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl I.*, s. 150-152.

⁵⁶DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 9-11.

⁵⁷MUZIKÁŘ, Josef. *Palestinská otázka: vznik a vývoj do konce první arabsko-izraelské války v roce 1949*. Praha: Academia, 1983, s. 169-170. Členové této rady byli zástupci jedenácti států: Československa, Kanady, Guatemaly, Austrálie, Íránu, Indie, Nizozemí, Švédska, Peru, Jugoslávie a Uruguaye.

⁵⁸SACHAR, Howard Morley. *Dějiny státu Izrael*. Praha: Regia, 1999, s. 241. Neutrální vybraných států byla spíše na oko, v Íránu, Jugoslávii a Indii žila velká muslimská komunita, která měla jistě na rozhodování vliv.

⁵⁹MUZIKÁŘ, Josef. *Palestinská otázka*, s. 171-172.

odmítly.⁶⁰ V rámci rezoluce OSN byl přijat návrh na vytvoření komise, která by dohlédla na rozdělení států. V této komisi zasedala Bolívie, Dánsko, Filipíny, Panama a také ČSR, které mělo při prvním zasedání komise 9. ledna 1948 předsednictví.⁶¹

ČSR projevilo na zasedání Valné hromady OSN a také v UNSCOPu velkou iniciativu. Důvody, proč zástupce ČSR hlasoval pro vznik Izraele, byly prosté. ČSR vidělo v Izraeli budoucího obchodního a snad i politického partnera. ČSR doufalo, že Izrael se přikloní spíše k východu než k západu. ČSR bylo už v této době pod vlivem Sovětského svazu, proto svým hlasováním chtělo pomoci udělat ze státu Izrael komunistický satelit na Blízkém východě. Tato očekávání však zůstala nenaplněna.

Samostatnost Izraele byla vyhlášena už 14. května 1948, tedy den před tím, kdy měl skončit britský mandát na území Palestiny. Ve vysílání telavivské televize přečetl v podvečer 14. května David Ben Gurion Deklaraci nezávislosti.⁶² Nezávislost Izraele ještě v den projevu Ben Guriona uznaly Spojené státy *de facto*. Sovětský svaz přispěchal už s oficiálním uznáním *de jure* o tři dny později, tedy 17. května 1948. A je tak považován za první stát, který oficiálně uznal Izrael.⁶³

2. Akce DI

Informace o akci, která zahrnovala dodávky zbraní, munice, letadel a výcvik vojenského personálu pro stát Izrael, je možné najít v literatuře či pramenech pod označením Akce „Důvěrné Izrael“ neboli Akce DI.

Po válce se David Ben Gurion, předseda Světové sionistické organizace, rozhodl reorganizovat Haganu.⁶⁴ Hagana se nově měla dělit na čtyři sekce. První a druhá sekce Mossad⁶⁵ a Bricha⁶⁶ měly za úkol pokračovat v pomoci s imigrací do Palestiny. Třetí sekce

⁶⁰ POJAR, Miloš. *Izrael. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Libri, 2009. Stručná historie států, s. 51.

⁶¹ MUZIKÁŘ, Josef. *Palestinská otázka*, s. 186.

⁶² ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Centrum strategických studií, 2005, s. 78.

⁶³ RUCKER, Laurent. *Stalin, Izrael a Židé*. V Praze: Rybka Publishers, 2001, s. 89. Sovětský svaz chtěl být ve všem na první místě, jak píše ve svém Vzpomínkách první československý velvyslanec Eduard Goldstücker. Sovětský svaz prý naléhal, aby mohl předat jako první i akreditační listiny Izraelské vládě. In: GOLDSTÜCKER, Eduard. *Vzpomínky*, s. 42.

⁶⁴ Hagana byla vojenská organizace, která měla bránit stát Izrael.

⁶⁵ Mossad je izraelská tajná služba.

⁶⁶ Více o organizaci Bricha viz s. 50.

Rechesh měla na starost zajistit zbraně a vojenské vybavení. A Hagana, tedy čtvrtá sekce, měla za úkol vojenský výcvik a domácí obranu.⁶⁷

Každá ze sekcí byla důležitá, nicméně Ben Gurion si byl vědom, že Židé v Palestině nutně potřebují zbraně, a tak hledal v roce 1947 někoho, kdo by dokázal nakoupit zbraně. Židovské obyvatelstvo nemělo ke zbraním přístup, protože v listopadu 1947 bylo na území Palestiny uvaleno embargo, co se dovozu zbraní týče. Ben Gurion tedy vybral dva zkušené zástupce Hagany, aby zkusili zajistit zbraně. Byli to Munya Mardor⁶⁸ a Ehud Avriel. Avriel odcestoval do Paříže, kde měl několik schůzek se zástupci států, např. ze Střední Ameriky, kteří chtěli s Haganou dojednat obchod. Osudovým setkáním se pak stala schůzka s Robertem Adamem Abramovičem,⁶⁹ rumunským Židem, který byl před válkou zástupce Zbrojovky Brno v Bukurešti. Abramovič mu ukázal katalogy zbraní a zároveň letenky, které pro ně koupil na zítřek do ČSR. Před tím, než Avriel opustil Paříž, vzal s sebou tři nepoužívané hlavičkové papíry etiopského generálního konzulátu, které používala organizace Bricha na víza při ilegální emigraci do Palestiny.⁷⁰

Abramovič s Avrielem přiletěli do Prahy 29. listopadu 1947, kde už na ně čekal dr. Otto Felix, zástupce Hagany v Praze. Do hodiny od přistání už seděl Avriel s Felixem v kanceláři Zbrojovky Brno v Praze.⁷¹ Avriel měl na těchto jednáních oficiálně nakupovat zbraně pro jistou exotickou zemi, protože na Palestinu bylo právě uvaleno embargo. K tomu Avrielovi pomohly již zmíněné hlavičkové papíry, které poukazyvaly na to, že nakupuje pro Etiopii. Všichni přítomní však dobře věděli, kdo koho zastupuje. Jeden z ředitelů brněnské Zbrojovky byl spolužákem Felixe před válkou. Avriel se tak rozhodl nic neskrývat a odhalil svého zaměstnavatele, tedy Židovskou agenturu.⁷² První kontrakt byl se Zbrojovkou podepsán 1. prosince 1947. Doprava do Palestiny však kvůli embargu představovala problém. Avriel požádal o pomoc ministra zahraniční věci ČSR, Jana Masaryka. Masaryk mu vyšel vstříc a společně se svým zástupcem Vladimírem Clementisem poradili Avrielovi, jak by měl zbraně převézt. Clementis pak poradil Zbrojovce, aby dala zboží do jedné bedny a tu vložila do další,

⁶⁷ KRAMMER, Arnold. *The Forgotten Friendship. Israel and the Soviet Bloc, 1947-1953*. Chicago – London: University of Illinois Press 1974, s. 56-57.

⁶⁸ Munya Mardor byl jedním z hlavních strůjců tajných operací Hagany proti britské mandátní správě. In: KRAMMER, Arnold. *The Forgotten Friendship*, s. 58-59.

⁶⁹ Robert Adam Abramovič se narodil 23. května 1908 v rumunském Botosomi. Byl ředitelem firmy Société franco-australienne pour le Commerce & l'Industrie v Paříži, kde měl i trvalé bydliště. In: ABS f. Mapy zpráv zpracované studijním archivem ministerstva vnitra (dále jen MZSV), sv. 10, kart. č. 21.

⁷⁰ KRAMMER, Arnold. *The Forgotten Friendship*, s. 58-60.

⁷¹ AVRIEL, Ehud. *Prague and Jerusalem*, s. 556.

⁷² KLÍMA, Zdeněk. *Československý podíl*, s. 32-33.

kde nebude napsán cílový spotřebitel. Tímto se naoko neporušovalo mezinárodní právo o embargo.⁷³ Zbraně pak byly poslány po vyjednávání přes Jugoslávii, kde byly zbraně naloženy na loď, která je dovezla do Palestiny.⁷⁴

Důvodů, proč ČSR souhlasilo s prodejem zbraní do Palestiny, popř. následně do Izraele, bylo několik. Československé zájmy korespondovaly se zájmy Sovětského svazu a ten chtěl skrze československou pomoc zmenšit vliv Velké Británie na Blízkém východě. Dalším, pro ČSR až zásadním důvodem byla ekonomická vzpruha pro zbrojní průmysl, kterému po 2. světové válce zmizely některé zahraniční trhy. Proto ČSR neváhalo a chopilo se příležitosti, ač tím porušilo mezinárodní právo.⁷⁵

ČSR tak poskytlo zbraně v několika dodávkách pod krycím označení Habeš.⁷⁶ V těchto dodávkách, které byly do Izraele posílány, byly pěchotní zbraně a munice,⁷⁷ těžké zbraně, mezi něž patřily tanky, polní děla, protitanková a protiletadlová děla, protiletadlové kulomety a plamenomety.⁷⁸ Dodávky zbraní byly oficiálně ukončeny v září 1950, kdy MNO vydalo prohlášení, že zásadně nesouhlasí s jakýmkoli dodávkami do Izraele.⁷⁹

Kromě dodávek zbraní poptávali také zástupci Židovské agentury v ČSR bojová letadla. Tato poptávka byla vyslyšena a 23. dubna 1948 byla podepsána první dohoda o prodeji deseti stíhacích letounů Avia S-199.⁸⁰ K tomu byla dodána munice, výzbroj a výstroj. Za Židovskou agenturu a později stát Izrael vyjednával Ehud Avriel a Otto Felix, kteří přednesli na začátku června 1948 požadavky izraelské vlády na dodávky letadel, leteckých pum a munice. Tyto požadavky, mezi kterými figurovalo i 14 letadel De Havilland, byly zamítnuty. Felix se snažil ještě zachránit jednání, a tak kontaktoval přednostu VIII. odboru Ministerstva národní obrany ČSR brig. gen. Jana Kasalického, div. gen. Aloise Vicherka⁸¹ a

⁷³ AVRIEL, Ehud. *Prague and Jerusalem*, s. 556-558.

⁷⁴ KRAMMER, Arnold. *The Forgotten Friendship*, s. 62-63.

⁷⁵ Dufek, Jiří a Vladimír Šlosar. *Pomoc Československa při vzniku izraelského letectva v roce 1948*. Historie a vojenství: Časopis Vojenského historického ústavu, roč. 42, č. 1 (1993), s. 99-100.

⁷⁶ DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 116.

⁷⁷ Mezi pěchotní zbraně patřily: pěchotní pušky P-18, kulomety MG-34, kulomety ZB-37, samopaly ZB-383 a munice 7,92 mm SME. Celková cena těchto pěchotních zbraní a munice byla téměř 400 milionů Kčs.

⁷⁸ DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 130-134.

⁷⁹ Tamtéž, s. 152.

⁸⁰ Izraelské vojenské letectvo pojmenovalo letoun Avia S-199 „Sakhin“ (v překladu „nůž“). Název byl přejat z první části původního německého výrobce Messer. V české literatuře je možné také nalézt pro tento letoun pojmenování „Mezek“, in: HELLEBRAND, Karel a Martin SALAJKA. *Messer řečený Sakhin*. Letectví a kosmonautika, roč. 70, č. 2 (1994), 59-60.

⁸¹ Alois Vicherek, který sehrál při akci DI poměrně významnou roli, se narodil 20. června 1892 v Petřvaldě u Ostravy. Narukoval do rakousko-uherské armády. V exilu ve Velké Británii, kam se uchýlil během 2. sv. války, byl jmenován velitelem československého letectva. Po 2. sv. válce byl jmenován do funkce generála sboru. Po nástupu KSČ k moci začalo jeho postavení upadat. In: RAJLICH, Jiří. *Na nebi hrdého Albionu: válečný deník*

zástupce náčelníka Hlavního štábu div. gen. Šimona Drgáče.⁸² Po debatách, kolik letadel je potřeba, aby bylo ČSR připraveno pro případ vojenské pohotovosti, oznámil Kasalický Felixovi, že ČSR uvolní Izraeli ještě 15 letadel Avia S-199. Dále pak 30 stíhacích letounů Supermarine Spitfire, dva bombardovací letouny C-2 (zvaných Arado) společně s municí pro stíhací letouny a náhradní díly. Náhradní díly musely být prověřeny izraelským mechanikem a pilotem Samuelem Pomerancem,⁸³ zda jsou kompletní.⁸⁴

Československé letectvo vlastnilo před obchodem s Izraelem 62 letounů Spitfire. Nejspíše začátkem léta 1948 zažádal Felix ještě o dalších 30 letounů Spitfire. ČSR by tak zbyly pouze dva tyto letouny. Nakonec bylo rozhodnuto, že ČSR uvolní celkově 50 stíhacích letounů Spitfire. Na začátku listopadu 1949 však přišla nabídka na odkup 11 Spitfirů od obchodního zástupce izraelského velvyslanectví Ashera Citrona, na kterou ČSR kývlo. Tato objednávka byla i díky zhoršujícím se československo-izraelským vztahům poslední, co se letecké techniky týče.⁸⁵

2.1. Letecké mosty

Pro přepravu letadel a dalšího vojenského materiálu bylo zvoleno letiště v Žatci.⁸⁶ Na letišti byla zřízena celní, pasová a bezpečnostní kontrola.⁸⁷ Právě z tohoto letiště probíhala Operace Balak.⁸⁸

První část Operace Balak probíhala na žateckém letišti během května 1948, kdy na letišti přistávaly bojové letouny Avia S-199. Tyto letouny pak mechanici společnosti Avia demontovali a naložili je do dopravních letounů. Začátek Operace Balak je pak datován na 20. května 1948, kdy z žateckého letiště odlétlo nákladní letadlo C-54D „Skymaster“. Na palubě byla kromě demontovaných Avií S-199 také munice, výzbroj a výstroj do těchto letounů.

československých letců ve službách britského letectva 1940-1945, 1. díl. Praha: Ares, 1999. Edice leteckých sil, s. 36-42.

⁸² Další významnou postavou akce DI byl Šimon Drgáč (v pramenech se objevuje i příjmení Drgač), narodil se 8. listopadu 1892 v jihomoravských Mutěnicích. Během 2. sv. války byl vězněn v různých koncentračních táborech. Po válce byl postupně povyšován, až v říjnu 1949 dosáhl hodnosti armádního generála. Drgáč byl jedním z odsouzených v procesu se Slánským a byl uvězněn na 24 let. Na svobodu se dostal po pěti a půl letech. Zemřel 28. června 1980. In: TOMEK, Prokop. *Šimon Drgáč*. Vojenský historický ústav [online]. Praha, 2018[cit. 2021-05-29]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/simon-drgac/>.

⁸³ Samuel Pomerance byl pilot a mechanik izraelského letectva, který působil v ČSR. Byl jedním z pilotů v Operaci Velveta. In: RAJLICH, Jiří.: *válečný deník československých letců ve službách britského letectva 1940-1945*, 6. díl. Praha: Ares, 2004, s. 515.

⁸⁴ KLÍMA, Zdeněk. *Československý podíl*, s. 35-42. *Na nebi hrdého Albionu*

⁸⁵ Tamtéž, s. 51-55.

⁸⁶ Tamtéž, s. 77.

⁸⁷ DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 125.

⁸⁸ KLÍMA, Zdeněk. *Československý podíl*, s. 77.

Cílovou destinací pro tento let byl izraelský Ekron s mezipřistáním v Campo Delloro u korsického města Ajaccio. Tato trasa byla v rámci první části operace využívána pouze do konce května 1948, kdy skončila první část Operace Balak. V průběhu první části této operace bylo přepraveno nejméně 10 Avii S-199.⁸⁹ Druhá část operace probíhala od června do přibližně poloviny července 1948 na totožné trase. Ačkoli vše podléhalo utajení, zástupci Spojených států se o tomto mostu dozvěděli a vyslali do Žatce dva diplomaty, aby si promluvili s americkými Židy, kteří se na tomto leteckém mostu podíleli. Diplomaté se je snažili přesvědčit, aby se zaregistrovali na americkém velvyslanectví. Chtěli mít přehled, kteří Američané se podílí na této pomoci Izraeli.⁹⁰ Tato diplomatická návštěva vedla k přísnějším opatřením na letišti. Všichni, kdo participovali na dodávkách do Izraele, museli podepsat závazek, že nebudou fotografovat a bez zvláštního povolení neopustí město Žatec.⁹¹

Spojeným státům se nelíbilo, že jejich občané pomáhají bez jejich souhlasu jinému státu. Proto nejspíše vyslaly do oblasti své diplomaty, aby monitorovali situaci. Dalším trnem v oku byla i možná změna občanství těchto amerických Židů. Spojené státy měly zcela oprávněnou obavu, že několik amerických Židů chce po této operaci odletět do Izraele a stát se izraelskými občany.

Kromě Operace Balak probíhala na československém území také operace Velveta, která se také dělila na dvě části. V Operaci Velveta, která začala 24. září 1948, odlétaly bojové letouny Supermarine Spitfire z Kunovic. Cílem bylo izraelské letiště Ramat David. Protože by tyto letouny nedoletěly až do Izraele, bylo naplánováno mezipřistání v jugoslávské Podgorici. Aby mohly letouny přistát v Podgorici, musel Izrael na oplátku dodat Jugoslávii letecké palivo. Během prvního přeletu dorazila na letiště Ramat David pouze tři letadla. Jedno letadlo kvůli problémům skončilo už v Podgorici. Další dvě musela nouzově přistát v Řecku.⁹² V druhé části Operace Velveta proběhly další pokusy o přelet do Izraele. První přelet, který z Kunovic startoval 18. prosince 1948, dopadl ještě hůř než předchozí. Po dvou haváriích nad Jugoslávií se zbylé letouny vrátily zpět do ČSR. Tohoto letu se zúčastnil, stejně jako předchozího, také již zmíněný Samuel Pomerance.⁹³ Poslední přelet byl naplánován na

⁸⁹ Tamtéž, s. 77-79.

⁹⁰ DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 127-128.

⁹¹ KLÍMA, Zdeněk. *Československý podíl*, s. 86-88.

⁹² Řekové se báli, že českoslovenští letci chtějí podpořit komunisty v řecké občanské válce, a tak piloty zatkli a později je vydali do Izraele, společně s jedním letadlem. In: HELLEBRAND, Karel a Vladislav RADINA. *Chel ha avir: izraelské letectvo*. Cheb: Svět křídel, 1994, s. 37. Jedním ze dvou zatčených pilotů byl i Boris Senior (druhým byl Modi Alon), který se nejen o tomto zatčení rozepsal v knize: *New Heavens: My life as a Fighter pilot and a Founder of the Israel Air Force*.

⁹³ RAJLICH, Jiří. *Na nebi hrdého Albionu*, s. 518.

19. prosince 1948, kterého se zúčastnili i dva z pilotů, kteří prošli leteckým výcvikem v ČSR, Mordechaj Fein a Daniel Shapira.⁹⁴ Poslední přelet proběhl ze všech nejlépe a z dvanácti letadel dorazilo do Izraele jedenáct. Během Operace Velveta přeletělo z ČSR do Izraele 20 letadel Spitfire. Tímto Operace Velveta nekončila. Tento letecký most byl zachován pro přepravu zbraní a munice nejspíše ještě až do začátku roku 1949.⁹⁵

Kromě leteckého přeletu do Izraele byly letouny Supermarine Spitfire přepravovány také po železnici. Letouny byly demontovány a naloženy do nákladních vagónů. Celkem bylo takto přepraveno 30 demontovaných letadel.⁹⁶ S posledními třemi letouny Spitfire měli přeletět účastníci leteckého kurzu v Olomouci Joe Aloni (nar. jako Josef Plaček), Hugo Maron (nar. jako Hugo Meisl) a Ervín Feder. Tito tři frekventanti olomouckého pilotního kurzu však nedostali povolení, a tak museli nechat letadla v Kunovicích a sami odcestovali do Izraele vlakem.⁹⁷

Organizací akce DI (dodávky zbraní, vojenského materiálu, letadel a výcviku dobrovolnické brigády) byl pověřen 5. hlavní štáb MNO, tedy pod patronací Bedřicha Reicina.⁹⁸ A právě Reicin byl informován po tzv. Vítězném únoru, že se s ním chce sejít Otto Felix. Felix navštívil Reicina několikrát a společně s ním přišel i Ehud Avriel. Avriel informoval Reicina o těžkostech s dodávkami zbraní, které měli díky britské tajné službě Intelligence Service. Reicin poté, co pomoc Izraeli schválilo MZV, odkázal Avriela a Felixe na pplk. Stanislava Pallu z průmyslové skupiny 5. hlavního štábu. Palla se tak stal hlavním pověřencem a koordinátorem v rámci akce DI.⁹⁹ Společně s Pallou koordinovali pomoc kpt. Leopold Presser a za Haganu a později izraelské velvyslanectví Naftali Bar Šalom.¹⁰⁰

S návštěvou u Reicina souvisela i snaha příslušníků Hagany přetáhnout vybrané československé důstojníky židovského původu do budoucí izraelské armády. Důstojníci by v nově vybudované armádě mohli předávat zkušenosti a působit např. jako instruktoři či velitelé. S tímto nápadem přišel Šmuel Mikunis, generální tajemník Komunistické strany Izraele (dále už jen KSI).¹⁰¹ Hlavním organizátorem akce byl pověřen Samson Šachta, bývalý

⁹⁴ HELLEBRAND, Karel a Vladislav RADINA. *Chel ha avir*, s. 43-45.

⁹⁵ KLÍMA, Zdeněk. *Československý podíl*, s. 108-116.

⁹⁶ Tamtéž, s. 97-105.

⁹⁷ Projekt *Paměť národa*, rozhovor s Hugo Maromem v Tel Avivu 14. května 2008. Dostupné [online] z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/marom-hugo-1928>.

⁹⁸ HANZLÍK, František. *Bez milosti a slitování: B. Reicin - fanatik rudého teroru*. Praha: Ostrov, 2011, s. 223.

⁹⁹ Tamtéž, s. 223- 224.

¹⁰⁰ KELLNER, Ludvík. *Účast Československa při zrodu Izraele*. *Dějiny a současnost*, roč. 14, č. 6 (1992), s. 39.

¹⁰¹ DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 59-60.

příslušník 5. oddělení hlavního štábu.¹⁰² Pro jmenování Šachty hovořilo i to, že měl vliv v židovské organizaci „Merkaz Lešerut HaAm“ (Centrem pro službu národu), která začínala v ČSR s nábořem do budoucího izraelského vojska.¹⁰³ Kromě Šachty byl ještě vybrán na pozici zpravodajského důstojníka kpt. Vilém Kahan, aby dohlížel na výcvikový tábor v Libavé.¹⁰⁴

2.2. Výcvik vojenského personálu

V ČSR měl být umožněn výcvik vojenského pozemního personálu o velikosti jedné brigády. Dohoda o tomto výcviku byla podepsána 25. června 1948 vedoucími představiteli vlády v čele s ministrem obrany Ludvíkem Svobodou. Celkový počet dobrovolníků v Haganou řízené brigádě byl 1355.¹⁰⁵ Velením této brigády byl pověřen mjr. Antonín Sochor.¹⁰⁶

Jak je uvedeno výše, nábor dobrovolníků prováděla organizace Merkaz. Merkaz komunikoval s československými představiteli a snažil se napomoci vycestování československých dobrovolníků do Izraele. V ČSR bylo několik míst, kde probíhal výcvik, dle zaměření. Parašutisté se cvičili ve Stráži pod Ralskem, tankisté v Dědicích u Vyškova a motorizovaná jednotka ve Velké Střelné v Libavé.¹⁰⁷

Výcvik parašutistů ve Stráži pod Ralskem byl zahájen 17. července 1948 za účasti československých, maďarských a izraelských dobrovolníků. Výcvik měl trvat přibližně půl roku, při účasti sedmdesáti mužů. Všichni frekventanti byli nuceni o tomto výcviku podepsat mlčenlivost. Výcvik samotný probíhal ve výsadkovém učilišti pod dohledem kpt. Josefa Černoty. V rámci cvičení procházeli účastníci kurzu fyzickými testy a nácviky bojových situací. Při nácviku gerilového přepadu však na vážná zranění zemřel účastník kurzu Martin Davidovič.¹⁰⁸ Několik dní po nešťastném úmrtí se přijel do Strže podívat Ehud Avriel s doprovodem z izraelského velvyslanectví. Avriel po ukázce seskoků pronesl řeč, ve které připomněl důležitost československého výcviku parašutistů budoucí izraelské armády.

¹⁰² HANZLÍK, František. *Bez milosti*, s. 225.

¹⁰³ DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 175.

¹⁰⁴ HANZLÍK, František. *Bez milosti*, s. 225.

¹⁰⁵ ABS 425-364-4.

¹⁰⁶ PEJČOCH, Ivo. *Z Británie do Hagany: Příslušníci československého exilového vojska ve Velké Británii a "Wintonovy děti" účastníky výcviku izraelské armády v Československu*. *Historie a vojenství: Časopis Vojenského historického ústavu*, roč. 62, č. 2 (2013), s. 77.

¹⁰⁷ PEJČOCH, Ivo. *Výcvik příslušníků brigády*, s. 4-5. Výcviku pilotů a leteckého personálu bude věnováno později.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 5-6.

Cvičení dobrovolníci by pak měli být symbolem československo-izraelského přátelství.¹⁰⁹ Výcvik parašitů byl ukončen v říjnu 1948, kdy parašutisté odcestovali do Izraele.¹¹⁰

Dalším výcvikovým střediskem se staly Dědice u Vyškova, kde byli cvičeni tankisté. Zahájení kurzu proběhlo v červnu 1948 za účasti 43 dobrovolníků z ČSR, Izraele, Polska a Bulharska. Utajení této akce bylo spíše symbolické, neboť československá strana rozeslala dobrovolníkům poštou adresu cvičiště a ti ji pak sdělili svým příbuzným. Velitelem byl po dohodě s izraelským velvyslanectvím jmenován Alexander Kessler, izraelský důstojník, kterému byla zapůjčena pro výcvikové účely hodnost podporučíka. Frekventanti se učili na tanku LT vz. 38, který do svých řad poprvé použil až wehrmacht za 2. světové války. Frekventanti se kromě ovládní tanku učili i střelit z ručních zbraní. Kurz dokončilo ke dni 26. srpna 1948 42 budoucích tankistů. Někteří se po výcviku přesunuli do Izraele, další pokračovali ve výcviku v Libavě.¹¹¹

Posledním a největším výcvikovým střediskem byla Libavá, kde byla cvičena motorizovaná jednotka. Dobrovolníci se nejprve seřadili k prezentaci v Hranicích na Moravě a pak se přesunuli do vojenského prostoru Libavá. Výcvik byl zahájen 23. srpna 1948, kdy byli dobrovolníci rozděleni do několika skupin. Na školu pro nižší velitele jednotky, výcvikový dělostřelecký oddíl, výcvikovou technickou rotu, výcvikovou spojovací četou, výcvikovou ženijní rotu, četou motorizovaných vozidel, výcvikovou tankovou četou a výcvikovou zdravotní četou a pomocnou rotu tábora.¹¹²

Výcvik byl pod dohledem KSČ, kdy občasní návštěvníci informovali o průběhu výcviku či o některých zájmových osobách. Waltr Štamberger, pracovník ÚV KSČ, byl po pozorování výcviku krajně nespokojen. Dle jeho názoru byla většina dobrovolníků sionisty či politicky indiferentní lidé. Osvětovou činnost označil za slabou a prohlásil, že je zapotřebí člověka s pevnou rukou a školeného marxisty.¹¹³

Kromě tohoto negativního postřehu byl výcvik brán celkově jako úspěšný. V souladu s MNO byl výcvik ukončen 5. listopadu 1948. Mezitím probíhaly administrativní kroky, které měly napomoci k vystěhování dobrovolníků akce DI do Izraele. Náměstek generálního tajemníka KSČ Bedřich Geminder rozhodl, že dobrovolníci by měli odjet do 15. listopadu

¹⁰⁹ BULÍNOVÁ, Marie, *Československo a Izrael*, s. 133.

¹¹⁰ PEJČOCH, Ivo. *Výcvik příslušníků brigády*, s. 6.

¹¹¹ Tamtéž, s. 7.

¹¹² DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 176-177.

¹¹³ PEJČOCH, Ivo. *Výcvik příslušníků brigády*, s. 15.

pomocí transportů z Mikulova přes Maďarsko, Jugoslávii a pak lodí do Palestiny. Zároveň projevil přání, aby dobrovolníci odcestovali hromadně jedním transportem a jejich majetek by jel dalším transportem. Toto přání však nebylo naplněno a dobrovolníci dorazili do Izraele po skupinkách a byli různě zařazeni do různých brigád. Důvodem pro toto rozdělení mohla být i obava, že kdyby zůstala československá brigáda pohromadě, mohla by být pod vlivem československé vlády.¹¹⁴

2.3. Výcvik izraelských letců v ČSR

Výcvik izraelských pilotů v ČSR byl spjat s podpisem smlouvy o nákupu deseti vojenských letounů Avia S-199, která byla podepsána 23. dubna 1948. Návrh na dohodu o výcviku, popř. přeškolení pilotů, který vzešel od zástupců Židovské agentury, Otty Felixe a Ehuda Avriela, byl schválen 5. května 1948 předsedou vlády ČSR Klementem Gottwaldem, ministrem obrany Ludvíkem Svobodou a náčelníkem generálního štábu gen. Bohumilem Bočkem. Kromě pilotů měl být v ČSR vycvičen i pozemní letecký personál, spojovací letecký personál o velikosti asi jednoho bojového leteckého pluku.¹¹⁵

Zajištěním leteckých kurzů byl pověřen div. gen. Vicherek. Jeho provedením pak generál Josef Hanuš, který měl vycházet z požadavků izraelské strany.¹¹⁶ Výcvik měl probíhat ve zrychleném modelu pět až šest měsíců.¹¹⁷ V ČSR však byl výcvik rozdělen do několika kategorií. Probíhaly kurzy elementární, pokračovací, přeškolovací a zdokonalovací. Kurzy probíhaly v Českých Budějovicích (přeškolovací kurz), v Olomouci (elementární a pokračovací kurz) a v Hradci Králové (přeškolovací a pokračující kurz).¹¹⁸ Kurzy probíhaly od 7. května, kdy byl zahájen kurz v Českých Budějovicích, do 27. listopadu, kdy skončil olomoucký kurz.¹¹⁹ Náklady spojené s výcvikem pilotů na sebe vzala československá vojenská správa. Ta zprvu vyplácela pouze československé frekventanty kurzů, od konce srpna pak začala vyplácet i zahraniční frekventanty leteckých kurzů.¹²⁰

¹¹⁴Tamtéž, s. 17-18.

¹¹⁵ KELLNER, Ludvík. *Účast Československa při vzniku Izraele*, 1992, s. 39-40.

¹¹⁶ DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 157.

¹¹⁷ „Izraelci se domluvili s ČSR, že se nebude dělat normální kurz, ale ten kurz, kteří vytvořili Angličané v letech 1939-1940, za šest měsíců vytvořit piloty stíhače, aby mohli bojovat proti Němcům...tak takový výcvik jsme měli dostat.“ In: Projekt *Paměť národa*, rozhovor s Hugo Maromem v Praze 16. listopadu 2015. Dostupné [online] z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/marom-hugo-1928>. Toto však platilo pouze pro výcvik v Olomouci, ostatní výcviky trvaly v různých časových intervalech (pozn. autora).

¹¹⁸ BULÍNOVÁ, Marie. *Československo a Izrael*, s. 112.

¹¹⁹ KLÍMA, Zdeněk. *Československý podíl*, s. 136-138.

¹²⁰ ABS 425-360-6. Frekventanti dostávali 20 Kčs na den v Letecké vojenské akademii v Hradci Králové. V dalších výcvikových střediscích dostávali frekventanti 10 Kčs. Letečtí instruktoři pobírali plat 1200 Kčs

První letecký kurz pro izraelské piloty v ČSR začal v Českých Budějovicích. Jednalo se o přeškolovací kurz na letadlech Avia S-199.¹²¹ Přeškolení mělo být 7-11 pilotů během jednoho týdne.¹²² Tito piloti, kteří měli zkušenosti z RAF, či letectva Spojených států, potřebovali pouze přeškolit na jiné letadlo.¹²³ Výcvik začínal nejspíše 10. května 1948 a postupně se do něj začleňovali další frekventanti. Mezi těmito frekventanty byl i budoucí izraelský prezident Ezer Weizmann, který popsal své zkušenosti s Avii S-199: „*Messerschmitt Bf 109 (S-199) byl úplně jiné letadlo. Nešlo srovnat s žádným letadlem západní proveniencí. Z kokpitu byl jiný výhled, kalibrace byla v kilometrech a ne v mílích, výška v metrech a ne ve stopách. Ale když už jste pilotem, musíte létat.*“¹²⁴ Na výcvik v Českých Budějovicích přicházeli a odcházeli piloti v různých časových intervalech dle potřeby nově vzniklého státu Izrael, který byl ve válce. První skupinka, ve které byl i zmíněný Ezer Weizmann, odletěla 21. května 1948, aby stihla ještě zasáhnout do bojů.¹²⁵ Koncem května přišli do Českých Budějovic další piloti na přeškolení. Pokud se ukázalo, že na létání nestačí, byli posláni do Hradce Králové na další výcvik. Další účastníci se pak přesunuli do Žatce, kde byli připraveni v rámci Operace Balak.¹²⁶

Také v Hradci Králové probíhal výcvik na Letecké vojenské akademii. Tento výcvik byl určen pilotům, kteří už vlastnili soukromou licenci pilota. Někteří z těchto pilotů už prošli i rychlým školením v italském Urbe.¹²⁷ Výcvik samotný začal nejspíše v polovině července 1948. Zúčastnilo se ho dvanáct frekventantů a dva američtí instruktoři.¹²⁸ Kurz měl trvat, dle dohody mezi izraelským styčným důstojníkem Bar Šalomem a zástupcem štábu 5. oddělení kpt. Leopoldem Presserem a velitelem LVA v Hradci Králové plk. Františkem Ryplem, tři měsíce. Nakonec byl zkrácen na pouhé dva měsíce. Frekventanti létali v letadlech C-2B¹²⁹ a

měsíčně, instruktoři leteckých mechaniků pobírali plat 600 Kčs měsíčně a instruktoři teorie dostávali 45 Kč za jednu vyučovací hodinu.

¹²¹ KLÍMA, Zdeněk. *Československý podíl*, s. 138. Bojové letouny Avia S-199 však u některých pilotů vzbuzovaly nevoli. Problémem byl původ letadel, která dříve sloužila nacistickému Luftwaffe. In: MANOR, Jehuda. *Ha-tajeset*, s. 154.

¹²² ABS 425-360-6.

¹²³ KELLNER, Ludvík. *Kadima Tzad = Pochodem vchod!*. Signál, roč. 28, č. 1 (1992), s. 7.

¹²⁴ MALÝ, Milan a Bohuš, TRNKA. *Izraelští letci v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1998, s. 33.

¹²⁵ IRRÁ, Miroslav. *Československé vojenské letectvo 1945-1950*. Cheb: Svět křídel, 2005, s. 197.

¹²⁶ KLÍMA, Zdeněk. *Československý podíl*, s. 145. Seznam frekventantů leteckého kurzu v Českých Budějovicích in: ABS 425-363-3 a také KLÍMA, Zdeněk, *Československý podíl*, s. 139-143. Více o československém kurzu in: MALÝ, Milan a Bohuš, TRNKA. *Izraelští letci v Českých Budějovicích*.

¹²⁷ KLÍMA, Zdeněk. *Československý podíl*, s. 167.

¹²⁸ Přesný den není znám dle údajů ABS 425-360-6 a také PĚKNÝ, Tomáš. *Létali v Hradci: Prvních třináct izraelských pilotů*. Roš chodeš, roč. 73, č. 9 (2011), s. 11. Byl zahájen výcvik 14. června a dle ABS 425-360-5 a také BULÍNOVÁ, Marie. *Československo a Izrael*, s. 371, 16. června.

¹²⁹ Letouny C-2B byly dvoumístné stroje, které se vyráběly už za války jako německý cvičný letoun Arado AR 96. In: PĚKNÝ, Tomáš. *Létali v Hradci*, s. 11.

cvičili se ve skupinovém létání, navigačních letech, nočních letech, bombardování střemhlav či ostrých střelbách. Ačkoli měli zkušenosti s létáním, nevyhnuli se během kurzů nehodám. Během těchto nehod, mezi kterými krom havárií letadel byla i špatně shozená letecká puma, nepřišel nikdo o život.¹³⁰

Na tento pokračovací kurz navazoval stíhací kurz, který měli frekventanti z Hradce Králové absolvovat v Českých Budějovicích. Tam pak létali frekventanti na Avíích S-199 a také na Supermarine Spitfirech. Školení na Spitfirech bylo důležité pro jejich následné zapojení do Operace Velveta.¹³¹ Kurz byl ukončen i přes protesty Otty Felixe 20. října 1948. Felix požadoval, aby byl kurz ještě prodloužen kvůli výcviku na Spitfirech.¹³² Tento požadavek byl opodstatněný, neboť jak vzpomínali Daniel Shapira a Mordechaj Hod, neměli nalétáno více než deset hodin na Spitfirech. Přesto se pak po nich žádalo, aby na nich přeletěli do Izraele.¹³³ Právě nezkušenost pilotů s letouny Supermarine Spitfire vedla k tomu, že se Operace Velveta nepovedla dle představ.¹³⁴

V Olomouci, kde probíhal další kurz, měli být původně cvičeni izraelští piloti. Kvůli logistice, ale i jazykové bariéře bylo nakonec rozhodnuto, že kurzu se zúčastní českoslovenští a bulharští židovští dobrovolníci. V ČSR však nebyli žádní dobrovolníci připraveni, a tak izraelský velvyslanec Ehud Avriel zavolal Petru Munkovi,¹³⁵ aby nějaké dobrovolníky sehnal. Munkovi se společně s organizací Merkaz podařilo sehnat 37 židovských dobrovolníků. Samotný kurz pak začal nejspíše 6. června 1948 na školní základně v Olomouci – Neředíně. Protože to byl elementární výcvik, museli nejdříve všichni frekventanti projít zkráceným základním vojenským výcvikem. Po prvních třech týdnech výcviku přišly sólové lety, po kterých byli někteří frekventanti přeřazeni do Chrudimi, kde se měli cvičit na vojenské

¹³⁰ ABS 425-360-6 a také KLÍMA, Zdeněk. *Létali na královéhradeckém nebi*. Praha: _hra, 2011, s. 18-19.

¹³¹ ABS 425-360-5

¹³² KLÍMA, Zdeněk. *Československý podíl*, s. 178.

¹³³ HOD, Mordechaj, SHAPIRA, Daniel a Yeshayahu GAZIT in zvukový dokument Lenky JAKLOVÉ. *Piloti s Davidovou hvězdou*, 2011.

¹³⁴ Více o leteckém kurzu v Hradci Králové in: KLÍMA, Zdeněk. *Létali na královéhradeckém nebi a zvukový dokument Lenky JAKLOVÉ. Piloti s Davidovou hvězdou*, 2011. Seznam účastníků královéhradeckého kurzu in: KLÍMA, Zdeněk. 2011, s. 26-29.

¹³⁵ Petr Munk se narodil ve Frýdku-Místku, později se pohebrejštil jména na Jehuda Manor. V roce 1947 se vrátil do ČSR, kde začal pracovat pro Palestinský úřad v Praze. Sám o to sice nestál, ale v roce 1948 se stal účastníkem leteckého kurzu v Olomouci. Kurz absolvoval a po jeho konci se vrátil už do nově vzniknutého státu Izrael. V Izraeli vstoupil do armády a stal se leteckým instruktorem. Později se stal jedním z prvních raketových inženýrů v Izraeli. Jehuda Manor je jedním z posledních účastníků výcviku, který žije dodnes. In: KALHOUSOVÁ, Irena. *The Wingmen: Příběh československých pilotů a leteckých mechaniků ve službách státu Izrael*. Aktualne.cz [online]. Praha, 2015 [cit. 2021-07-01]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/irena-kalhousova.php?itemid=25415>.

letecké spojaře.¹³⁶ Elementární kurz skončil 18. srpna 1948, kdy proběhly poslední lety na letounu C-6.¹³⁷

Na elementární kurz navazoval v druhé polovině srpna kurz pokračovací. Po zacvičení na letadlech C-6 přešli frekventanti na letoun C-2 Arado.¹³⁸ Kvůli zkrácenému výcviku docházelo v tomto kurzu k nejvíce nehodám. Poslední den, kdy probíhaly střelby, frekventant Gideon Szuran nezvládl ostrou střelbu a s letadlem se zřítil do lesa. Szuran tuto nehodu nepřežil.¹³⁹ Úmrtí Szurana nebylo v tomto kurzu jediné. V odpoledních hodinách 24. listopadu 1948 se srazily dva letouny C-6, které pilotovali frekventanti Leopold Bergmann a Juraj Moškovič. Oba tuto nehodu nepřežili.¹⁴⁰ O tři dny později byl kurz na rozkaz div. gen. Šimona Drgáče ukončen. Frekventanti se měli přesunout do reemigračního tábora v Mikulově a počkat na transport, který je odveze do Izraele. Pět absolventů neodjelo hned, dva frekventanti neodjeli vůbec a Marom, Aloni a Feder měli odletět na Spitfirech.¹⁴¹

V Olomouci se konal ještě jeden pilotní kurz. V rámci Operace Balak přistálo koncem srpna letadlo s 16 izraelskými dobrovolníky, kteří měli v Olomouci nastoupit na elementární a pokračovací výcvik.¹⁴² Kurz byl realizován pro Izraelce také proto, že v Izraeli panovaly obavy, že českoslovenští letci se po skončení bojů vrátí zpět do ČSR.¹⁴³ Tento kurz se částečně uskutečnil souběžně s předchozím kurzem, ale obě letecké skupiny od sebe byly izolovány.¹⁴⁴ Tento kurz se lišil od toho předchozího urychleným elementárním výcvikem, jinak probíhal dle izraelských směrnic. Během tohoto kurzu se nestala žádná mimořádná událost, proto je k němu také méně informací.¹⁴⁵ Celkem absolvovalo oba olomoucké kurzy 35 frekventantů z ČSR, Bulharska, Polska a Izraele.¹⁴⁶

Kromě leteckých výcviků se cvičil také pomocný letecký personál. Konkrétně školení pro letecké mechaniky probíhalo při Vyšší odborné škole leteckých mechaniků v Liberci. Na

¹³⁶ ABS 425-361-4.

¹³⁷ MAROM, Jehuda. *Ha-tajeset*, s. 176.

¹³⁸ KLÍMA, Zdeněk. *Československý podíl*, s. 152.

¹³⁹ MANOR, Jehuda. *Ha-tajeset*, s. 187, 204.

¹⁴⁰ ABS 425-363-1.

¹⁴¹ Projekt *Paměť národa*, rozhovor s Jehudou Manorem v Tel Yitzachu, 2. dubna 2014. Dostupné [online] z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/manor-roz-munk-jehuda-petr-1927>.

¹⁴² KLÍMA, Zdeněk. *Československý podíl*, s. 161.

¹⁴³ MANOR, Jehuda. *Ha-tajeset*, s. 178.

¹⁴⁴ HARSHALOM, Avraham. *Znovuzrozen*, s. 122.

¹⁴⁵ KLÍMA Zdeněk. *Československý podíl*, s. 163-164.

¹⁴⁶ Seznam frekventantů obou olomouckých kurzů in: ABS 425-363-3. Více o výcviku v Olomouci in: CHALUPNÝ, Václav. *Výcvik izraelských letců a pomocného personálu v Československu se zaměřením na Olomouc*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, bakalářská práce, 2019.

tento výcvik nastoupilo 26. července 1948 celkem 70 mechaniků.¹⁴⁷ Všichni účastníci podepsali dokumenty, které jim zakazovaly cokoli o výcviku prozradit. Pokud by výcvik prozradili, hrozil by jim i trest smrti.¹⁴⁸ Frekventanti se zaučovali na letadlech Avia S-199 a později na letadlech Spitfire a Dakota, které tvořily hlavní složku izraelského letectva. Kurz leteckých mechaniků v Liberci měl být ukončen 23. prosince 1948, ale z neznámých důvodů byl ještě o měsíc prodloužen, nejspíše díky intervencím Stanislava Pally.¹⁴⁹

Posledním výcvikovým místem byla Chrudim, kde probíhal výcvik pro spojaře při Letecké spojovací škole. Tento výcvik byl zahájen 20. července 1948 za účasti přibližně 25 frekventantů.¹⁵⁰ Tito frekventanti pocházeli z Československa, Maďarska, Bulharska a Polska.¹⁵¹ Kurz byl zaměřen na výcvik radiomechaniků, radiotelegrafistů a pracovníků letecké kontroly.¹⁵² V kurzu však byly problémy s kázní a celkově byla velmi nízká morálka, protože se velitel kurzu škpt. Merkl choval k frekventantům jako k dobrovolníkům, nikoli jako k vojákům.¹⁵³ Kurz byl ukončen stejně jako pilotní výcvik v Olomouci, tedy 27. listopadu 1948.¹⁵⁴

3. Obchod, smlouvy a zemědělská družstva

3.1. Zahraniční obchod Izraele

Zahraniční obchod území Palestiny byl ovlivněn politickou situací, která v tomto regionu panovala. Území Palestiny spadalo do mandátu Velké Británie, proto hlavní obchodní styky Palestiny byly s Velkou Británií. V roce 1947 činil britský dovoz do Palestiny 29,2 % celkového dovozu, a zaujímal tak první místo mezi dovozci. Pokud by se tato položka spojila s dovozem z dalších britských oblastí a s dovozem ze Zajordánska, které také ovládali Britové, činil by podíl britského dovozu 42,4 % celého dovozu.¹⁵⁵ Vývoz z Palestiny nebyl monitorován, ale nejspíše to bylo podobné jako s dovozem. Hlavním příjemcem bylo Spojené království.

¹⁴⁷ DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 163.

¹⁴⁸ ABS 425-363-4.

¹⁴⁹ DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 164. Seznam účastníků výcviku Vyšší odborné školy leteckých mechaniků v Liberci viz ABS 425-363-4.

¹⁵⁰ ABS 425-361-4.

¹⁵¹ ABS 425-362-1.

¹⁵² DUFEK, Jiří, Vladimír ŠLOSAR a Karel KAPLAN. *Československo a Izrael*, s. 162.

¹⁵³ ABS 425-361-4.

¹⁵⁴ Op. cit. ABS 425-360-6. Seznam účastníků výcviku na Letecké spojovací škole v Chrudimi viz ABS 425-361-4.

¹⁵⁵ NA, f. KSČ - Ústřední výbor 1945-1989, Antonín Novotný II. část (dále jen KSČ-ÚV-AN-II), s. 2.

Po založení Izraele 14. května 1948 se situace změnila. Izraeli ubyl díky válce arabský trh, který představoval 15% exportu.¹⁵⁶ Hlavním dovozcem se staly Spojené státy, které do roku 1950 zvyšovaly procentuálně svůj dovoz do Izraele. V roce 1950 činil dovoz z USA téměř 37%. Velká Británie, která hrála prim v dovozu do Palestiny, se umístila na pomyslném druhém místě s necelými 10 % dovozu. Socialistické státy dovezly do Izraele v roce 1949 zboží, které v celkovém poměru bylo pod 10 %. Tato hodnota se následující rok snížila skoro o polovinu. Naopak v izraelském exportu figurovalo na prvním místě v letech po založení státu Spojené království. V roce 1949 činilo více než 50 % izraelského vývozu zboží směřující do VB. V roce 1950 však došlo k poklesu o 20 %, což však stále z VB dělalo největší odbytiště izraelského zboží. Izraelský vývoz do Spojených států byl pozvolný. V roce 1949 to bylo jen 10 %, následující rok už se vývoz zboží do Spojených států dostal nad 20 %. Do socialistických států pak Izrael vyvezl přibližně 6% svého zboží.¹⁵⁷

Pokud by se měl porovnat dovoz ze všech socialistických států jako bylo Bulharsko, Polsko, Rumunsko, Maďarsko, SSSR a ČSR do Izraele v roce 1949, ČSR by zaujalo nejvyšší příčku. Ze všech socialistických států činil dovoz ČSR do Izraele v roce 1949 přes 30%. Dovoz ostatních států byl pak téměř srovnatelný a pohyboval se mezi 10-15%. V následujícím roce bylo největším dovozcem Polsko, které v porovnání s ostatními socialistickými zeměmi dovezlo přes 45% zboží do Izraele. ČSR, Rumunsko a Maďarsko dovezlo kolem 15% zboží. Dovoz ze SSSR byl pouze nad jedním procentem v porovnání s výše uvedenými státy.

V porovnání izraelského exportu do socialistických zemí v roce 1949 opět zvítězilo ČSR s takřka 30%. V těsném závěsu skončilo Polsko s 27%, na třetím místě se umístilo Rumunsko se 17%. Následující rok izraelský export nejvíce mířil do Polska, které se stalo téměř polovičním odbytištěm izraelského zboží v porovnání s ostatními státy. ČSR se dostalo na 25% exportu izraelského zboží. V porovnání s rokem 1949 se celkový objem exportního zboží u Polska zvýšil o téměř 200%. U Československa však došlo jen k minimálnímu navýšení kolem 10%. Export tedy do značné míry kopíroval import.¹⁵⁸ Důvodem, proč se zvýšil izraelský export do Polska, mohla být podepsaná obchodní dohoda. Dále pak využití

¹⁵⁶ SACHAR, Howard Morley. *Dějiny státu*, s. 345.

¹⁵⁷ NA, f. KSČ-ÚV-AN-II, s. 3-4.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 34.

tzv. transferového fondu a spojitost mohla být také s emigrací z Polska do Izraele, kdy polští přistěhovalci mohli pomoci Izraeli s obchodními kontakty v Polsku.¹⁵⁹

Nebyly to pouze hospodářské důvody, které určovaly zahraniční obchodní partnery Izraele. Dalším důvodem, který z velké části zasahoval do zahraničního obchodu Izraele, byla politická orientace Izraele, která více směřovala k demokratickému Západu než k socialistickému Východu.¹⁶⁰

Dovozní položky, které ČSR dováželo do Izraele, se daly rozdělit na tři kategorie. Do první kategorie patřily potraviny, které v letech 1949-1950 tvořily kolem čtvrtiny celkového dovozu. Mezi potravinami byl největší dovoz obilí a mouky, který se pohyboval v tomto období nad 30%. V následujících letech se však procentuální hodnota zvýšila až skoro na polovinu celkového dovozu. Po mouce a obilí se nejvíce dováželo maso, cukr a také krmivo.

Druhou kategorií dovozu do Izraele tvořily suroviny a tovary z větší části nezpracované. Do této kategorie, která činila v letech 1949-1950 kolem 15% celkového dovozu, patřily nafta, olej, surové diamanty, dřevo a bavlna. Nafta tvořila nejvyšší položku, protože Izrael byl závislý na dodávkách ze zahraničí. Těžba vlastní nafty byla nepatrná. Důležitou položkou dovozu bylo dřevo, které se téměř okamžitě zpracovávalo na nábytek, bedny atd. V Izraeli se nedařilo pěstovat bavlnu, proto i bavlna byla důležitým artiklem pro Izrael.

Polední kategorií, která byla nejvýznamnější složkou dovozu, bylo hotové zboží a tovary téměř zpracované. Tato kategorie zabírala v letech 1949-1950 téměř 60% celkového dovozu. Do této kategorie patřilo elektrotechnické zboží, kovoobráběcí, potravinářské, textilní a tiskařské stroje a součástky. Dále pak auta, náhradní díly, části na montáž a součástky, železo, ocel, benzín, kerosin a textil. Nejvíce dováženou položkou pak bylo železo, ocel a výrobky z nich.¹⁶¹

Podobně jako u dovozu lze i vývoz rozdělit na tři kategorie. Hned první kategorie, potraviny, byla položkou nejvýznamnější, co se izraelského exportu v letech 1949-1950 týkalo. V roce 1949 činila položka potraviny přes 73% celkového vývozu z Izraele. O rok později se tato položka snížila na necelých 56%. Největší zastoupení v první kategorii měly

¹⁵⁹ Transferový fond byl fond, jenž vznikl z majetku, který ve svých původních domovinách zanechali Židé. Podrobněji o fondu viz níže.

¹⁶⁰NA, f. KSC-ÚV-AN-II, s. 3-4.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 8-14.

citrusy, které v prvních dvou letech tvořily 80% - 90% exportu potravin. Ostatní potraviny jako vejce, podzemnice olejné či ovocné konzervy tvořily jenom zlomek vývozu potravin. Hlavním odbytištěm citrusů byla Velká Británie.

V druhé kategorii izraelského exportu byly hotové a téměř hotové výrobky. Toto odvětví tvořilo v roce 1949 necelých 27% exportu Izraele, ale už v následujícím roce došlo k razantnímu nárůstu, a to skoro na 44% celkového vývozu. Největší položkou byly diamanty, které v roce 1949 tvořily přes 70% vývozu výrobků. V následujícím roce došlo k poklesu na necelých 58%. Kromě diamantů vyvážel Izrael v prvních letech své existence textil a módní zboží, žiletky, knihy, umělecké a náboženské předměty a léky.

V poslední kategorii se nacházely suroviny a nezpracované tovary. Tato kategorie byla v prvních letech v celkovém vývozu Izraele pod jedním procentem. Vývozní položky byly v prvních letech hlavně kovový šrot a vlna.¹⁶²

3.2. Obchodní dohoda ČSR-Izrael

Obchodní styky mezi ČSR a Izraelem nezačínaly od nuly. ČSR obchodovalo s mandátním územím Palestinou už od meziválečného období. V Palestině vznikla Československá obchodní komora, kterou řídil pozdější generální konzul Miroslav Jaroslav Kadlec. Kadlec také propojil komoru s československým zastupitelským úřadem, čímž usnadnil vzájemné obchodní vztahy mezi Palestinou a ČSR.¹⁶³ Na jaře roku 1946 předal československý generální konzulát v Jeruzalémě zprávu MZO, že palestinská strana by měla zájem obnovit obchodní spolupráci. Československo vypracovalo seznam výrobků, který bylo ochotno exportovat do Palestiny. Šlo o hutnický průmysl, průmysl kovodělný a strojírenský (např. automobily, elektrické hrnce, lékařské nástroje či ventilátory). Dále pak průmysl chemický (např. naftalin, zubolékařské přípravky a léčiva), průmysl dřevozpracující (např. hudební nástroje, dřevěné hračky, nábytek), průmysl papírenský (např. pergamenový papír, cigaretový papír, jemné kartony), sklářský průmysl, textilní průmysl, průmysl kožedělný, keramický a gumárenský. Výrobky z těchto průmyslových odvětví nabídlo ČSR Palestině. Palestina nabídla ČSR hlavně citrusové plody. Do ČSR posílala citrony a pomeranče. Na

¹⁶² Tamtéž, s. 29-33.

¹⁶³ KLUSON, Tomáš. *Československo-arabské vztahy v meziválečném období. Politické a hospodářské vztahy meziválečného Československa k arabským zemím Blízkého východu*. Rigorózní práce, Praha: Univerzita Karlova v Praze. 2010, s. 110.

citrusové plody byla udělena výjimka a nebylo na ně uvaleno clo díky vládnímu nařízení z konce roku 1947. Tato výjimka měla platit do konce června následujícího roku.¹⁶⁴

Jewish Agency projevila zájem po vzniku státu Izrael o úpravu obchodních styků, které přetrvávaly ještě z dob mandátního území. Jewish Agency šlo hlavně o vývoz, který byl vůči dovozu takřka desetinný. Zástupci agentury žádali po ČSR dovozní a vývozní povolení a platbu v librách skrze Bank of England, a to po dobu asi tří měsíců. V této době se měl upravit styk o dovozu a vývozu na dobu jednoho roku.¹⁶⁵

K prvním kontaktům ohledně možné budoucí obchodní dohody mezi ČSR a Izraelem však došlo až na konci ledna 1949. Československý generální konzul v Jeruzalémě František Nečas byl kontaktován izraelským ministrem financí a také ministrem průmyslu a obchodu. Oba ministři vyjádřili důvěru, že v brzké době dojde k uzavření obchodní dohody mezi ČSR a Izraelem. Ministři projevili naději, že souběžně s obchodní smlouvou může dojít k dohodě o tzv. transferu, tedy k náhradě za majetek zanechaný židovskými vystěhovalci v ČSR. Izraelští politici spoléhali na to, že ČSR se zachová stejně jako Maďarsko či Polsko. Oba státy daly Izraeli možnost uhradit část nákupů z tzv. transferového fondu. Tento fond se stal v pozdějších fázích vyjednávání jedním ze stěžejních bodů. Využití při obchodní smlouvě tento fond chtěl i další ze zástupců izraelského státu dr. Meron, který zastával pozici šéfa národohospodářské sekce izraelského ministerstva zahraničí. U Merona zjišťoval Nečas, co by mohl Izrael vyvážet do ČSR. Izrael mohl nabídnout citrusové plody, kožešiny a další vlněné zboží. Izrael měl zájem o hospodářské stroje, osobní a nákladní auta. Ty však chtěl nakoupit v USA, od nichž dostal půjčku.¹⁶⁶ Od ČSR chtěl Izrael nejvíce a nejrychleji Mansmannovy roury, za které by byl ochoten utratit deset milionů dolarů. Mezi další položky, o které měl Izrael zájem, měl patřit stavební materiál, kuchyňské nádobí, nářadí atd.¹⁶⁷

Následující měsíc, první březnový den roku 1949, prohlásil na tiskové konferenci v Tel Avivu československý konzul František Nečas, že by ČSR mělo velký zájem o obchodní spolupráci se státem Izrael. Jeho projev byl velmi dobře koncipován, zdůraznil v něm, jak bude spolupráce s ČSR pro Izrael důležitá. Poukázal na potřebu rychlého

¹⁶⁴ AMZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné 1945-1959 (L-P), Palestina, (dále už jen TO-O, Palestina) kart. č. 1.

¹⁶⁵ AMZV, f. Teritoriální odbory – obyčejné 1945-1959 (A-K), Izrael, (dále už jen TO-O, Izrael) kart. č. 4.

¹⁶⁶ Krátce před volbami v Izraeli byla Izraeli poskytnuta půjčka od Spojených států ve výši 100 milionů dolarů. Toto gesto bylo bráno dle konzula Nečase jako posílení volební nálady u pravicových stran. Zároveň to mělo ukázat, že další americké příspěvky se budou odvíjet podle toho, zda se politická orientace přikloní směrem k Západu. In: AKPR, f. KPR, 1948-1962, Izrael (dále už jen KPR, Izrael), inv.č. 1920, kart. č. 372, s. 61.

¹⁶⁷ AKPR, f. KPR, Izrael, inv.č. 1920, kart. č. 372, s. 59-60.

vybudování hospodářství, aby tak nově přicházející přistěhovalci měli dostatek pracovních příležitostí. Zdůraznil, že ČSR bude mít zájem hlavně o izraelský průmysl.¹⁶⁸

První vlaštvkou ve spolupráci bylo plánované založení filiálky českobudějovické továrny Koh-i-noor v Safedu v severní Izraeli v průběhu roku 1949. Nečas k tomu dodal: „*Tato spolupráce může být na prospěch oběma státům a přispěje k prohloubení vztahů mezi ČSR a Izraelem. Výstavbě Izraele prospěje, osvoji-li si mladý židovský stát československé stroje a bohaté zkušenosti, které československý průmysl získal generacemi.*“¹⁶⁹

Konzul byl ve svém projevu také trochu skeptický, co se týče rovnováhy mezi importem a exportem mezi oběma zeměmi. ČSR vyváželo více do Izraele, než Izrael do ČSR. Československá vláda si však byla vědoma nelehké situace Izraele po založení státu. Pro budoucí obchodní smlouvu bylo důležité, aby byly dojednány i platební podmínky, a proto byl na žádost izraelské vlády do Tel Avivu pozván ředitel Československé banky Jan Sommer, který se zúčastnil předběžných jednání.¹⁷⁰

Z izraelské půdy se jednání přesunula do Prahy, kde o spolupráci jednalo ministerstvo zahraničního obchodu. Odpovědný ministr Antonín Gregor svolal schůzi svého odboru, na které bylo potvrzeno to, co už proklamoval v Izraeli konzul Nečas. Tedy schválení budoucího obchodního vztahu s Izraelem. Jako zástupce delegace pro tato jednání byl vybrán dr. Josef Janda, odborový přednosta ministerstva zahraničního obchodu. Tato schůze, která proběhla 4. března, byla zároveň podkladem pro zasedání vlády, které se konalo o čtyři dny později. V tomto podkladu bylo uvedeno, že na návrh ministra Gregora, také ministra zahraničních věcí Clementise bude povoleno obchodní jednání se státem Izrael v Praze. Zároveň byl Gregor pověřen předat tento návrh prezidentovi Gottwaldovi, který jako jediný může dle ústavy ČSR podepsat tuto dohodu.¹⁷¹ Ke stejnému závěru dospěla i schůze ministerstva zahraničních věcí o pár dní později. Na schůzi dospělo MZV k závěru, že s Izraelem by měla být podepsána nejdříve malá rámcová dohoda¹⁷², kterou už MZV mělo vyzkoušeno s dalšími státy. Později by měla být sepsána nová smlouva o obchodu a platbě. MZV navrhlo vládě, aby právě takovou dohodu s Izraelem uzavřelo. Zároveň požadovalo, aby dohoda obsahovala

¹⁶⁸ NA, f. KSČ - Ústřední výbor 1945-1989, generální sekretariát, sv. 59, a.j. 484, s. 32.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ AKPR, f. KPR, Izrael, inv.č. 1920, kart. č. 372, s. 54-55.

¹⁷² Rámcová dohoda či smlouva nezakládá závazkový vztah. Nevznikají tak žádné závazky či pohledávky. Tento druh smlouvy bývá většinou prvním krokem k budoucí realizační smlouvě. In: Epravo.cz. *Rámcová smlouva* [online]. Praha [cit. 2021-07-29]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/ramcova-smlouva-96053.html>.

doložku nejvyšších výhod,¹⁷³ týkající se výměny zboží a nakládání s právníckými i fyzickými osobami. Na vše měl dohlédnout přednosta odboru dr. Lucien Benda.¹⁷⁴

O den později, než se sešlo MZV, tedy 8. března, zasedla vláda k jednání. Na tomto jednání se usnesla, že bere na vědomí zprávu o zahájení obchodně-politických jednání s Izraelem. Také pověřila ministra Gregora, aby navrhl prezidentovi Gottwaldovi přenesení pravomocí ve věci uzavření a podepsání dohody o výměně zboží mezi ČSR a Izraelem na funkci ministra zahraničního obchodu. Toto přenesení následně Gottwald potvrdil.¹⁷⁵

Návrh smlouvy vyhotovil v březnu roku 1949 přednosta MZV Benda.¹⁷⁶ Samotná dohoda však byla podepsána kvůli svízelným jednáním až o rok později. Ačkoli dohoda byla už připravena, obě strany ještě nebyly dohodnuty na platebních podmínkách. Důležitým bodem v jednání se stal již zmíněný transfer (transferový fond). Z něhož vyplývalo, že československý export do Izraele bude z části placen právě z tohoto fondu.¹⁷⁷ V červnu 1949 předložila izraelská obchodní delegace návrh na obchodní platební dohodu. V dohodě stálo, že 35% československého exportu má být placeno transferem, 40% devizami a 25% izraelským zbožím. Na tento návrh československá strana nechtěla přistoupit a podala protinávrh na 15% placení transferem, 60% devizami a 25% izraelským zbožím. Československý návrh se vůbec nelíbil Ottovi Felixovi, který zastupoval při jednáních Izrael. Felix označil 15% placení transferem za snahu vlády ukončit jednání o obchodní smlouvě. Jeho názor se snažil změnit Otto Fischl, který se snažil vysvětlit, že pro ČSR je transfer i tak ztrátový.¹⁷⁸

Vyjednávání o platební dohodě protahovala podepsání dohody. Počet procent transferové položky, která byla pro vyjednávání zásadní, se neustále měnil. V lednu 1950 se ustálil transfer na 17%, izraelské zboží na 33% a devizová složka na 50%. S těmito podmínkami nakonec souhlasila i izraelská delegace. Necelé dva měsíce do podpisu dohody

¹⁷³ Doložka nejvyšších výhod je ustanovení v mezinárodní smlouvě, ve které se smluvní strany dohodnou, že se na ně budou vztahovat všechny výhody, které druhá smluvní strana poskytne třetí straně. In: Ministerstvo zemědělství. *Světová obchodní organizace – WTO*, 2015 [online]. Praha[cit. 2021-08-01] z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/mezinarodni-organizace/svetova-obchodni-organizace-wto.html>.

¹⁷⁴ AKPR, f. KPR – protokol T (tajné), 1948-1963, inv.č. 949, kart. č. 65, sign. T528/49, s. 1-2.

¹⁷⁵ AKPR, f. KPR, Izrael, inv.č. 1920, kart. č. 372, s. 52-53.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 60.

¹⁷⁷ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 4.

¹⁷⁸ BULÍNOVÁ, Marie. *Československo a Izrael*, s. 219-220.

pak byly doladovány podrobnosti mezi izraelskou stranou a všemi zainteresovanými československými resorty.¹⁷⁹

V dohodě, kterou za izraelskou stranu podepsal izraelský velvyslanec v ČSR Ehud Avriel a za československou vládu ministr zahraničních věcí a náměstek předsedy vlády Viliam Široký 20. března 1950, se zavazuje vláda ČSR a vláda státu Izrael, že budou vydávat povolení na zboží, které je vyjmenované v listinách „A“ a „B“.¹⁸⁰ Obě strany se budou informovat, které zboží a kdy má být dodáno. Ve výjimečných případech mohou příslušné úřady udělat výjimku a udělit vývozní licenci i zboží, které není na listinách. Tyto výjimky musí být schváleny oběma smluvními stranami. Oba státy se zavázaly, že zřídí smíšenou komisi zastupující obě vlády, která se bude vždy po dohodě scházet, aby se přesvědčila o vývoji obchodu a plateb. Také aby zkoumala potíže, jež nastanou, a navrhovala řešení, jak je odstranit. Dohoda vešla v platnost v den podpisu.¹⁸¹ Tato dohoda byla z československé strany výhodná. Celkový objem československého vývozu činil 420 mil. Kčs a objem izraelského vývozu činil 138 mil. Kčs. Hlavními položkami izraelského vývozu byly citrusové plody, umělé zuby, farmaceutické chemikálie či umělé pryskyřice. Naopak z ČSR tvořily hlavní vývoz dřevěné domky, sklo, různé stroje, cukr, papír, keramika či další dřevěné výrobky.¹⁸²

Součástí dohody bylo i ujednání o úpravě platebních styků mezi ČSR a Izraelem, které mělo usnadnit převody peněz mezi státy. Zástupcem československého státu byla Národní banka československá. Tato banka otevřela bezúročný účet v československých korunách na jméno Anglo-Palestine Bank Ltd. Na tento účet byly připisovány platby za izraelské zboží, ale i vedlejší výlohy související s dopravou a různými povoleními, popř. i za přepravu osob a nákladů izraelskými loděmi a letadly. Ke stejným podmínkám se zavázala i Anglo-Palestine Bank Ltd., která sídlila v Tel Avivu. Tato dohoda o platebním styku měla být naplňována rok, stejně jako obchodní dohoda, nebo do celkové částky dvacet osm milionů. Vše mělo být účtováno v československých korunách.¹⁸³ Po roce, kdy končila platnost smlouvy, byla oběma stranami smlouva vypovězena, a byl tak přerušen obchodní styk mezi ČSR a Izraelem.

¹⁷⁹ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 8.

¹⁸⁰ Viz příloha č. 1.

¹⁸¹ AKPR, f. KPR, Izrael, inv. č. 1920, kart. č. 372, s. 35-36.

¹⁸² NA, f. Ministerstvo zemědělství – zahraniční a obchodní záležitosti, inv. č. 16, sg. A 8 810, kart. č. 42.

¹⁸³ AKPR, f. KPR, Izrael, inv. č. 1920, kart. č. 372, s. 48-50. Dohoda byla vyhotovena ve třech jazycích. V hebrejštině, češtině a v angličtině. Pokud by došlo k rozporu, byl rozhodující anglický text.

Některé obchodní transakce mezi ČSR a Izraelem proběhly už před podepsáním dohody. V polovině prosince 1948, 6. ledna a 10. března 1949 byly objednáno asi 120 tis. beden citrusových plodů československou společností Koospol od Citrus Marketing Board. V den podepsání smlouvy se obě strany domluvily i na dalším obchodu, konkrétně na vývozu sadbových brambor do Izraele. Tento obchod měl proběhnout po příznivých výsledcích testů, které na bramborách provedli izraelští odborníci. Testování brambor bylo zaměřeno na to, zda jsou vhodné pro izraelskou půdu a klimatické podmínky.¹⁸⁴ Pokud by brambory byly schváleny, jejich vývoz do Izraele by byl v hodnotě 12 mil. Kčs.¹⁸⁵

Citrusové plodiny byly velkou položkou, kterou Izrael chtěl dovážet do ČSR. Toho chtělo využít Oddělení pro studium alkoholismu při psychiatrické klinice Univerzity Karlovy v Praze, které chtělo ve svém studiu využít pomerančové listy. Oddělení pro studium alkoholismu odůvodnilo tuto žádost tím, že čaj ze sušeného pomerančového listí odstraňuje neurastenii. Extrakt z pomerančového listí, jestliže se přidává soustavně do alkoholických nápojů, po krátké době alkohol užívateli znechutí. Toto oddělení chtělo tento přípravek vyzkoušet, a tak přednosta psychiatrické kliniky prof. Mysliveček napsal žádost na MZO, zda by bylo možné dovézt z Izraele 5 kilogramů sušeného pomerančového listí. Žádost byla odeslána, ale o dovozu do ČSR již nejsou žádné zprávy.¹⁸⁶

Citrusové plody, konkrétně pomeranče, sehrály významnou roli při jednání o clu mezi ČSR a Izraelem. ČSR totiž podepsalo Všeobecnou dohodu o clech a obchodě se Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska, které jednalo za území Palestiny, 30. října 1947. K této smlouvě přidala vláda vyhlášku (č. 59/1948) z 8. dubna 1948, která vyšla v platnost 20. dubna téhož roku. V této vyhlášce se psalo o jediném celním ústupku, který bude platný pouze na pomeranče mimo mandarinek v polobednách. Tato smlouva, resp. vyhláška se stala předmětem kontroverzí mezi ČSR a Izraelem v počátcích jednání na jaře roku 1949. Vláda Izraele neuznávala tuto dohodu jako závaznou pro stát Izrael, když ji uzavřela ještě Velká Británie.¹⁸⁷

Československá vláda se rozhodla tento spor vyřešit. Při zasedání smluvních stran Všeobecné dohody v květnu 1949 ve francouzském Annecy požádala československá delegace zakládajících 23 států, aby rozhodly o právním postavení Palestiny z hlediska

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 14-16.

¹⁸⁵ NA, f. Ministerstvo zemědělství – zahraniční a obchodní záležitosti, inv.č. 16, sg. A 8 810, kart. č. 42.

¹⁸⁶ AMZV, f. TO-O, Palestina, kart. č. 1.

¹⁸⁷ NA, f. Ministerstvo vnitra II – tajné, inv.č.90, sg. T1119, kart. č. 9.

závazků, které byly převzaty od Velké Británie v již zmíněné dohodě. Smluvní strany, tedy státy, které se po 2. světové válce v rámci Mezinárodní obchodní organizace rozhodly pro vzájemné snížení cel, učinily závěr, že Velká Británie přestala být ke dni 15. května 1948 správcem mandátního území Palestina. Tímto dnem tedy měla být ukončena dohoda o Palestině s Velkou Británií, která za ni jednala. Dne 9. května 1949 byla vydána deklarace smluvních stran. Tato deklarace měla zaručit, že podle článku XXVII dohody může kterákoliv smluvní strana dohody zrušit nebo suspendovat jakýkoliv ústupek stanovený ve Všeobecné dohodě, ve kterém by se zjistilo, že byl uzavřen s Velkou Británií, jež jednala za Palestinu.¹⁸⁸

Ministerstvo financí ČSR, ministerstvo výživy, MZO a MZV poslalo 28. května 1949 s ohledem na tuto deklaraci příkaz delegaci na zasedání smluvních stran v Annecy. V tomto příkazu, který měla delegace tlumočit smluvním stranám, se psalo: Československo využívá svého práva podle článku XXVII Dohody a podle zmíněné deklarace zrušuje dnem 1. srpna 1949 celní ústupek pro pomeranče.¹⁸⁹

Toto jednání a zrušení celního ústupku bylo velmi rychlé a bez vládního usnesení. Z československé strany to byl velmi pragmatický krok, protože od 1. června 1949 začala obchodní jednání s Itálií a ČSR už chtěla mít dohodu pro Palestinu vyřešenou. ČSR chtělo v jednání s Itálií využít své situace a zkusit vyjednat ústupky v italských clech pro československý vývoz.¹⁹⁰

Zrušení celního ústupku pak potvrdila i vláda ve vládní vyhlášce z 16. července 1949, „*kteřou zrušila podle čl. XXVII Všeobecné dohody o clech a obchodu celní ústupek stanovený v listině X této dohody.*“ V této vyhlášce se píše: „*Se zřetelem k prohlášení smluvních stran Všeobecné dohody o clech a obchodu, uvedené v prozatímní platnost vládní vyhláškou ze dne 8. dubna 1948, č. 59 Sb., učiněném v Annecy dne 9. května 1949 (oddíl E listiny XIX), zrušuje podle čl. XXVII Všeobecné dohody o clech a ochodu celní ústupek stanovený v litině X této dohody (Poznámka k saz. čís. 12, „Pomeranče mimo mandarinky v polobednách.....100).*“¹⁹¹

¹⁸⁸ Tamtéž

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 11. A také Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. *Předpisy 193/1949 Sb.* [online]. Praha [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=193&r=1949>.

¹⁹¹ ABS 425-361-4.

3.3. Tužkárna Koh-i-noor v Safedu

Ne všechna obchodní jednání skončila zdárně. Tužkárna firmy Koh-i-noor, která byla zmíněna v projevu konzula Nečase, spolupracovala od roku 1947 v Palestině s firmou OFRA. Českobudějovická firma se v Safedu s touto firmou domluvila na rovnocenném partnerství. Dohromady pak obě firmy založily akciovou společnost, která vyráběla pastelky a další potřeby na psaní a kreslení. Ročně firma vyprodukovala na 80 tisíc veletuctů tužek.¹⁹²

Firma Koh-i-noor uzavřela v první polovině března 1948 ještě jednu smlouvu s firmou OFRA, že vybuduje tužkárnu v Izraeli. Na začátku roku 1949 musela firma Koh-i-noor požádat Národní banku československou o souhlas s vývozem kapitálu. Národní banka požádala zástupce firmy, ing. Procházku, zda může doložit smlouvu s firmou OFRA se souhlasným stanoviskem ministerstva průmyslu a MZO. MZO muselo potvrzovat všechny smlouvy československých firem se zahraničními subjekty. Procházka toto potvrzení neměl, a tak požádal obě ministerstva o potvrzení smlouvy. Ministerstva průmyslu a zahraničního obchodu ČSR se však rozhodly nepotvrdit tuto smlouvu. Smlouva, kterou měl Koh-i-noor uzavřenou s firmou OFRA, byla ministerstvem průmyslu společně s prezidiem Hospodářské rady KSČ a také MZO zrušena. To pro Koh-i-noor znamenalo velkou ztrátu trhu na Blízkém východě a také ztrátu deviz. MZO však ze zásadních důvodů nesouhlasilo, aby se firma zúčastnila na vybudování tužkárny v Izraeli. Prvním z důvodů byla nevýhodná smlouva, díky které by ČSR přišlo o pět nových a pět starých strojů, které by raději nechalo pro domácí výrobu. Dalším důvodem, kterým MZO podpořilo své rozhodnutí, byla nevědomost o smlouvě ze strany ministerstva průmyslu. To prý bylo informováno jen v předběžných rozhovorech, ale souhlas neposkytlo. Firma také bez vědomí ministerstva průmyslu cvičila jednoho izraelského občana ve výrobě tužek po dobu tří měsíců. Vedení firmy ujistovalo izraelskou stranu, že všechna potřebná povolení od československých úřadů mají vyřízená. Podnikový ředitel Dr. Folprecht byl začátkem měsíce dubna zatčen. Ministerstvo průmyslu bylo nařčeno firmou Koh-i-noor, že poškozují československo-izraelské obchodní a politické vztahy. Ministerstvo průmyslu však pro izraelskou stranu uvedlo, že za vše řečené může pouze vedení firmy Koh-i-noor, které slíbilo vybudování nové tužkárny, ačkoli nemělo podporu příslušných ministerstev. Toto stanovisko bylo také sděleno v polovině května 1949 1. tajemníkovi izraelského velvyslanectví, dr. Otto Felixovi.¹⁹³

¹⁹² NA, f. KSČ - Ústřední výbor 1945-1989, generální sekretariát, sv. 59, a.j. 484, s. 1-3.

¹⁹³ Tamtéž, s. 4-16.

3.4. Smlouva o civilním letectví

Československo jako první obnovilo letecké spojení se státem Izrael v druhé polovině července 1948. Během prvního letu do Izraele Československé aerolinie přepravily deset tisíc dopisů z Ameriky. Znamky dopisů z Ameriky byly přerazítkované textem: „*first flight to Israel*“.¹⁹⁴ Pravidelná linka na trase ČSR – Izrael byla s mezipřistáním v Římě a Athénách. V Izraeli se přistávalo na letišti v Lyddě. Toto letiště ale na několik měsíců nahradilo letiště v Haifě. Provoz civilních letadel na lyddském letišti byl obnoven v druhé polovině listopadu 1948. Československé aerolinky nepřerušily letecký provoz ani během války za nezávislost, za což jim poděkoval izraelský ministr dopravy David Renez.¹⁹⁵

Ačkoli letecká doprava do Izraele probíhala bez větších omezení, bylo zapotřebí mezi oběma státy uskutečnit novou dohodu o civilním letectví. V polovině září roku 1949 pozvalo Ministerstvo dopravy státu Izrael přednostu státní letecké správy ČSR gen. V. Stanovského, aby navštívil Izrael. V Izraeli by se mohla projednat otázka leteckých styků mezi ČSR a Izraelem. Ministerstvo dopravy státu Izrael chtělo projednat všeobecně jak technické, tak provozní otázky letecké dopravy mezi oběma státy. Ministerstvo dopravy ČSR přijalo toto pozvání a schválilo vyslání Stanovského do Izraele. Společně s ním tam měl odletět zástupce Ministerstva dopravy ČSR dr. V. Bauer.¹⁹⁶ Toto pozvání pak na 58. zasedání vlády 27. září posvětila i vláda ČSR s dodatkem, že ministerstvo vnitra nebude mít námitky ohledně státoobčanské spolehlivosti vyslaných delegátů.¹⁹⁷

Do Izraele se létalo s mezipřistáním v Itálii, se kterou ČSR také nemělo leteckou dohodu. Proto byl poslán diplomatickou cestou dotaz do Říma, zda by byly italské úřady ochotny přistoupit k jednání s ČSR o letecké dohodě. Na obě jednání, jak s Izraelem, tak s Itálií měla být československá delegace připravena instrukcemi, které jim poskytlo MZV.¹⁹⁸

O podepsání dohody, ale i o případném neúspěchu jednání chybí v archivech záznam. Zapojení Itálie coby prostředníka mezi ČSR a Izraelem není náhodné. Kooperace na trase ČSR – Itálie – Izrael byla několikrát úspěšná. Na konci roku 1948 jezdily přes Janov vlaky

¹⁹⁴ NA, f. Ministerstvo zahraničních věcí - výstřížkový archiv (dále už jen MZV-VA), kart. č. 480.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ AKPR, f. KPR, 1948-1962, inv. č. 2117, sg. 213131, kart. č. 494, s. 1-2.

¹⁹⁷ NA, f. Úřad předsednictva vlády - běžná spisovna, inv. č. 2860, sg. 734, kart. č. 706, s. 2.

¹⁹⁸ AKPR, f. KPR, 1948-1964, Mezinárodní smlouvy, inv. č. 2117, sg. 213131, kart. č. 494, s. 1-2.

s československými emigranty do Izraele¹⁹⁹ a na začátku roku 1949 zase přes italský Terst putoval náklad dětských knih a hraček.²⁰⁰

Kromě Itálie bylo leteckým partnerem při cestách do Izraele Řecko. Let z Prahy měl mezipřistání v Aténách, odkud pak většinou druhý den odletěli cestující do Lyddy. Řecko bylo pro ČSR významným partnerem pro všechny lety na Blízký východ, kromě Lyddy se z Řecka pokračovalo také do Bejrútu či Bagdádu. Spojení ČSR-Řecko-Izrael skončilo 19. května 1949 poté, co ČSR ztratilo přistávací práva v Řecku.²⁰¹

3.5. Zemědělská družstva

Tužkárna v Izraeli nebyla ojedinělým případem, kdy případnou spolupráci mezi ČSR a Izraelem zastavila vládnoucí garnitura. Na přelomu zimy a jara roku 1949 se objevilo několik zemědělských družstev, která chtěla vybudovat v Izraeli osadu. Obracela se povětšinou na ministerstvo financí, které jim mělo uvolnit finanční prostředky na nákup a převoz požadovaného materiálu, na převoz osob a na vybudování osady.

Jedním z těchto družstev byl pracovní kolektiv *Pletený Újezd*, který poslal dopis náměstkovi ministra financí dr. Otto Fischlovi, ve kterém se představil jako skupina mladých lidí, která si zvolila život pracujících z přesvědčení. Za svůj cíl si vytyčili stát se členy proletariátu, aby se mohli zúčastnit třídního boje. Část tohoto kolektivu se už usadila v Izraeli, ale nemají tam pracovní stroje. Proto se obrátili na Fischla s žádostí, zda mohou převést tyto stroje, které patřily jejich rodinám, do Izraele. Fischl tuto žádost přeposlal na ústřední sekretariát KSČ. Odpověď na tuto žádost byla zamítavá, s odůvodněním, že pokud si lidé z kolektivu *Pletený Újezd* zvolili z přesvědčení život pracujících, tak nikde nejsou lepší podmínky na práci než v ČSR.²⁰²

Odvážnější ve svých požadavcích bylo družstvo *Sokolovo*. Toto družstvo podalo požadavek na skoro 23 milionů Kčs, aby mohlo vybudovat osadu v Izraeli. Tento návrh zamítl Fischl sám. Na generální sekretariát KSČ ho poslal jen pro zajímavost. Sekretariát jeho

¹⁹⁹ Viz podkapitola Palestinský úřad a emigrace.

²⁰⁰ Viz kapitola Přátelské spolky.

²⁰¹ BĚLOHLÁVEK, Tomáš. *Vzdušný most. Historie leteckého spojení mezi Prahou a Izraelem*. Roš chodeš, roč. 83, č. 3 (2021), s. 15-16.

²⁰² NA, f. KSČ - Ústřední výbor 1945-1989, komise pro revize politických procesů a rehabilitace - tzv. Barákova (Komise I) (dále už jen Komise I), sv.7, a.j. 98, s. 1-3.

rozhodnutí podpořilo a přidalo dovětek, že pokud by tito lidé byli pokrokoví, jak tvrdí, zůstali by a pomohli by ve výstavbě ČSR.²⁰³

Jinou cestu než přes náměstka ministra financí Fischla zvolilo družstvo Kfar Lidice, pocházející z Bratislavy. Na začátku března 1949 se družstvo rozhodlo napsat na izraelské velvyslanectví v Praze. Z tohoto velvyslanectví jim byla poskytnuta podpora od přednosta konzulárního oddělení Rafaela Ben Šaloma, který postoupil jejich žádost izraelské vládě a Histadrutu.²⁰⁴ Zemědělské družstvo Kfar Lidice si stejně jako další družstva chtělo odvézt zemědělské stroje do Izraele. Ač měli podporu izraelského velvyslanectví, generální sekretariát KSČ dal zamítavou odpověď, kterou potvrdili posléze i Fischl a vedoucí mezinárodního oddělení KSČ Bedřich Geminder. Družstvo bylo vytrvalé a svou žádost dostalo až k prezidentovi Gottwaldovi.²⁰⁵ Posledním pokusem bylo oslovení ministerstva informací. Tajemník družstva popsal, jaká bude po založení osady panovat soudružnost mezi nimi a ČSR. Jak chtějí šířit kulturu pomocí filmů a rádia. Jeho žádosti, stejně jako předchozím, nebylo vyhověno.²⁰⁶

Žádosti, které byly uvedeny od zmíněných zemědělských družstev, jež žádala o povolení k vývozu strojů či dalšího vybavení, které by jim pomohlo založit v Izraeli osady, nebyly jen nahodilým pokusem. Družstva se opírala o dva židovské fondy, které jim měly pomoci vybudovat zemědělské osady v Izraeli. První fondem, který měl pomoci emigrantům, aby v Izraeli mohli zakládat své osady, byl Židovský národní fond (hebr. Keren Kajemeth Le-Israel). Tento fond spadal pod Židovskou agenturu a zabýval se výkupem půdy v Palestině. Tento fond čerpal prostředky vícero způsoby. V prvé řadě pomocí sbírek mezi Židy po celém světě, zejména ze Spojených států a Jižní Afriky. Dále pak od britských bank, zejména od banky Barclay's, jak uvádí ve své zprávě Generální sekretariát KSČ. Tento fond má zastoupení po celém světě, kde ho vedou místní sionistické organizace.²⁰⁷ V ČSR spadl tento fond pod Ústřední svaz sionistický, který sídlil v Bratislavě. Na československém území probíhaly drobné sbírky od příslušníků židovské víry, ale i od občanů jiných vyznání, kteří měli pochopení pro podporu nově vzniklého státu Izrael.²⁰⁸ Druhým fondem, který pomáhal přistěhovalcům, aby měli potřebné vybavení k zakládání osad v Izraeli, byl Židovský

²⁰³ NA, f. Komise I., sv.7, a.j. 98, s. 4-6.

²⁰⁴ Histadrut je všeobecná federace pracujících v Izraeli. Jedná se o židovský odborový svaz. In: TERNER, Erich. *Stát Izrael*. Praha: Svoboda, 1990, s. 33.

²⁰⁵ NA, f. Komise I, sv.7, a.j. 98, s. 9-14.

²⁰⁶ ABS, f. 425–224-9, s. 42.

²⁰⁷ NA, f. KSČ - Ústřední výbor 1945-1989, generální sekretariát, sv. 59, a. j. 483, s. 7.

²⁰⁸ NA, f. Komise I, sv. 7, a. j. 104, s. 2.

budovatelský fond (hebr. Keren Ha-Jesod). Budovatelský fond také spadal pod Židovskou agenturu. Jeho hlavní činností bylo financovat budování měst, továren a osad, které pomáhal dovybavit. Blízce spolupracoval s Židovským národním fondem.²⁰⁹ V ČSR měl tento fond na starost také ÚSS. Ze zprávy, která byla napsána na popud náměstka ministra financí Otto Fischla, vyplývá, že tento fond měl kromě již zmíněných aktivit podpořit vznik jedné konkrétní osady. Tato osada měla nést název Osada Klementa Gottwalda.²¹⁰ Osada měla být osídlena asi 300 rodinami. Každý příslušník měl složit do rukou Palestinského úřadu/izraelského velvyslanectví v Praze 60 000 Kčs v hotovosti, které měly být využity k nákupu potřebných strojů a dalšího zařízení. Celkově šlo tedy o částku 18 až 20 milionů Kčs. O převod těchto peněz mělo požádat izraelské velvyslanectví ministerstvo financí. K oficiální žádosti však nejspíš nikdy nedošlo.²¹¹

4. Zastupitelské úřady a emigrace

4.1. Velvyslanectví státu Izrael v Československu

Ehud Avriel byl šest dní po vzniku státu Izrael v ČSR, kde měl schůzku se zástupcem diplomatického protokolu. Na této schůzce informoval, že byl izraelským ministrem zahraničních věcí telegrafickou zprávou jmenován zástupcem prozatímní izraelské vlády v ČSR. Jeho jmenování už mělo být oznámeno československé vládě. Pověřovací listiny by měl obdržet v dohledné době. Avriel byl však upozorněn, že kromě těchto listin musí předcházet žádost příslušné vlády o agrément²¹² pro nového vyslance.²¹³

Nástupní audience do úřadu izraelského velvyslance v Praze se Ehud Avriel dočkal až 28. července 1948 na Pražském hradě. Audience měla přesně vymezený harmonogram.²¹⁴

²⁰⁹ NA, f. KSČ - Ústřední výbor 1945-1989, generální sekretariát, sv. 59, a. j. 483, s. 7.

²¹⁰ Původní název osady měl být Osada prezidenta Masaryka. Bylo však naznačeno, že by bylo lepší použít jméno živé osobnosti. Proto bylo vybráno jméno prezidenta Gottwalda. In: NA, f. Komise I, sv. 7, a. j. 104, s. 3. Osada prezidenta Masaryka, resp. Kibuc Kfar Masaryk už existoval v Palestině od 14. března 1940, kdy tento kibuc založili členové sionistické organizace Hašomer Hacair (Mladý strážce), jejíž členové pocházeli povětšinou z Československa. Založením kibucu vzdali hold československému prezidentovi, židovskému příteli v době, kdy si Hitler podroboval Evropu. In: GAJAN, Koloman. *Návštěvou v Kfar Masaryk*. Odkaz, roč. 1, č. 1/2 (1995), s. 12-13.

²¹¹ NA, f. Komise I, sv. 7, a. j. 104, s. 3.

²¹² Agrément je dokument, ve kterém hostitelská země, která diplomata přijímá, musí souhlasit s daným diplomatem na pozici mimořádného a zplnomocněného velvyslance. U pozice charge d'affaires (vedoucí úřadu) není tento dokument potřeba. In: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Hodnosti a funkce diplomatů* [online]. Praha [cit. 2019-07-01]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/_ministerstvu/organizacni_struktura/hodnosti_a_funkce_diplomatu_objasneni.html.

²¹³ AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1959, kart. č. 32.

²¹⁴ NA, f. Klement Gottwald, aj. 1116, s. 248.

Přesně ve dvanáct hodin projelo Matyášovou bránou velvyslancovo auto. Ehud Avriel vystoupil z vozu, za ním vystoupil vedoucí diplomatického protokolu dr. Julius Skalický. Zazněla izraelská hymna, kterou zahrál vojenský orchestr. Po ukončení hymny následovalo hlášení škpt. Topinky, který hlásil 120 mužů hradní stráže. Na to Avriel odpověděl „Nazdar“ a čestná rota mu odpověděla „Zdar!“ Proběhla přehlídka čety, po které se Avriel odebral do audienční síně, v níž prezident Gottwald přijal nového izraelského velvyslance. Společně s Gottwaldem byl přítomen i ministr zahraničních věcí Vladimír Clementis, vedoucí politického oddělení prezidentské kanceláře dr. Rais a přednosta vojenské kanceláře dr. Bulandr. Izrael zastupoval kromě Avriela i tajemník izraelského velvyslanectví Otto Felix a tiskový atašé dr. Uri Lichtwitz. Lichtwitz, který byl původně československý občan, pronesl za Ehuda Avriela slavnostní řeč:²¹⁵

V této nástupní řeči zmínil, jaká pro něj je pocta být prvním diplomatickým zástupcem Izraele v ČSR. Vyjádřil naději, že snad brzy skončí válečný konflikt v jeho zemi a lidé odloží zbraně a vrátí se k budování nového státu. Závěrem pak dodal, že věří v pokračování spolupráce a přátelství s ČSR.²¹⁶

Na tento proslov odpověděl prezident Klement Gottwald, který ve své řeči zdůraznil, že ČSR podporovalo vznik státu Izrael. Gottwald také zmínil důležitost ukončit konflikt a navázat přátelské vztahy se sousedními státy. Stejně tak důležité by podle Gottwalda mělo být budování státu, v čemž tak navázal na Avrielova slova.²¹⁷

Následně si spolu krátce pohovořili a po ukončení audience nasedl Avriel zpátky do auta. Projel se před frontou hradní stráže, přičemž hrála hudba pochod. Takto naplánoval audienci jeden ze zaměstnanců Kanceláře prezidenta republiky Julius Kordoš.²¹⁸

Této slavnostní ceremonii předcházely nečekané problémy. Jen několik měsíců starý stát Izrael ještě nebyl zběhlý v pověřovacích listinách pro své velvyslance ve světě. Listiny, které poslali zástupci Izraele na Pražský hrad, byly neadekvátní a zcela nedostatečné. Protože už byl naplánován termín slavnostní audience u československého prezidenta, doporučila Kancelář prezidentského protokolu, aby Avriel předal prázdnou obálku namísto obálky se špatně formulovanými listinami. Správné pověřovací listiny měly pak být po schválení MZV

²¹⁵ Věstník židovské obce náboženské v Praze (dále už jen Věstník ŽNO), roč. 10, č. 32/33 (6. 8. 1948), s. 354.

²¹⁶ NA, f. Klement Gottwald, aj. 1116, s. 252. Celý nástupní proslov Ehuda Avriela viz příloha č. 2.

²¹⁷ Tamtéž, s. 249-250. Celá odpověď Klementa Gottwalda na nástupní řeč Ehuda Avriela viz příloha č. 3.

²¹⁸ Tamtéž, s. 248.

zaslány dodatečně. Československo se tak stalo mentorem Izraele v oblasti formální diplomacie.²¹⁹

4.1.1. Zaměstnanci izraelského velvyslanectví v Praze

Na velvyslanectví státu Izrael v Praze bylo zaměstnáno při jeho vzniku kolem padesáti osob. Většina zaměstnanců měla izraelské občanství, dalšími zaměstnanci byli českoslovenští poradci a popř. příbuzní izraelských zaměstnanců.²²⁰

Ústřední osobou československo-izraelských vztahů v letech 1948-1950 byl první izraelský velvyslanec v ČSR Ehud Avriel. Avriel se narodil pod jménem Georg Überall 19. října 1917 ve Vídni do rodiny, která měla po generace vazby na Čechy. Rodina Georgova otce pocházela z Čech. Georg však vyrůstal ve Vídni, kde studoval politické vědy na Vídeňské univerzitě. Svá studia musel vinou norimberských zákonů v roce 1938 přerušit.²²¹ Avriel se angažoval také v sionistickém hnutí Tchelet lavan. Později se stal členem a funkcionářem sionistické organizace Hechaluc ve Vídni, která pomáhala s přistěhováním do Palestiny. V roce 1938 se Avriel přestěhoval do Palestiny, kde vstoupil do politické strany Mapaj. Ještě ve stejném roce byl vyslán jako zástupce Hechalucu do Rakouska.²²² Avriel měl v Rakousku kontakty, díky kterým mohl uskutečnit svůj plán - vyslat po Dunaji lodě, které by dopravily rakouské Židy do Palestiny. Jeho plán se po náročných jednáních uskutečnil, ale lodě dopluly pouze na hranice s Rumunskem, které nepovolilo vjezd na své území. Židé tak byli ubytováni nedaleko Bělehradu v provizorních táborech. Další se vydali vlastní cestou.²²³ Po tomto neúspěchu se Avriel vrátil zpět do Palestiny. V Palestině zůstal až do roku 1943, poté byl vyslán do Istanbulu, aby se stal součástí ilegální židovské sítě, která udržovala styky mezi židovským podzemím na okupovaném území. Avriel se také podílel na organizaci parašutistických výsadkových skupin na nepřátelském území. V následujícím roce měl Avriel pomáhat při emigraci do Palestiny z Řecka, ale téměř ihned po příjezdu do Řecka byl Avriel vykázan britským vojenským úřadem. Vrátil se tak krátce do Palestiny, odkud byl následující rok opět vyslán, tentokrát do Jugoslávie.²²⁴ Tam odjel Avriel v utajení jako novinář. Jeho činnost nebyla nikterak oficiální. V Bělehradě pak vyjednával s tamější vládou o možné podpoře při vystěhování Židů do Palestiny, ale hlavně chtěl, aby se Jugoslávie stala jakýmsi prostředníkem v dopravě Židů do Palestiny. Pro jugoslávské úřady to nebylo nic nového, už

²¹⁹ AVRIEL, Ehud. *Prague and Jerusalem*, 561-562.

²²⁰ Seznam zaměstnanců velvyslanectví v roce 1948, kromě později zmíněných diplomatů, viz tabulka č. 1.

²²¹ NA, f. Klement Gottwald, aj. 1116, s. 253.

²²² AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1959, kart. č. 32.

²²³ AVRIEL, Ehud. *Open the Gates*, s. 87-102.

²²⁴ AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1959, kart. č. 32.

před válkou byla využívána jako důležitá dopravní spojka mezi Evropou a Palestinou. Ze své mise v Jugoslávii byl Ben Gurionem odvolán v roce 1946 a bylo mu sděleno, aby se co nejdříve přesunul do Paříže právě za předsedu Židovské agentury Davidem Ben Gurionem, který tam měl své sídlo.²²⁵ Avriel měl za úkol pomoci při ilegální emigraci do Palestiny a následně i s nákupem zbraní pro budoucí stát Izrael. Za stejným účelem byl na konci roku 1947 poslán i do ČSR.²²⁶ Mimořádným a zplnomocněným velvyslancem Izraele v ČSR se stal 28. července 1948.²²⁷ Do ČSR přicestoval s manželkou a dvěma dcerami, jedné byly v době Avrielova nástupu do úřadu teprve tři roky a druhé tři měsíce.²²⁸ Ehud Avriel zastával kromě pozice velvyslance v ČSR i úřad velvyslance v Budapešti. Tyto dva úřady zastával Avriel až do konce března 1950, kdy ho v obou úřadech nahradil Šmuel Eliashiv²²⁹. Avriel byl následně jmenován velvyslancem v Rumunsku, kde však vydržel pouze rok. V následujících letech zastával také funkci přednosta kanceláře ministerského předsedy Davida Ben Guriona²³⁰ a byl také členem Knesetu. Poté se opět vrátil do diplomatických služeb a působil na velvyslanectví v Ghaně, Kongu a Libérii. Zemřel 27. srpna 1980.²³¹

Druhou osobou, která sehrála významnou roli v počátcích československo-izraelských vztahů, byl dr. Otto Felix. Felix se narodil 4. prosince 1907 v Praze,²³² on sám však tvrdil, že pochází z Brna, kde měl údajně kontakty s členy tamější KSČ.²³³ Před válkou emigroval do Palestiny, kde zastával funkci v československo-palestinské obchodní komoře.²³⁴ Felix přiletěl do Československa ještě jako palestinský občan před vznikem státu Izrael už na konci roku 1947. Jeho přítomnosti si všimly bezpečnostní složky ČSR a zařadily Felixe do své evidence. Felix pro ně nepředstavoval velké riziko, ačkoli v jejich záznamech stojí, že

²²⁵ AVRIEL, Ehud. *Open the Gates*, s. 67-74, 238-247.

²²⁶ Více o Avrielově roli při dodávkách zbraní v podkapitole Akce DI.

²²⁷ AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1959, kart. č. 32.

²²⁸ Věstník ŽNO, roč. 10, č. 32/33 (6. 8. 1948), s. 355.

²²⁹ Šmuel Eliashiv, nar. pod příjmením Friedman, se narodil 11. října 1899 v Pinsku. V letech 1924-1926 působil jako ředitel litevského KKL. Ve třicátých letech se zapojil do tamějšího sionistického hnutí a zastával vedoucí funkci na palestinském úřadě. Do Palestiny se přestěhoval v roce 1934. V Palestině zastával funkci nejdříve sekretáře Histadrutu, následně přešel do exekutivy Histadrutu a byl i zvolen za stranu Mapaj jako člen výkonného výboru Histadrutu. Od roku 1944 do roku 1948 vedl školu pro histadrutské funkcionáře a pracovníky. Následně přešel do služeb ministerstva zahraničních věcí, kde se stal vedoucím východoevropské sekce. V roce 1950 byl jmenován mimořádným a zplnomocněným velvyslancem v Československu a Maďarsku. V obou úřadech vydržel pouze rok, poté byl jmenován velvyslancem v Rusku. Po skončení jeho diplomatické mise v Rusku byl nadále aktivní v sionistickém hnutí a zastával pozici čestného člena soudu monistického kongresu. In: AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1959, kart. č. 32.

²³⁰ AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1959, kart. č. 32.

²³¹ Kneset. *Knesset Members* [online]. Tel Aviv [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://www.knesset.gov.il/mk/eng/mk_eng.asp?mk_individual_id_t=239.

²³² ABS, f. MZSV, sv. 10, kart. č. 27, s. 110.

²³³ HANZLÍK, František. *Bez milosti*, s. 224.

²³⁴ BULÍNOVÁ, Marie. *Československo a Izrael*, s. 198.

prováděl obrannou i ofenzivní zpravodajskou činnost. Bezpečnostní složky ho spíše braly jako nákupčího zbraní. Jediné, co bezpečnostní složky zneklidňovalo, byly Felixovy kontakty s britským agentem Jindřichem Maislem. Felix však vyvrátil bezpečnostní riziko a za Maisla se zaručil s tím, že by mu rád pomohl k vízu do Palestiny.²³⁵ Na izraelském velvyslanectví v Praze začal Felix působit v roce 1948 ve funkci obchodního přidělence a později se stal I. tajemníkem velvyslanectví.²³⁶ Jeho agendu po svém příjezdu do Prahy převzal Rafael Ben Šalom. Felix se tak vrátil k vojenským a zbrojařským záležitostem.²³⁷ V roce 1951 byl Felix přeložen z izraelského velvyslanectví v Praze do Spojených států na tamější izraelské velvyslanectví.²³⁸

Důležitou roli sehrál v počátcích československo-izraelské diplomacie také Rafael Ben Šalom, který se narodil jako Rafael Friedl v Bratislavě v roce 1920. V brzkém věku se stal příslušníkem sionistické organizace Hašomer Hacair, kde v letech 1938-1939 zastával pozici člena rady. Ben Šalom byl také členem Hachšary, průpravného zemědělského střediska pro vystěhovalce do Palestiny. V roce 1942 byl pověřen řízením záchranné činnosti Židů na Slovensku a v Maďarsku.²³⁹ Poslední roky války pak strávil v Budapešti, kde jeho hlavním cílem byla záchrana maďarských Židů.²⁴⁰ Po válce se vrátil do ČSR, kde byl jmenován přednostou Palestinského úřadu v Praze. V roce 1948 emigroval do Izraele, kde se stal členem kibucu Ha-Ogen, vybudovaného československými občany. Ve stejném roce se stal také spoluzakladatelem Ligy přátelství Izrael-Československo.²⁴¹ K izraelskému velvyslanectví v Praze se připojil až koncem listopadu, kdy přiletěl z Izraele. Na velvyslanectví v Praze zastával funkci prvního poradce velvyslanectví.²⁴² Řídil také vystěhovalcké akce Židů do Izraele. Jeho diplomatická mise v ČSR po dvou letech skončila a Ben Šalom se vrátil do Izraele do kibucu Ha-Ogen. Ačkoli byl zakladatelem Ligy pro přátelství Izrael-Československo, po svém návratu do Izraele už neprojevoval v této Lize žádnou činnost.²⁴³

²³⁵ ABS, f. Hlavní správa rozvědky Sboru národní bezpečnosti (dále jen HSR-SNB), sv. 1, s. 31-32.

²³⁶ ABS, f. MZSV, sv. 10, kart. č. 27, s. 110.

²³⁷ BULÍNOVÁ, Marie. *Československo a Izrael*, s. 198.

²³⁸ ABS, f. MZSV, sv. 27, s. 110.

²³⁹ AMZV, f. Diplomatičeský protokol, 1945-1959, kart. č. 32.

²⁴⁰ RYBÁR, Ctibor. *Do půlnoci času dost*. Praha: Academia, 2008, s. 99-100. Portrét Rafaela Ben Šalom viz příloha č. 6.

²⁴¹ AMZV, f. Diplomatičeský protokol, 1945-1959, kart. č. 32. Více o Lize přátelství Izrael-Československo v kapitole Přátelské spolky.

²⁴² ABS, f. HSR-SNB, sv. 1, s. 2.

²⁴³ AMZV, f. Diplomatičeský protokol, 1945-1959, kart. č. 32.

Na izraelském velvyslanectví v Praze pracoval také rodák z Ústí nad Labem Jindřich Chobocký, který se v roce 1949 zúčastnil jednání ve věci nákupu zbraní pro stát Izrael. Chobocký byl asi i kvůli účasti na prodeji zbraní v evidenci bezpečnostních složek. V dokumentech bezpečnostních složek je zaznamenána pouze jeho jízda ve voze s diplomatickým označením, ale pod anglickou poznávací značkou.²⁴⁴ Jindřich Chobocký měl opustit služby izraelského velvyslanectví 18. července 1949. V říjnu toho roku však oznámilo velvyslanectví, že se Jindřich Chobocký oženil a ještě několik týdnů bude součástí velvyslanectví. Současně velvyslanectví nótou požádalo o vydání průkazu pro novomanželku Jindřicha Chobockého Elišku, roz. Sytychovou. Chobocký zůstal na velvyslanectví déle než jen několik týdnů. Zaměstnancem velvyslanectví byl i v polovině následujícího roku.²⁴⁵ Jeho rozhodnutí setrvat na velvyslanectví déle o několik měsíců, než bylo dohodnuto, zapříčinila nejspíše pouze svatba.

Bývalý československý občan dr. Uri Lichwitz, který později přijal jméno Uri Naor, zastával před 2. světovou válkou funkci šéfredaktora sionistického ústředního orgánu v ČSR „Selbstwehr“. Napsal také knihu *Dějiny sionistického hnutí*. Lichwitz nejspíše v roce 1937 emigroval do Palestiny. Do ČSR se vrátil ve funkci tiskového ataše izraelské ambasády. Ve své funkci spolupracoval s ministerstvem informací a MZV při prověřování osob, kterým měla být udělena akreditace, aby se stali dopisovateli palestinských novin.²⁴⁶ Na izraelském velvyslanectví v Praze pracoval v letech 1948-1949. Po návratu do Izraele opustil služby ministerstva zahraničí.²⁴⁷

Díky zbrojařským kontaktům v ČSR byl Asher Citron, který se narodil 8. října 1916, nepostradatelný pro velvyslanectví. Do Prahy přijel až v roce 1949, kdy na velvyslanectví zaujal pozici organizačního úředníka. V ČSR mu byl svěřen nákup zbraní. Citron plnil svoji svěřenou pozici a byl v kontaktu s MNO a vyjednával o dodávkách zbraní. Když na konci roku 1949 přestali komunikovat českoslovenští zbrojařští partneři, Zbrojovka Brno, Škodovy závody a Českomoravská Kolben Daněk, byl to Citron, který se obrátil na Josefa Franka, zástupce generálního sekretáře ÚV KSČ, aby mu sdělil, že není spokojený v posledních

²⁴⁴ ABS, f. MZSV, sv. 10, kart. č. 27, s. 114.

²⁴⁵ AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1959, kart. č. 32.

²⁴⁶ ABS, f. HSR-SNB, sv. 1, s. 2.

²⁴⁷ AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1959, kart. č. 32.

týdnech s komunikací ze strany zbrojařských partnerů.²⁴⁸ Když Citron splnil všechny své závazky, byl poslán zpět do Izraele.²⁴⁹

Na velvyslanectví působil i rodák z Podkarpatské Bedevle u Tačova Šimon Orenstein. Orenstein, který se narodil deset let před začátkem 1. světové války, pomáhal po ukončení gymnaziálního vzdělání s rodinným obchodem. V roce 1934 emigroval do Palestiny. Do ČSR přiletěl již před vznikem státu Izrael a pomáhal při výcviku dobrovolníků pro budoucí izraelskou armádu. Podílel se také na organizaci dodávek zbraní a také vyřizoval výjezdní povolení.²⁵⁰ Na izraelském velvyslanectví v Praze působil na pozici zástupce šéfa dopravního oddělení²⁵¹ a později byl nejspíše jmenován vedoucím obchodního oddělení. Jeho působení v ČSR však neskončilo spořádaným odletem do Izraele. Orenstein byl zatčen na začátku prosince 1951 ve vlaku do Vídně. Společně s Orensteinem byl zatčen i další izraelský občan Mordechaj Oren. Důvodem k zatčení byla prý špionáž ve prospěch Izraele a Spojených států. Orenstein měl být hlavou spiklenecké skupiny, která chtěla podkopat hospodářskou základnu ČSR. Společně s Orensteinem bylo odsouzeno i deset osob z vedení ÚSC. Skutečným důvodem zatčení byl nejspíše proces se spikleneckým centrem proti režimu v čele s Rudolfem Slánským, který se proběhl o rok později. Orensteinovy výpovědi měly posloužit k obžalobě proti členům tohoto tzv. spikleneckého centra. Samotný proces s Orensteinem proběhl až v srpnu 1953, kde byl Orenstein odsouzen k doživotí. Tento rozsudek byl změněn a Orenstein byl v roce 1954 vyhoštěn.²⁵²

Spojku mezi izraelským velvyslanectvím a výcvikem židovských dobrovolníků v ČSR byl Naftali Bar Šalom. Bar Šalom se narodil v Liptovském Mikuláši v roce 1919 pod jménem Julius Deutsch, které si posléze pohebrejštil na Naftali Bar Šalom. Studoval medicínu v Bratislavě, ale kvůli rasovým zákonům školu nedokončil a emigroval do Palestiny, kde pokračoval ve studiu.²⁵³ V průběhu 2. světové války působil v Haganě jako instruktor. Tři měsíce po založení státu Izrael Bar Šalom přiletěl do ČSR, kde se stal styčným důstojníkem v hodnosti kapitána při výcviku dobrovolníků pro stát Izrael. Po ukončení výcviku zastával

²⁴⁸ NA, f. KSČ - Ústřední výbor 1945-1989, Josef Frank, sv. 24, a. j. 270.

²⁴⁹ ABS, f. MZSV, sv. 10, kart. č. 27 s. 107.

²⁵⁰ HABERMANN, Tomáš. *Souzen bude sionismus. Procesy se Šimonem Ornsteinem a spol. a s Mordechajem Orenem. Paměť a dějiny*, roč. 10, č. 3 (2017), s. 47.

²⁵¹ ABS, f. HSR-SNB, sv.1, s. 2.

²⁵² HABERMANN, Tomáš. *Souzen bude sionismus*, s. 47, 55.

²⁵³ KULKA, Erich. *Židé v československé Svobodově armádě*. Praha: Naše vojsko, 1990, s. 360-361.

různé funkce u izraelské policie, ale i v diplomatických službách. V devadesátých letech pak působil jako předseda Organizace československých Židů.²⁵⁴

Několik izraelských diplomatů bylo evidováno u bezpečnostních složek. Mezi diplomaty, kteří byli evidováni, patřili krom již zmíněného Felixe i Rafael Ben Šalom, Uri Lichwitz a i samotný izraelský velvyslanec Ehud Avriel.²⁵⁵ Avrielovi byla dokonce kontrolována korespondence, proti čemuž velvyslanectví silně protestovalo.²⁵⁶ Kromě těchto diplomatů měly bezpečnostní složky i seznam všech diplomatů, včetně místa jejich pobytu v ČSR, kteří působili na izraelském velvyslanectví.²⁵⁷ Bezpečnostní složky také vlastnily nejspíše okopírovaný seznam knihy návštěv z izraelského velvyslanectví v Praze. O návštěvách na velvyslanectví měla bezpečnost přehled od konce července 1949. Z výpisu bylo možné zjistit, kdo si schůzku sjednal, s kterým diplomatem tato schůzka proběhla a samozřejmě údaje o dni, kdy se toto setkání konalo. Zaznamenán byl i příchod a odchod návštěvníků velvyslanectví.²⁵⁸

4.1.2. Činnost velvyslanectví

V září roku 1948 byl pro izraelské velvyslanectví vyčleněn asi čtyřicetipokojový dům č. 10 ve Voršilské ulici v Praze. Tento dům přidělil velvyslanectví Osidlovací úřad a Fond národní obnovy na popud návrhu ministerstva zahraničí. Dům nebyl potřebně vybaven, chyběly koberce a obrazy, které však slíbilo zapůjčit ministerstvo sociální péče. Velvyslanectví pak muselo poskytnout záruky, že se zapůjčené věci nepoškodí, neztratí. V jednání bylo i nájemné za propůjčené věci.²⁵⁹

Izraelské velvyslanectví ve svém prvopočátku navázalo na činnost Židovské agentury a podílelo se na nákupu zbraní, munice, letadel a výcviku dobrovolníků, kteří měli nastoupit do izraelské armády.²⁶⁰ Tato činnost, ačkoli je brána jako nejvýznamnější, nebyla jediná. Kromě běžné agendy bylo velvyslanectví zainteresováno společně s Palestinským úřadem do emigrace Židů do Izraele.²⁶¹

Velvyslanectví bylo přibližně jednou za dva měsíce v kontaktu s MZV. Velvyslanec Avriel pravidelně docházel na schůzky s náměstkem Vavro Hajdů. Tyto pravidelné schůzky

²⁵⁴ DUFEK, Jiří, Karel KAPLAN a Vladimír ŠLOSAR, *Československo a Izrael*, s. 182.

²⁵⁵ ABS, f. HSR-SNB, sv. 1, s. 5.

²⁵⁶ NA, f. Komise I, sv. 7, a.j. 104.

²⁵⁷ ABS, f. HSR-SNB, sv. 1, s. 50.

²⁵⁸ ABS, f. 425 – 224 – 9, s. 1-22, výpis z knihy návštěv viz příloha č. 7.

²⁵⁹ AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1959, kart. č. 32.

²⁶⁰ Viz kapitola Akce DI.

²⁶¹ Více v podkapitole Palestinský úřad a emigrace.

započaly koncem ledna 1949, kdy Avriel přišel na MZV představit svého nového spolupracovníka Ben Šaloma. Toto představování mělo spíše krycí charakter, Avriel se ve skutečnosti zajímal, zda jsou pravdivé údajné dohody o dodávkách zbraní do Pákistánu a Egypta. Vavrů mu odpověděl, že takové informace se nezakládají na pravdě.²⁶² Kromě návštěv tzv. výzvědného charakteru plnil Avriel a jeho velvyslanectví prostředníka mezi oběma státy. Když se zasekla jednání o obchodní smlouvě, byl Avriel tím, kdo měl vysvětlit, proč tomu tak bylo.²⁶³ Zároveň Avriel pomáhal s hledáním domu pro první československé velvyslanectví v Tel Avivu. Musel přitom čelit otázkám, jak je možné, že francouzskému velvyslanectví pomohla izraelská vláda zařídit velvyslanectví i jeho rezidenci a o velvyslance ČSR není podobně postaráno. MZV zmiňovalo pomoc Izraeli v době vzniku, bez které by Izrael měl velké problémy, a tázalo se, co pro Izrael udělala Francie, že má tak výsostné postavení. Avriel se snažil uklidnit MZV tím, že československý velvyslanec bude mít budovu brzy připravenou.²⁶⁴

V druhé polovině července 1949 přednesl Avriel žádost, zda by bylo možné udělit československá víza iráckým Židům, kteří byli podle jeho zpráv v Iráku utiskováni. Avriel už měl ohledně této záležitosti sjednanou schůzku na MZV s dr. Solarem. Hajdů nepodpořil, ani nezamítl Avrielovu žádost. Sdělil mu pouze, že odpověď dostane do týdne.²⁶⁵ O vyjádření MZV o souhlasném či nesouhlasném stanovisku není záznam. Stejně je tomu i u záznamů o případné emigraci iráckých Židů do ČSR.

Kromě své funkce prostředníka mezi ČSR a Izraelem vydávalo velvyslanectví svůj bulletin, který se jmenoval *Zpravodajská služba Izraele*. Tento bulletin se začal vydávat nejspíše na začátku listopadu 1948. Byl vydáván každý den kromě víkendu. Zodpovědnost za tento bulletin nesl tiskový atašé izraelského velvyslanectví Uri Lichwitz, který měl pod dohledem i tisk, který probíhal v sídle izraelského velvyslanectví na ulici Voršilská 10 na Praze II. Bulletin byl tištěn v nákladu 300 kusů v rozsahu 1-5 stran.²⁶⁶ Tento plátek, o jehož distribuci nejsou žádné údaje, měl poskytovat československé veřejnosti vhled do života

²⁶² AMZV, f. TO-T, Izrael, kart. č. 2. Obchodní vztahy s arabskými zeměmi byly navázány až v polovině 50. let, kdy byly podepsány dohody o dodávkách zbraní. Např. s Egyptem podepsalo ČSR smlouvu v roce 1955. In: BREGMAN, Ahron. *Israel's wars. A history since 1947*. Fourth edition: New York, Routledge, 2016, s. 53-54.

²⁶³ Více o obchodní smlouvě mezi ČSR a Izraelem v podkapitole Obchodní dohoda ČSR-Izrael.

²⁶⁴ AMZV, f. TO-T, Izrael, kart. č. 2. O problémech s budovou velvyslanectví více v podkapitole Československé velvyslanectví v Tel Avivu.

²⁶⁵ AMZV, f. TO-T, Izrael, kart. č. 2.

²⁶⁶ ABS, f. HSR-SNB, sv. 1, s. 68.

v Izraeli, kde byly např. přiblíženy volby do městského zastupitelstva, bytová situace v Izraeli či zahraniční politika vůči státu Izrael.²⁶⁷

Diplomaté z izraelského velvyslanectví se také setkávali při různých příležitostech s československými politiky a dalšími úředními či vojenskými představiteli. Na začátku srpna 1948 proběhla právě dvě taková společenská setkání. Prvním z nich bylo setkání zástupců izraelského velvyslanectví Avriela, Felixe a Lichwitze s pražským primátorem Václavem Vackem. Nejdříve byli tito diplomaté podarováni upomínkovými alby náměstkem primátora Krosnářem. Následně se přesunuli k památníku hrobu neznámého vojáka, kde proběhla pietní slavnost. U této příležitosti položil Avriel, jako zástupce státu Izrael, věnce na tento hrob. Po něm následovali Felix s Lichkowitzem, kteří položili věnce jménem Hagany.²⁶⁸

Druhou společenskou událostí byla recepce pro důstojníky, kteří se podíleli na akci DI. Tato recepce proběhla na izraelském velvyslanectví 10. srpna 1948. Této recepci se kromě Avriela zúčastnili z izraelského velvyslanectví Naftali Barshalom, Michael Hutter, Otto Felix a Salamon. K nim přibýlo ještě sedm izraelských důstojníků. Československou armádu zastupovali za velitelství vojenských jednotek plk. Karel Paleček, pplk. Ludvík Němec a mjr. Rudolf Krzák. Za instruktory pak kpt. Josef Černota a por. Karel Kroupa. Páté oddělení hlavního štábu zastupovali pplk. Stanislav Palla a kpt. Pressl a za druhé oddělení hlavního štábu byl přítomen mjr. Jorda. Celá recepce proběhla podle plk. Karla Palečka spořádaně, jak tehdejší společenské rámce povolovaly.²⁶⁹

Z pozice izraelského velvyslance byl Ehud Avriel také často zván na kulturní události. V druhé polovině července 1948 na jeho počest uspořádala československá sionistická organizace a Židovský národní fond pro něj a jeho manželku koncert v Národním klubu. Hlavní hvězdou koncertu byla Anna Nacherová z Hebrejské lidové opery v Tel Avivu. Ta zazpívala nejen hebrejské písně, ale i písňové skladby od Smetany a Dvořáka. Kromě Nacherové byl významným účinkujícím i dirigent Jiří Singer, který pěvkyni doprovázel na klavír a sám zahrál několik skladeb.²⁷⁰ Avriel s dalšími diplomaty také navštívil 31. července 1948 letní tábor v Houštce, který zřídila Světová unie židovského studentstva.²⁷¹ Avriel i

²⁶⁷ AKPR, f. KPR – protokol T (tajné), 1948-1963, inv. č. 982, kart. č. 66. Bulletin viz příloha č. 8.

²⁶⁸ NA, f. MZV-VA, kart. č. 480.

²⁶⁹ ABS f. 302-587-3, s. 27.

²⁷⁰ NA, f. MZV-VA, kart. č. 408. A také Věstník ŽNO roč. 10, č. 30 (23. 7. 1948), s. 341.

²⁷¹ Věstník ŽNO, roč. 10, číslo 32/33 (6. 8. 1948) s. 360. Tábor byl zřízen při zahájení světového kongresu židovského studentstva, který se konal v lázních Houštce u Staré Boleslavi.

někteří jeho kolegové byli také pozváni k několika událostem, které organizoval Svaz československo-izraelského přátelství.²⁷²

Velvyslanectví bylo hlavním zprostředkovatelem zpráv ze své vlasti. Proto když přišel rozkaz od izraelského ministerstva války o mobilizaci 28. září 1948 pro všechny izraelské občany žijící v cizině, bylo velvyslanectví v Praze hlavním mediánem. Podle rozkazu se měli všichni muži, kteří měli mandátní palestinský pas, izraelský pas, víza či trvalý pobyt v Izraeli a byli ročníky narození 1908 - 1931 a všechny svobodné ženy a provdané bezdětné ženy ročníků 1920 – 1930 hlásit u izraelské armády. Velvyslanectví vyčlenilo pro všechny, na které se tato mobilizace vztahovala, dopolední hodiny 9-13 hod. na velvyslanectví, kde se mohli daní občané registrovat. Registrace měla být ukončena 15. listopadu.²⁷³ Velvyslanectví nezačínalo od píky, už na začátku září vydalo výzvu, aby se izraelští státní občané registrovali na velvyslanectví.²⁷⁴

4.2. Palestinský úřad a emigrace

Po 1. světové válce byly zakládány po Evropě palestinské úřady, které měly pomoci s emigrací do Palestiny. V ČSR byl tento úřad založen Židovskou agenturou už v roce 1920, sídlem se mu stala Praha.²⁷⁵ Palestinský úřad měl až do roku 1932 spíše roli ideologickou. Do roku 1932 vycestovalo z ČSR do Palestiny jen 212 osob. Od následujícího roku, pod novým vedoucím Palestinského úřadu Jakobem Edelsteinem začala emigrace do Palestiny stoupat. Ve čtyřletém období mezi lety 1932-1936 vycestovalo do Palestiny 3215 Židů. Cestu do Palestiny jim hradila organizace HICEM.²⁷⁶ Organizace HICEM spolupracovala s JOINTem (American Jewish Joint Distribution Committee), který financoval aktivity HICEMu. Edelstein byl jak vedoucím Palestinského úřadu, tak náměstkem pražského HICEMu, proto byla kooperace těchto dvou institucí nasnadě. Kromě Edelsteina pracovala v HICEMu Marie Schmolková, Hanna Steinerová a předsedou byl Josef Popper.²⁷⁷

²⁷² Více viz kapitola Přátelské spolky.

²⁷³ NA, f. MZV-VA, kart. č. 923.

²⁷⁴ NA, f. MZV-VA, kart. č. 408.

²⁷⁵ BEDNAŘÍK, Petr, Helena NOSKOVÁ a Zdenko MARŠÁLEK. *Nucené migrace v českých zemích ve 20. století*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2018, s. 49.

²⁷⁶ ČAPKOVÁ, Kateřina a FRANKL, Michal. *Nejisté útočiště: Československo a uprchlíci před nacismem 1933-1938*. Praha: Paseka, 2008, s. 249-250. Organizace HICEM byla mezinárodní organizace, která vznikla z názvů tří zakládajících organizací, ICA (Jewish Colonization Association), HIAS (Hebrew Sheltering and Immigration Aid Society) a Emigration Direction. In: BEDNAŘÍK, Petr, Helena NOSKOVÁ a Zdenko MARŠÁLEK. *Nucené migrace*, s. 48.

²⁷⁷ BEDNAŘÍK, Petr, Helena NOSKOVÁ a Zdenko MARŠÁLEK. *Nucené migrace*, s. 49. Více o osobě Marie Schmolkové např. HÁJKOVÁ, Anna a ŠMOK, Martin. "... ve společné svaté práci, pro mír, slušnost a

Palestinské úřady by měly připravovat pohodlné a levné vycestování bez zbytečných byrokratických průtahů, jak prohlásil při 18. sionistickém kongresu v Praze, v rámci nějž se konal i sjezd palestinských úřadů, ředitel imigračního oddělení Židovské agentury Chaim Barlas. Problémem však byly certifikáty, které musela udělit mandátní vláda. Zájemců o vystěhovalectví bylo více, než bylo vydáváno certifikátů. Palestinský úřad v Praze neměl na starost pouze československé občany, ale i uprchlíky z Německa. Úřad tak musel spolupracovat s úřadem Hechalucu v Berlíně, který uděloval uchazečům dobrozdání. Jedna žádost německého uprchlíka skončila až u soudu sionistického sjezdu. Žadatel obvinil Edelsteina z úplatkářství a protekcionářství. Když mu však Edelstein po dvou letech sporu nevyhověl, spáchal sebevraždu. Jeho rodina pak obvinila Edelsteina z jeho smrti, ale právě soud sionistického sjezdu a také tribunál československého sionistického hnutí Edelsteina očistil. Malým vítězstvím úřadu bylo v roce 1935 zaslání dvou set povolení k emigraci pro Židy z Podkarpatské Rusi. Certifikát od mandátní vlády mohl získat v polovině 30. let. 20. století pouze muž. Svobodné ženy certifikát získat nemohly, pro vdané platil certifikát manžela. Jakmile to Edelstein v Praze zjistil, uzavíral sňatky na oko a posílal novomanžele přes italský Terst do Palestiny. Jeho manévry však byly odhaleny a Jeruzalém pak vydal nové směrnice k vystěhovalectví, kde byly zvláště rozdělení svobodní muži, svobodné ženy a otcové od rodin. Činnost Palestinského úřadu byla ukončena gestapem 10. května 1941.²⁷⁸

Po válce byla činnost Palestinského úřadu obnovena v druhé polovině roku 1945. Úřad se usídlil v Praze v Josefské ulici, č. p. 7 a pokračoval v předválečném úsilí, tedy pomoci Židům přestěhovat se do Palestiny. Kromě Prahy byl Palestinský úřad obnoven (založen) i v Bratislavě. Úřad začal také vydávat informativní zprávy pro všechny, kteří se připravují na budoucí život v Palestině. V těchto zprávách se úřad snažil přiblížit události v Palestině, ale i židovském světě.²⁷⁹ Emigrace do mandátního území Palestina byla stále, už od roku 1939, omezena „Bílými knihami“, které znesnadňovaly Židům přestěhování na britská území.²⁸⁰ Palestinský úřad nebyl jediný, který pomáhal Židům ve vystěhování do Palestiny. Po válce byla více v permanenci organizace Bricha, hebrejsky útěk. Tato organizace, která byla pod patronací Hagany, pomáhala přeživším Židům z celé Evropy dostat se do některého ze západoevropských přístavů nebo přístavů u Středozemního moře, kde se Židé nalodili a

svobodu..." Marie Schmolková a mizející hrdinky velkých příběhů. Dějiny a současnost, roč. 42, č. 8 (2020), s. 34-37.

²⁷⁸ BONDY, Ruth. *Jakob Edelstein*. Přeložila Lucie LUCKÁ. Praha: Sefer, 2001, s. 57-72, 210.

²⁷⁹ AMZV, f. TO-O, Palestina, kart. č. 2.

²⁸⁰ WEIN, Martin Joachim. *Slovanský Jeruzalém*, s. 180. Bílé knihy, také označovány jako MacDonaldovy knihy.

zamířili do Palestiny. Československá vláda udělila organizaci Bricha v roce 1946 zákonný status a iniciovala spojení mezi ní a ministerstvem výživy. V ČSR vznikly tábory, kde byla přeživším nabídnuta pomoc. ČSR však sloužilo pouze jako místo dočasného odpočinku pro židovské přeživší. Z ČSR pokračovali dále do dalších zemí, odkud mohli odplout do Palestiny. Organizaci Bricha pomáhaly také po válce znovuobnovené sionistické organizace, např. Hašomer hacair, či Tchelet lavan.²⁸¹

V období mezi koncem 2. světové války a vznikem státu Izrael se ČSR, jak již bylo zmíněno, stalo tranzitní stanicí pro židovské uprchlíky z Polska, Maďarska či Podkarpatské Rusi. Poválečným ČSR tak prošlo více než 100 tisíc uprchlíků, kteří zamířili do Německa či Rakouska, odkud pak mohli pokračovat do Palestiny.²⁸² V poválečné židovské migraci tak nelze přesně zjistit, kolik československých Židů v daném období odcestovalo do Palestiny.

Palestinský úřad byl sice po válce ve stínu Brichy, ale sám zaznamenal úspěch v dubnu 1948, když se bratislavské pobožce podařilo urychlit vydávání pasů pro zájemce o vystěhování. Dr. Felix se pokoušel na začátku května téhož roku vyžádat navíc dva tisíce pasů pro osoby, které se chtějí zúčastnit bojů v Palestině. Tato žádost byla splněna až na podzim roku 1948, kdy tyto pasy dostali účastníci Hagany, kteří absolvovali výcvik v ČSR.²⁸³ Palestinský úřad provozoval svoji činnost nejspíše do konce 50. let 20. století. Po vzniku státu Izrael převzalo částečně jeho agendu izraelské velvyslanectví v Praze. Velvyslanectví s úřadem spolupracovalo, ale hlavní slovo mělo velvyslanectví. Později, na začátku 50. let, byla emigrace omezena a Palestinský úřad opět přejal více administrativy od izraelského velvyslanectví, ovšem pod větším dohledem bezpečnostních složek.²⁸⁴

4.3. Emigrace v době vzniku státu Izrael

V polovině listopadu 1948 požádal velvyslanec Ehud Avriel dopisem ministra zahraničních věcí Vladimíra Clementise o urychlení emigrace pro 20 tisíc osob během tří měsíců. Tato velmi rychlá emigrace byla odůvodněna tím, že Izrael už nepřijme zpět vyhnané Araby a je potřeba osídlit prázdnou půdu. Avriel také argumentoval tím, že další východoevropské země už na toto hromadné vystěhování kývly. Clementis si chtěl ověřit, zda se tyto země opravdu dohodly s Izraelem na hromadném vystěhování. Tento Avrielův

²⁸¹ YEGAR, Moshe. *Československo, sionismus*, s. 69-75.

²⁸² Tamtéž, s. 70-71.

²⁸³ DUFEK, Jiří, Karel KAPLAN a Vladimír ŠLOSAR. *Československo a Izrael*, s. 24-25.

²⁸⁴ ABS, Historický fond, a. j. 267, s. 25.

argument se ukázal jako klamný. Izraelští zástupci sice jednali jak v Rumunsku, Polsku i Bulharsku, k žádné dohodě však nedošlo. Velmi přesvědčivým argumentem naopak byla Avriellova zpráva, že jednal s bývalým ministrem financí USA Morgenthauem o možnosti poskytnout ČSR úvěr ve výši 50 milionů dolarů. Možnost zřízení tohoto úvěru pak Avriel nabízel za předpokladu, že ČSR umožní emigraci 20 tisícům Židům.²⁸⁵

Na základě tohoto dopisu byla první den v prosinci roku 1948 svolána porada na MZV za přítomnosti zástupců z ministerstva vnitra, financí, průmyslu, národní obrany, sociální péče, zahraničních věcí, ÚRO a Národní banky československé. Zástupce MZV Bystrický seznámil na schůzi všechny zúčastněné s dopisem od Avriela. Zároveň předal zprávu, že velvyslanectví státu Izrael zažádalo o oznámení jmen delegátů nebo úřadů, s kterými by mohlo o vystěhovalectví jednat. Zástupce MV dr. Brož sdělil, že o vystěhování Židů do Izraele už MV jednalo s ministerstvem sociální péče. Protože prý z 20 tisíc osob, které se mají vystěhovat, není nikdo, s kým by se počítalo do budoucí pětiletky, nemá MV proti židovské emigraci námitky. Ministerstvo sociální péče se společně s Národní bankou dohodly, že Židé, kteří se rozhodnou emigrovat do Izraele, se vzdají náhrady na majetek. Nicméně potvrdily, že o majetku se stále jedná. Účastníci schůze se dohodli, že předloží vládě souhlasné stanovisko s židovskou emigrací do Izraele. Zároveň bylo usneseno, že kontakt s izraelským velvyslanectvím naváže ministerstvo sociální péče. Vláda pak na tento návrh vydala o tři dny později souhlasné usnesení.²⁸⁶

Po souhlasném stanovisku od ministerských rezortů začalo izraelské velvyslanectví se souhlasem československé vlády s nábořem vystěhovalců. Dle údajů z izraelského velvyslanectví se po vzniku státu Izrael přistěhovalo z ČSR asi 19 tisíc příslušníků židovské národnosti. Emigrace do Izraele však nebyla bez komplikací. Tato hromadná vystěhovalecká akce skončila 15. 5. 1949. Kromě emigrace československých Židů měly úřady na starost i neočekávanou imigraci maďarských Židů, kteří doufali, že díky vlídné migrační politice ČSR, na rozdíl od té maďarské, budou moci i oni emigrovat do Izraele. Tyto maďarské imigrační vlny přišly na Slovensko v létě 1948 a na jaře roku 1949. První vlna čítala si 400 osob a československé úřady se po poradě s maďarskými rozhodly, že tuto skupinu přijmou a povolí jí emigraci do Izraele. S druhou vlnou maďarských Židů, kteří přišli na Slovensko, to tak snadné nebylo. Maďarské úřady žádaly o jejich navrácení, ale to se československým úřadům

²⁸⁵ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 9. A také DUFEK, Jiří, Karel KAPLAN a Vladimír ŠLOSAR. *Československo a Izrael*, s. 25-26.

²⁸⁶ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 9.

nedařilo. Maďarští židovští uprchlíci se už nechtěli vrátit zpět, a tak československé úřady zajistily i těmto uprchlíkům transport alespoň do sousedního Rakouska.²⁸⁷

Emigrace Židů z ČSR do Izraele probíhala v letech 1948-1949 na základě individuálních žádostí a pomocí hromadných transportů. Individuální žádosti podávali Židé na izraelském velvyslanectví a u vybraných československých úřadů. Tyto žádosti pak vyřizovalo ministerstvo vnitra poté, co si žadatele ověřili na ministerstvu práce a sociální péče. Posuzování bylo velmi blahovolné, a tak většina žadatelů dostala povolení k vycestování do Izraele.²⁸⁸

Hromadné transporty vyřizovalo ministerstvo dopravy. Ministerstvo dopravy začalo tyto transporty řešit už v době, kdy probíhala mezirezortní jednání o židovské emigraci. Ministerstvo dopravy společně s cestovní kanceláří ČEDOK vymyslelo plán, jakým způsobem budou Židé z Československa přepravováni do Izraele. K emigraci měly být použity vlaky, které židovské obyvatele dopravily do některého z evropských přístavů. Odtud se pak Židé dostali lodní dopravou do Izraele. Nástupním místem se stal Mikulov, odkud byly vyslány v letech 1948 a 1949 vlakové soupravy s židovskými emigranty.²⁸⁹

První vlak do z Mikulova do Neapole vyjel 22. prosince 1948. Běžná vlaková souprava by na tuto cestu nebyla dostačující, proto se ministerstvo dopravy dohodlo s ministerstvem sociální péče, aby byl poskytnut vlak, který sloužil k přepravě československých reemigrantů z Jugoslávie a Rumunska. Tato vlaková souprava obsahovala navíc nemocniční a kuchyňský vůz. Právě tyto vozy byly následně zvlášť zpoplatněny. Za každou nápravu byla určena cena 2 Kčs za tarifní kilometr. Kromě těchto poplatků bylo zapotřebí vyřešit i další finanční náležitosti. Museli se zaplatit všichni zaměstnanci ČSD, kteří doprovázeli vlak, následně se platilo palivo, nájemné za vozy a samozřejmě jízdné. Cena jízdného se lišila podle tříd. Ve vlakové soupravě se nacházely celkem tři třídy, přičemž cena byla pro každou snížena na rakouském území Summerau – Brennero o 40%. Jízdenka pro děti od 4 do 10 let byl snížena ještě o polovinu. V prvním vlaku bylo přepraveno celkem 600 osob židovského původu za posvěcení izraelským velvyslanectvím v Praze. Platba za dopravu byla následně provedena v devizách.²⁹⁰

²⁸⁷ DUFEK, Jiří, Karel KAPLAN a Vladimír ŠLOSAR. *Československo, sionismus*, s. 26-30.

²⁸⁸ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 9.

²⁸⁹ BULÍNOVÁ, Marie. *Československo, sionismus*, s. 183-185.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 184-186.

Druhý vlak z Mikulova byl vypraven 22. ledna 1949. Dva dny před odjezdem vlaku byla provedena kontrola budoucích vystěhovalců, kterou provedli zástupci ministerstva financí na žádost kabinetu. Kontrolována byla pošta, zavazadla, ale i nádraží. Následovaly osobní i tělesné prohlídky. Nalezeny byly pouze drobné šperky, které byly dovoleny k vývozu. Pro další cestu však měla přijít opatření, která by zakazovala převoz zlatých předmětů nad 5g. Zadržena byla například žena, u které se na udání našlo 90 dolarů. Žena byla následně vyloučena z transportu. Další prohřešky už nebyly nijak závažné a vlak mohl odjet směr Neapol.²⁹¹ s

Třetí a čtvrtý vlak směřoval na rozdíl od předchozích dvou přes Maďarsko do rumunské Konstance. Tyto dva vlaky odjely 18., resp. 19. února. První vlak pojal kolem 250 osob, k tomu ještě přibylo 6 tun zavazadel. Ve druhém vlaku o den později bylo přepraveno 550 osob.²⁹² Tento druhý vlak byl zadržen rumunskými pohraničníky v městečku Curtici. Pohraničníci zjistili, že ve vlaku se nachází několik osob, která nemají příslušná víza. Rumunské úřady toto zjištění sdělily československému MZV, připojily také žádost, aby československé velvyslanectví v Bukurešti převzalo tuto záležitost a postaralo se o návrat ilegálních pasažérů zpět do ČSR. Této žádosti bylo vyhověno a ilegální migranti byli posláni zpět do ČSR. Československé úřady pak ujistily Rumunsko, že tyto případy se už nebudou opakovat. Poslední vlak projel Rumunskem v rámci hromadné vystěhovalecké akce do Izraele 5. května 1949.²⁹³

Poslední vlak, který vyrazil ve spolupráci s ČEDOKem, byl vlak do Neapole, který odjížděl z Mikulova 29. března.²⁹⁴ Nebylo to pouze těchto pět vlakových souprav, které převážely Židy k různým evropským přístavům. Vlaků bylo mnohem více, posledními byly právě vlaky do Neapole, které odjely těsně před ukončením této vystěhovalecké akce.²⁹⁵

Kromě této vládou posvěcené emigrace do Izraele probíhala i emigrace ilegální. Tato emigrace však probíhala hlavně mezi lety 1945-1948. Za touto emigrací stály povětšinou sionistické organizace na československém území a také Bricha.²⁹⁶ Do ještě mandátního území Palestiny šlo vycestovat i přes některý ze západoevropských států, např. přes Francii. Jako příklad může sloužit Eva Goldsteinová s manželem. Vycestovali z ČSR do Paříže sice

²⁹¹ Tamtéž, s. 204-206.

²⁹² Tamtéž, s. 188-190.

²⁹³ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 9.

²⁹⁴ BULÍNOVÁ, Marie. *Československo, sionismus*, s. 190.

²⁹⁵ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 9.

²⁹⁶ BULÍNOVÁ, Marie. *Československo, sionismus*, s. 28.

legálně, ale s falešnými doklady. V Paříži jim poradili, aby řekli, že už v Palestině byli a nyní už jen dělají výlety v Evropě. Tato strategie manželům vyšla a přes francouzský přístav Marseille odpluli do izraelské Haify.²⁹⁷ Ne všechna emigrace měla šťastný konec, jako příklad mohou sloužit židovští migranti z Maďarska, Polska či Rumunska, kteří se chtěli dostat na československé území v roce 1949. Pokud se židovským uprchlíkům podařilo přejít hranice bez povšimnutí, za hranicemi se jich ujala jedna z židovských organizací a oni se pak nejspíše dostali do transportu do Izraele. Pokud však migranty chytily na hranicích příslušné pasové orgány, tito migranti byli zadrženi a vzati do pracovních táborů, jak přiznal až po 6 letech jeden z funkcionářů předsednictva MV. Někteří Židé zde měli strávit až tři roky. Proti tomuto opatření protestovala Židovská náboženská obec, která intervenovala, aby bylo umožněno vycestovat těm, kteří chtějí do zahraničí. Na tuto žádost byla určena odvolací komise, která řešila konkrétní žádosti o vystěhování. Vše sledoval také Palestinský úřad, který vysílal do těchto táborů svého zástupce. Většina Židů pak byla po předběžném souhlasu Státní bezpečnosti zařazena do emigračních transportů.²⁹⁸

4.4. Zastupitelské úřady v Izraeli

4.4.1. Diplomatické zastoupení v Palestině

ČSR mělo na území Palestiny svého zastupitele ještě před vznikem státu Izrael. Už v meziválečném období, konkrétně v roce 1924, se MZV rozhodlo zřídit v Palestině konzulát. Sídlem konzulátu byl po debatě zvolen Jeruzalém. Činnost tohoto nového zastupitelského úřadu byla zahájena 16. ledna 1926. Prvním konzulem byl jmenován rodák z Nové Ulice u Olomouce, tajemník MZV dr. Vladimír Fric, který měl již zkušenosti ze syrského Allepa ještě ve službách Rakouska-Uherska. Fric svoji funkci zastával až do léta roku 1932, kdy byl přeložen do Teheránu.²⁹⁹

Za Fricova působení přibyly v Palestině ještě další diplomatické úřady. Kromě konzulátu v Jeruzalémě byl československou vládou schválen 17. února 1927 honorární vicekonzulát v Tel Avivu. Prvním vicekonzulem se stal dr. Viktor Grúnwald, který měl velkou podporu ze strany československých telavivských osadníků a sionistů. Honorární vicekonzulát v Tel Avivu dostal od konzulátu přidělenou pasovou, obchodní, notářskou a

²⁹⁷ RADKOVIČOVÁ, Jitka a Petra, VERZICHOVÁ, Eva *Goldstein*. *Paměť národa* [online]. Praha: Paměť národa, 2015 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z <https://www.pametnaroda.cz/cs/goldstein-eva-20150121-0>.

²⁹⁸ DUFEK, Jiří, Karel KAPLAN a Vladimír ŠLOSAR, *Československo, sionismus*, s. 28-29.

²⁹⁹ KLUSON, Tomáš. *Československo-arabské vztahy*, s. 107-108.

vízovou agendu. Kromě tohoto úřadu byl 31. května 1929 zřízen další honorární vicekonzulát, tentokrát v Haifě. V čele stanul spolumajitel komisionářské firmy v Haifě Robert Stütz. Území Palestiny nebylo jediné, co generální konzulát v Jeruzalémě spravoval. Do jeho kompetence patřil honorární úřad v Bagdádu, tedy území Iráku a také Zajordánsko.³⁰⁰

Nástupcem Frice na jeruzalémském konzulátu byl bývalý středoškolský učitel a první konzul v albánské Tiraně, Josef Miloslav Kadlec. Kadlec byl jmenován 1. září 1932 konzulem a 30. prosince 1935 dokonce generálním konzulem poté, co československá vláda povýšila v dubnu téhož roku jeruzalémský konzulát na generální konzulát. Po povýšení na generální konzulát byl povýšen i vicehonorární konzulát v Tel Avivu na honorární konzulát. Haifský vicekonzulát pak byl povýšen na honorární konzulát až v roce 1938. Oba úřady spadaly pod generální konzulát. Kadlec přesunul hlavní činnost úřadu na Československou obchodní komoru v Palestině, což odnesl haifský honorární konzul Stütz. Toho nahradil v roce 1938 člen obchodní komory Zikmund Glasel. Posledním československým úřadem, který byl Palestině ustanoven, bylo konzulární jednatelství v Jaffě. Toto jednatelství vzniklo kvůli velkému arabskému povstání v letech 1936-1939. Kadlec chtěl spolupracovat jak s Židy, tak s Araby. Proto obchodní aktivity s Araby řídil přímo z generálního konzulátu a jaffské jednatelství mělo tomuto obchodnímu styku napomoci. Do čela tohoto jednatelství se postavil Alexander Debbas.³⁰¹ Konzulární jednatelství v Jaffě provozovalo svoji činnost i po dobu války a v dubnu 1947 byl Debbas opětovně potvrzen prezidentem Benešem jako vedoucí pracovník tohoto úřadu.³⁰² V únoru 1948 však podal Debbas z neznámých důvodů demisi a konzulární jednatelství v Jaffě bylo nejspíše zrušeno. O jeho zrušení žádal i vicekonzul v Tel Avivu Grúnwald, který označil Jaffu za bezvýznamnou vesnici, která je obklopena izraelským teritoriem, a pro budoucí obchodní vztahy tak nemá význam. Podle Grúnwalda se stanou arabskými obchodními centry v Izraeli Nábulus a Gaza.³⁰³

Za Kadlecova působení se Palestina stala důležitou oblastí, kde se utvářel československý odboj, který sám Kadlec podporoval. Kadlecova administrativa kromě odboje zvládla rozšířit svoji diplomatickou působnost o korunní kolonie Aden, honorární konzulát v Džiddě v Saudské Arábii, území Jemenu a také území mandátního Transjordánska. Naopak vyňato bylo území Iráku, které nově spadalo pod československé velvyslanectví v Teheránu.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 108-113.

³⁰¹ Tamtéž, s. 109-115.

³⁰² AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1951, kart. č. 8.

³⁰³ AMZV, f. Zastupitelský úřad Izrael, 1933-1955 (dále jen ZÚ Izrael, 1933-1955), kart. č. 1.

A právě do Teheránu se Kadlec po skončení své diplomatické mise v Jeruzalémě v roce 1942 přesunul.³⁰⁴

4.4.2. Generální konzulát v Jeruzalémě

Po 2. světové válce nebyla pozice generálního konzula v Jeruzalémě obsazena. Československá vláda si byla vědoma, že tak důležité místo je potřeba obsadit a navrhla na pozici generálního konzula Jana Nováka, který do té doby působil v Jeruzalémě jako konzul a v podstatě byl nejvyšším činitelem generálního konzulátu od doby, kdy poslední generální konzul Josef Miloslav Kadlec byl v roce 1942 přeložen do Teheránu.³⁰⁵ Československá vláda tak 23. dubna 1946 požádala o vystavení nového patentu pro generálního konzula v Jeruzalémě. Prezident ČSR na návrh vlády pak jmenoval Jana Nováka do funkce generálního konzula v Jeruzalémě v červnu 1946. Toto jmenování pak posvětila i britská správa v Palestině.³⁰⁶

Generální konzul Jan Novák, který se narodil v roce 1891 v Rovné u Chotěboře, nebyl žádným nováčkem v diplomacii. Jeho diplomatickou službu nejspíše ovlivnila 1. světová válka, kdy bojoval v rakousko-uherské armádě. Byl však zajat a následně bojoval v srbské armádě až do roku 1917. Po válce v Bělehradě zůstal a v listopadu 1920 pak vstoupil do diplomatických služeb československého generálního konzulátu v Bělehradě. Mezi lety 1922-1931 působil na generálním konzulátu ve slovinské Lublani. Poté se přesunul do ČSR, kam byl přidělen k národohospodářské sekci MZV. Novák byl referentem pro jemu dobře známou oblast Jugoslávie a Bulharska. V dubnu 1936 se Novák vrátil do Bělehradu, kam byl přidělen jako legační atašé. V roce 1941 byl společně s dalšími československými diplomaty kvůli bezpečnostním rizikům poslán do Palestiny. Novák byl přidělen ke generálnímu konzulátu v Jeruzalémě, kde zastával pozici konzula a od roku 1946 pak generálního konzula.³⁰⁷

Jedním z hlavních cílů Novákovy administrativy v Jeruzalémě bylo udržet dobré obchodní vztahy s Palestinou. Novák byl v pravidelném kontaktu s československým MZO, se kterým konzultoval export i import.³⁰⁸ Obchodní zástupci československých firem v Palestině byli s generálním konzulátem v častém kontaktu. Generální konzulát jim pomáhal

³⁰⁴ KLUSON, Tomáš. *Československo-arabské vztahy*, s. 110-116. Více o československém odboji v Palestině in: KADLEC, Josef M. *Svatá země v československém odboji*. V Praze: Orientální ústav, 1947.

³⁰⁵ V období mezi lety 1942-1946 nejsou záznamy o funkci generálního konzula v Jeruzalémě. Tato pozice nejspíše nebyla obsazena až do jmenování Jana Nováka.

³⁰⁶ AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1951, kart. č. 8.

³⁰⁷ DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II.*, s. 174.

³⁰⁸ Více o československo-palestinských obchodních vztazích v kapitole Obchodní styky.

navázat kontakty nebo řešit případné spory s palestinskými obchodníky. O obchodních vztazích komunikoval Novák i s dalším československým zastupitelem v oblasti, československým konzulem v Bejrútu Františkem Bachtíkem.³⁰⁹

Novákovi měla s administrativou pomáhat i jeho zástupkyně Tatjana Strauchová-Medvecká, která na jeruzalémském konzulátu působila od 1. února 1948. Vicekonzulku Strauchovou-Medveckou však provázely od jejího příjezdu problémy. Nejdříve jí nechtěla zastavit loď v Tel Avivu, tak musela vystoupit v Haifě. Následně její zavazadla dorazila o měsíc později, než měla. Do úřadu se jí nepodařilo pořádně nastoupit, neboť generální konzulát byl ostřelován. Přišla si pouze pro svou výplatu. Po demisi prezidenta Beneše nechala dopis, že rezignuje na svoji pozici a emigrovala nejspíše do Káhiry. Novák měl podezření, že jí v této emigraci pomohl Československý červený kříž. Novák pak poslal tajnou depeši do Prahy, ve které uklidňoval MZV, že Strauchová-Medvecká neměla přístup k důvěrnému protokolu, proto by MZV nemělo mít starosti. On sám jí prý nikdy nedůvěřoval a hodnotil její výkon jako velmi slabý. Po Strauchové-Medvecké zůstaly pouze spisové nedodělky, na které musel Novák najmout bývalou úřednici velvyslanectví Schlesingerovou.³¹⁰

Generální konzulát v Jeruzalémě byl kromě blízkých vztahů s československým MZO a MZV ve styku s Ministerstvem práce a sociální péče ČSR. Tyto dva úřady spolu byly v kontaktu kvůli válečným refundacím vůči československým občanům žijícím v Izraeli. Tyto refundace vznikly na základě dekretu prezidenta Edvarda Beneše. Občané, kteří byli během 2. světové války poškozeni (zranění, odvečeni na cizí území, ztratili majetek atd.), měli být odškodněni. Na popud tohoto dekretu vznikl Státní úřad pro válečné poškozenec.³¹¹ Ministerstvo práce a sociální péče společně se Státním úřadem pro válečné poškozenec vyměřilo požadovanou sumu a tu pak vyplácel Generální konzulát v Jeruzalémě československým krajanům. Obvykle se jednalo o měsíční částky do tisíce Kčs na osobu.³¹²

³⁰⁹ AMZV, f. TO-O, Palestina, kart. č. 1. František Bachtík, bývalý legační atašé na velvyslanectví v Bělehradě byl nucen, stejně jako Novák, utéct před nacisty. Bachtík se v Jeruzalémě zapojil jako úředník do činnosti generálního konzulátu, ale už koncem listopadu 1941 byl vyslán do Teheránu, kde měl zastupovat zájmy československé exilové vlády. V Íránu posléze zastával i funkci chargé d'affaires, než úřad převzal bývalý generální konzul v Jeruzalémě Kadlec. Bachtík pak působil jako první velvyslanec v libanonském Bejrútu v roce 1947, pod který současně spadala i oblast Sýrie. In: DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II.*, s. 24-25.

³¹⁰ AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 3.

³¹¹ Sbírnka rozhodnutí nejvyššího správního soudu. *Kompetenční spory: zaopatření válečných poškozeneců* [online]. Praha [cit. 2019-07-16]. Dostupné z: <https://sbirka.nssoud.cz/cz/kompetencni-spory-zaopatrzeni-valecnych-poskozencu.p2629.html>.

³¹² AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 1.

Spolupráce mezi generálním konzulátem a ministerstvem práce a sociální péče probíhala také při vyplácení důchodů československým občanům v Palestině, resp. v Izraeli. Pokud byla prokázána československému občanovi v cizině státní spolehlivost, mohl dostávat důchod v cizině. Generální konzulát v Jeruzalémě pak měl pravomoc vyplácet důchody.³¹³

Novákova administrativa v Jeruzalémě vydávala také několik druhů potvrzení pro československé občany. Nejčastějším potvrzením byla potvrzení o státní, národní a politické spolehlivosti, potvrzení pro přistěhovalecké úřady palestinské vlády, potvrzení vojenského rázu a také různá doporučení pro palestinské a další zastupitelské úřady.³¹⁴

Dalším dvěma úřadům, tedy honorárnímu konzulátu v Haifě a honorárnímu konzulátu v Tel Avivu se nelíbilo, že také nemohou vydávat taková potvrzení. Generálnímu konzulátu se tak nevyhnuly ani problémy s dalšími československými úřady v Palestině. Nejprve v dubnu 1947 zamýšlel honorární konzul Zikmund Glasel, že by se stal generálním konzulem. Tato zpráva možná trochu vyděsila Nováka, a tak se tázal MZV, zda bude nahrazen. Jeho obavy však MZV vyvrátilo s tím, že Glasel se sice domáhal povýšení, ale MZV je s Novákovou prací spokojeno. Tento epizodní problém se však nejspíše odrazil v budoucích vztazích mezi Glaselem a Novákem. Honorární konzuláty překračovaly své kompetence, tedy agendu obchodní, notářskou a Novák si na jejich počínání stěžoval u MZV. To obeslalo oba konzuláty s tím, že jejich agenda je jasná, a další potvrzení, která vydávají mimo svojí agendu, nejsou platná. Glasel požádal MZV alespoň o rozšíření pravomocí, ale i zde neuspěl. MZV reagovalo s tím, že by se musela působnost rozšířit i u obou honorárních konzulátů. Na Glaselovu snahu o rozšíření působnosti jeho konzulátu reagoval Novák zprávou MZV, ve které poukazuje na fakt, že konzul Glasel chtěl rozšířením působnosti docílit zvětšení poplatkových příjmů pro svůj konzulát v Haifě.³¹⁵

Novák a jeho úřad museli reagovat i na bezpečnostní rizika, která v regionu panovala. Na začátku roku 1948 probíhaly v Palestině nepokoje, při kterých byl generální konzulát často bez ochrany bezpečnostních složek. Jak Novák psal československému MZV, stávalo se, že arabští vojáci, kteří hlídali jejich konzulát, byli snadno odzbrojeni, a konzulát tak zůstával bez jakékoli ochrany.³¹⁶ Zaměstnanci konzulátu v dubnu 1948 byli nachystáni okamžitě odjet, pokud by se situace ještě vyhrotila. Po vzniku státu Izrael se bezpečnostní situace pro

³¹³ NA, f. Ministerstvo práce a sociální péče – repatriace, inv.č. 869, kart. č. 762.

³¹⁴ AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 1.

³¹⁵ AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 1.

³¹⁶ Tamtéž.

generální konzulát zhoršila, ale zaměstnanci konzulátu nejspíš zůstali.³¹⁷ Jen několik dní po založení židovského státu zasáhl granát budovu konzulátu a zranil dva zaměstnance. V Mladé frontě bylo dokonce otištěno, že zemřela Nováková dcera. Nakonec se tato zpráva nepotvrdila a zůstalo u dvou zraněných.³¹⁸ Útoky pokračovaly i v červenci 1948, kdy budovu československého konzulátu, který sídlil na Katamon Road, ostřelovala arabská děla. Budova generálního konzulátu dostala přímý zásah. Ačkoli materiální škody byly veliké, nikdo nebyl zraněn.³¹⁹ Situace se nezlepšovala, a tak generální konzulát, který zůstával bez ochrany, čelil krádežím nábytku z kanceláří. Konzul Novák věděl, že vyslat do Izraele československou stráž by bylo příliš finančně náročné. Proto se rozhodl najmout československého občana V. Konopáska, aby v noci strážil budovu. Konopásek vykonával tuto práci zadarmo, a tak MZV nemuselo platit další náklady. Konzulát byl alespoň takto na noc zabezpečen.³²⁰

Po vzniku státu Izrael vykonal Novák několik zdvořilostních návštěv u představitelů nového státu. Setkal se tak s izraelským předsedou vlády Davidem Ben Gurionem a také s ministrem zahraničních věcí Moše Šertokem. Právě Šertokovi pak předal Novák na začátku srpna nótu, ve které ČSR potvrzuje uznání státu Izrael.³²¹

Jan Novák měl podporu MZV, alespoň to tak vyznělo z korespondence. V ČSR se ale už vymýšlelo, kdo Nováka v jeho pozici nahradí. V březnu roku 1948 už bylo vše připraveno pro Novákovu nástupce dr. Zdeňka Ehlera, který měl zkušenosti z generálního konzulátu v Londýně. Ehler měl podepsané listiny jak od ministra zahraničních věcí, tak od prezidenta Beneše. Na začátku dubna 1948 však z neznámých služebních důvodů bylo jmenování nového generálního konzula zrušeno. Nedlouho po tomto neúspěšném jmenování byl osloven další diplomat, dr. Adolf Plachý. Stejně jako u Ehlera probíhaly všechny formální náležitosti bez problémů. Pomyslný vaz tomuto plánu zlomila nová situace v regionu, tedy vznik Izraele. Kvůli nové politické situaci se tak MZV rozhodlo ponechat ve stávající funkci Jana Nováka.³²²

³¹⁷ Jednalo se o zaměstnance generálního konzulátu Otto Pochmana, který zastával pozici kancelářského pomocníka a do Jeruzaléma byl přeložen začátkem března 1948. Dále o zřízence Pavla Mezeye, který přišel společně s Pochmanem a Helenu Lisecovou, která zastávala pozici písařky. In: AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 1., AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 1.

³¹⁸ NA, f. MZV-VA, kart. č. 923.

³¹⁹ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 1.

³²⁰ AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 1.

³²¹ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 4.

³²² AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1951, kart. č. 8.

Generální konzul Jan Novák ve funkci skončil až poslední listopadový den roku 1948. Ačkoli se Novák snažil ještě uchytnout v novém režimu, byl na konci roku 1950 penzionován. Zemřel v Praze o osm let později, 12. března 1958.³²³

Novým generálním konzulem v Izraeli se stal František Nečas. Nečas, který se narodil 1. listopadu 1893 v Poříčí u Trutnova,³²⁴ měl za sebou už několik diplomatických misí. Působil jako zástupce chargé d'affaire v Káhiře v období začátku druhého světového válečného konfliktu.³²⁵ Působil také jako zástupce velvyslance Josefa Miloslava Kadlece v Teheránu od roku 1944 do konce roku 1945,³²⁶ kdy se Nečas přesunul do Jeruzaléma. V roce 1946 byl povolán zpět do ČSR, čemuž se Nečas usilovně bránil. Odvolával se na svůj majetek, který nabyl při svých diplomatických misích v Orientu a který nepůjde přepravit.³²⁷ Ačkoli existují zprávy o cestovních povoleních, které získal Nečas pro svou cestu do Marseille, odkud se měl pak přepravit do ČSR, nelze s jistotou tvrdit, že se opravdu do ČSR vrátil.

Generálním konzulem v Izraeli se stal Nečas na konci roku 1948 a převzal agendu od Novákovy administrativy. Aktivně se zapojoval do československých obchodních zájmů v Izraeli, vydával potvrzení československým občanům a vyplácel důchody a refundace.

Nečas se musel během svého působení vypořádat i s pošpiněním dobrého jména československých firem, které dodávaly své zboží do Izraele. Nejprve se skrze honorárního konzula Glasela dostala Nečasovi zpráva o nekvalitní dodávce dřeva. Nečas se to snažil řešit co nejdiskrétněji a napsal o tom na ministerstvo průmyslu. Konkrétní firmu, která pochybila, ale kvůli slibu dané firmě neuvedl. Ministerstvo průmyslu tak mělo svázané ruce a nic nezmohlo. Nešvar se opakoval i s dalším zbožím, až noviny Palestine Post otiskly 16. prosince 1948 článek: „*Too many losers in Czechoslovakia*“. To Nečase podnítilo k tomu, aby sepsal závady, které negativně ovlivňují československé obchodní jméno v Izraeli. Těmito závadami byly: nepřesnost exportní kalkulace, špatně vedený ceník, např.: Do Anglie stojí zboží 27 liber a do Izraele 40 liber. Izrael tak koupí zboží přes Anglii za 37 liber a zisk z toho má Anglie. Dále pak nepřesnost dodávek a nedodržování dodacích lhůt, které odrazují zákazníky. Také na vzorcích československé firmy šetří a zákazník pak nemůže porovnat

³²³ DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II.*, s. 174.

³²⁴ AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 3.

³²⁵ KLUSON, Tomáš. *Československo-arabské vztahy*, s. 78-80.

³²⁶ DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl I.*, s. 277.

³²⁷ AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 3.

zboží. Stejně tak s katalogy a letáky, které nebyly pro izraelský trh dostačující. Tato a mnohá další doporučení sepsal Nečas pro československé firmy, které obchodovaly s Izraelem.³²⁸

Aby československý obchod věděl o své konkurenci, informoval Nečas MZO o nově založených firmách k roku 1950 v Izraeli. Ke každé nově založené firmě přidal informaci, odkud pochází zakladatel, jaké výrobky vyrábí a také místo podniku v Izraeli. Ze seznamu lze vyčíst, že nejčastější zemí, odkud zakladatel firmy pocházel, byly ve velké převaze Spojené státy. Nejčastějším sídlem firem se stala přístavní Haifa a nejčastější výrobky byly stavební materiál, elektrické přístroje a obuv. MZO tak mohlo na toto zakládání firem reagovat svou nabídkou.³²⁹

Nečas a generální konzulát sehrál svou roli i při vyjednávání o obchodní smlouvě mezi ČSR a Izraelem. Protože Nečas měl přehled o příchodu zboží z celého světa do Izraele, hlavně tedy přehled o dovozu ze Spojených států, mohl MZV a MZO poskytnout důležité informace, jaké zboží v Izraeli chybí. Izrael se při vyjednávání s některými žádostmi obracel na Nečase a ten pak posílal zprávy do ČSR.³³⁰

Kromě obchodních záležitostí sloužil Nečas ČSR jako informátor, který předával zprávy o dění v Izraeli druhému oddělení MZV. Informoval např. o politickém významu kibuců, jejichž obyvatelé byli často důležitými voliči komunistické strany, strany Mapam a Mapai. O tom, že Izrael cílí na to být vědeckou velmocí na Blízkém východě. Izrael už měl tři úspěšná vědecká pracoviště, Hebrejskou univerzitu v Jeruzalémě, Technikon v Haifě a Daniel Sieff institut v Rehovotu. K těmto třem výzkumným pracovištím měl přibýt Weizmann Institute for Physical and Chemical Research v Rehovotu. Tento institut už fungoval několik měsíců, ale oficiální provoz zahájil až v květnu 1949. Nebo informoval o špatných poměrech v tranzitních táborech přistěhovalců v Izraeli, kde se přistěhovalcům jen pomalu stavěla obydlí.³³¹

4.4.3. Československé velvyslanectví v Tel Avivu

V druhé polovině září roku 1949 se MZV rozhodlo podat vládě návrh vládního usnesení na zřízení diplomatického zastoupení v Izraeli pod názvem Velvyslanectví ČSR v Tel Avivu. Tel Aviv byl upřednostněn před Jeruzalémem, protože tam byl soustředěn politický život, navíc ohledně Jeruzaléma probíhaly neustále dohady, zda bude patřit Izraeli

³²⁸ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 4.

³²⁹ Tamtéž.

³³⁰ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 7.

³³¹ AMZV, f. Politické zprávy, Izrael, Jeruzalém, 1919-1977.

nebo Palestině. Pokud by ČSR umístil své velvyslanectví do Jeruzaléma, dalo by jasně najevo, že je na straně Izraele. V této otázce bylo spíše na místě vyčkávání, než bude o Jeruzalému rozhodnuto.³³²

Ministerstvo odůvodnilo rozhodnutí o zřízení diplomatického zastoupení v Tel Avivu tím, že ČSR nemá doposud tento úřad v novém státě Izrael, čímž se stěžuje vývoj diplomatických a hospodářských styků mezi oběma státy. Zřízení velvyslanectví v Tel Avivu tak je logickým vyústěním pro utužení politických, obchodních, hospodářských, propagačních a kulturních zájmů v dané oblasti. Kulturní a propagační snahy ČSR a Izraele již byly rozvinuty a ČSR stálo o jejich rozšíření a prohloubení. MZV sice bralo Izrael jako základnu amerického imperialismu na Blízkém východě, ale i tak ve svém návrhu píše, že by se Izrael mohl stát místem, kde je možná existence pro pokrokové hnutí. Příkladem mělo být už existující sovětské velvyslanectví v Izraeli.³³³

Ve svém návrhu vládě naznačilo MZV i budoucí obsazení československého velvyslanectví v Izraeli. Toto obsazení mělo být pouze minimální, tedy pouze velvyslanec, jeho zástupce, úředník, písařka a zřízenec. Celkově MZV počítalo s ročním nákladem na toto velvyslanectví přibližně 2,210.000 Kčs, přičemž osobní náklady na zaměstnance by činily 1,618.000 Kčs a věcné 502.000 Kčs.³³⁴

O dvacet tři dní později, 12. října 1949 učinila vláda usnesení, na kterém přijala tento návrh o zřízení Velvyslanectví ČSR v Tel Avivu, který v nepřítomnosti ministra zahraničních věcí tlumočil jeho náměstek Viliam Široký. Vláda vzala na vědomí i výdaje, které byly nutné k zřízení nové diplomatického úřadu v Izraeli s tím, že budou placeny z rozpočtu MZV.³³⁵

Při zřizování nového úřadu bylo zapotřebí vyřešit všechny stávající zastupitelské úřady v Izraeli. Nejprve bylo navrženo, aby se po založení velvyslanectví v Tel Avivu zrušil generální konzulát a jeho agenda přešla na konzulární oddělení velvyslanectví. Zároveň mělo dojít ke zrušení honorárních konzulátů v Haifě a Tel Avivu. Na konci roku 1949 po poradě s budoucím československým velvyslancem Eduardem Goldstúckerem a generálním

³³² AMZV, f. I. sekce 1945-1954, oddělení I-1 a I-2, Diplomatický sbor, Tel Aviv.

³³³ Tamtéž.

³³⁴ Tamtéž. MZV došlo k této částce díky své detailní kalkulaci. Osobní náklady byly rozděleny mezi již zmíněné zaměstnance. Největší náklady byly vyčleněny na velvyslance, ročně 781.900 Kčs. Jeho zástupce se musel smířit s 341.200 Kčs. Úředník pak s 235.000 Kčs, písařka s 141.000 Kčs a nejmenší rozpočet měl mít zřízenec, pouze 118.910 Kčs. Věcné náklady byly rozděleny na tři položky. První položkou bylo nájemné služebních bytů, pro které MZV vyhradilo 192.000 Kčs. Další položka bylo nájemné kancelářských místností, na které bylo vyhrazeno 200.000 Kčs. A stejnou částku vyhradilo MZV i na zařízení právě těchto kanceláří.

³³⁵ Tamtéž.

konzulem v Jeruzalémě Františkem Nečasem bylo dohodnuto, že velvyslanectví bude vykonávat veškerou diplomatickou agendu pro Izrael. Z konzulární agendy pouze agendu notářskou a plavební. Ostatní konzulární agendy zůstanou v područí generálního konzulátu v Jeruzalémě. Generální konzulát bude vykonávat také agendu pro Jeruzalém, arabskou část Palestiny, Transjordánii, Saudskou Arábii a Aden.³³⁶ Generální konzulát ukončil svoji činnost 1. dubna 1952. František Nečas u konce konzulátu už nebyl. V únoru 1952 se rozhodl požádat o politický azyl v Jordánsku, což vyvolalo velký rozruch v diplomatickém světě. Nečas se nejspíše bál politických procesů, které probíhaly v ČSR. Po jeho emigraci dovedl konzulát k uzavření Nečasův zástupce Josef Panec.³³⁷

Honorární konzuláty v Haifě a Tel Avivu byly zrušeny až 15. února 1951. Toto rozhodnutí vzešlo z porady MZV a velvyslance Goldstückerera v druhé polovině roku 1950 v Praze. Bylo také dohodnuto, že oba konzuláty budou zrušeny, jakmile bude na velvyslanectví v Tel Avivu přidělen konzulární referent, který převezme agendu obou konzulátů. Goldstücker usiloval, aby zrušení těchto konzulátů bylo co nejdříve, protože se již staly anachronickými. Zároveň usiloval i o vyznamenání obou končících konzulů, Viktora Grünwalda, honorárního konzula v Tel Avivu už od roku 1927, a Zikmunda Glasela, honorárního konzula v Haifě od roku 1934. Oba končící konzulové prokázali svoji loajlnost republice během 2. světové války, po roce 1945 i po únoru 1948. Goldstücker navrhoval, aby tato vyznamenání byla udělena co možná nejdříve, aby je mohl předat on sám. Jeho žádost o vyznamenání však byla zamítnuta, neboť důvody nebyly dostačující a také v minulosti nebylo v podobných případech vyznamenání uděleno.³³⁸

Jak již bylo zmíněno, prvním velvyslancem v Izraeli se stal Eduard Goldstücker. Goldstücker se narodil ve slovenském Podbielju 30. května 1913. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze vystudoval germánskou a románskou filologii. V roce 1936 vstoupil do KSČ. V polovině roku 1939 odešel do exilu do Velké Británie. Od roku 1943 pracoval ve školském odboru MV exilové vlády v Londýně. Následující rok pak vyměnil MV za MZV. Nejprve byl jmenován kulturním atašé v Paříži, pak pracoval na zpravodajském odboru MZV a v roce 1947 byl povolán do Londýna, kde působil jako tiskový atašé. V první polovině roku 1949 byl vybrán, aby se stal prvním československým velvyslancem v

³³⁶ Tamtéž.

³³⁷ TATEROVÁ, Eva. *Československá zahraniční politika vůči Izraeli v první polovině padesátých let 20. století. Mezinárodní vztahy*, roč. 51, č. 3 (2016), s. 59.

³³⁸ AMZV, f. I. sekce 1945-1954, oddělení I-1 a I-2, Diplomatický sbor, Tel Aviv.

Izraeli.³³⁹ Jeho jmenování muselo být schváleno i izraelskou stranou, tzv. agrémentem. Československé MZV vyslalo žádost o agrément 1. dubna 1949 společně s Goldstückerovým životopisem.³⁴⁰

Žádost o agrément byla schválena, a Goldstücker tak mohl vyrazit z Prahy do Izraele na konci roku 1949. Do izraelské Haify pak připlul 3. ledna 1950, kde ho přivítali nejen zástupci izraelského ministerstva zahraničí, ale i rodina honorárního konzula Viktora Grünwalda.³⁴¹ Velvyslanectví zahájilo svou činnost už 4. ledna 1949.³⁴² Oficiálně však byla činnost velvyslanectví zahájena až poté, co Goldstücker předal pověřovací listiny izraelskému prezidentovi Chaimu Weizmannovi při své nástupní audienci 18. ledna 1950.³⁴³ Čestnou rotu u této audiencie tvořila parašutistická jednotka izraelské armády, která byla vycvičená v ČSR.³⁴⁴ Goldstücker pak pronesl svoji nástupní řeč, ve které mimo jiné poukázal na důležitost bezpečnosti a míru, který se dá dosáhnout jen stálou obranou a šířením skutečné národní a sociální svobody ve světě. Taktéž zmínil i fakt, že ČSR uznalo jako jeden z prvních států izraelský stát.³⁴⁵

Po této audienci se Goldstücker ujal svého nového úřadu. Goldstückerovi byl přidělen legační tajemník Alois Bartůšek, který dříve působil na ministerstvu školství věd a umění.³⁴⁶ Kromě Bartůška pracoval na velvyslanectví radiotelegrafista a vrátný Oliver Kunik, dle Goldstückera slovenský Rom, který žil dlouho ve Francii a působil v cirkusu. Jako interbrigadista se zúčastnil španělské války. Společně s Kunikem byla jako pomocná ruka přijata i jeho dcera, která, jak Goldstücker vzpomíná, neuměla vůbec nic.³⁴⁷ Oliver Kunik i jeho dcera Milka Kuniková, byli posláni do Izraele, aniž by MZV mělo jejich osvědčení o československém státním občanství, oddací list, poslední školní vysvědčení a doklady o předchozích službách před nástupem na MZV. Všechny tyto doklady byly zaslány až

³³⁹ DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II.*, s. 331.

³⁴⁰ AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1951, kart. č. 8.

³⁴¹ GOLDSTÜCKER, Eduard. *Vzpomínky*, s. 40-42.

³⁴² AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 1.

³⁴³ GOLDSTÜCKER, Eduard. *Vzpomínky*, s. 40.

³⁴⁴ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 1.

³⁴⁵ Tamtéž. Celá nástupní řeč velvyslance Goldstuckera viz příloha č. 9.

³⁴⁶ AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 2. Alois Bartůšek se narodil 7. dubna 1916 ve Velkém Meziříčí, vystudoval francouzskou a německou filologii. V roce 1946 studoval v Paříži na École libre des science Politiques. Při studiu působil také jako dopisovatel Mladé fronty. Poté co Goldstücker odešel z velvyslanectví, stal se Bartůšek až do roku 1953 nejvýše postaveným československým diplomatem v Izraeli. Po diplomatické misi v Izraeli následovaly další v Koreji, Kuvajtu a v březnu 1956 byl Bartůšek jmenován prvním československým velvyslancem v Barmě. Alois Bartůšek zemřel 5. března 2003 v Praze. In: DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl I.*, s. 279.

³⁴⁷ GOLDSTÜCKER, Eduard. *Vzpomínky*, s. 40.

zpětně.³⁴⁸ Zaměstnancem velvyslanectví byl i Bohumil Kaiser coby šofér. Kaiser přijel do Izraele sám, později za ním přijela i jeho manželka s dvěma dětmi.³⁴⁹ Než za ním dorazily, zařídil Kaiser, aby část platu byla posílána jeho manželce.³⁵⁰ Posledním zakládajícím členem československého velvyslanectví v Tel Avivu byla neznámá a podle Goldstückerera nezkušená sekretářka, která neměla žádné jazykové kompetence a na stroji psala jen trochu.³⁵¹

Československá diplomatická skupina vedená Goldstückerem přijela do Izraele bez zkušeností, a jak se brzy ukázalo, i bez připravené budovy. MZV nezajistilo pro budoucí velvyslanectví budovu, a tak na začátku diplomatické mise museli zaměstnanci bydlet v hotelu Yarden na Ben Yehuda Street 130.³⁵² Ukázalo se, že zajistit bydlení v Tel Avivu pro nově utvořený diplomatický sbor nebude jednoduché. Největším protivníkem při zařizování budovy velvyslanectví se stalo československé MZV. Velvyslanectví urgovalo MZV celý leden 1950, aby zajistilo finanční prostředky. MZV poslalo do Izraele finanční obnos ve výši 52 tisíc izraelských liber, ačkoli již dříve slíbilo o skoro 6 tisíc liber více, nicméně i přes urgentní depeše nedokázalo tento finanční rozdíl vysvětlit. Zároveň velvyslanectví urgovalo peníze na svůj provoz. Když došly 2 tisíce liber, použilo je velvyslanectví na svůj provoz, než jim bylo o 15 dní později sděleno, že určené peníze byly na nákup budovy. Tyto administrativní chyby stály velvyslanectví spoustu práce navíc. Nakonec se koupě domu uskutečnila na začátku února 1950. Cena domu vyšla na 65 tisíc liber, přičemž 40 tisíc liber chtěli prodejci uhradit československým exportním zbožím. Pomocnou ruku nabídla akciová společnost KOVO, která se nabídla, že uhradí potřebnou částku svým zbožím. Z další komunikace mezi MZV a velvyslanectvím vyplývá, že částka byla snížena o 15 tisíc liber. Zbývajících částku se velvyslanectví podařilo doplatit nejspíše až začátkem srpna 1950.³⁵³ Novým působištěm československého velvyslanectví v Tel Avivu se stala Zeitlin Street. Velvyslanectví zde sídlilo nejspíše od začátku března roku 1950.³⁵⁴

Velvyslanectví se ve svém začátku spíše zařizovalo. Kromě bydlení také zařizovalo nezbytnosti, jako telefonní linku. Stejně jako s domem byl i se zavedením telefonní linky problém. Goldstücker urgoval svoji žádost, na kterou reagovalo MZV v Izraeli liknavě.

³⁴⁸ AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 3.

³⁴⁹ GOLDSTÜCKER, Eduard. *Vzpomínky*, s. 40.

³⁵⁰ AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 3.

³⁵¹ GOLDSTÜCKER, Eduard. *Vzpomínky*, s. 40.

³⁵² AMZV, f. I. sekce 1945-1954, oddělení I-1 a I-2, Diplomatický sbor, Tel Aviv.

³⁵³ AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 1.

³⁵⁴ AMZV, f. I. sekce 1945-1954, oddělení I-1 a I-2, Diplomatický sbor, Tel Aviv.

Goldstücker uvedl tento příklad jako ilustraci tamějších poměrů. Diplomatičký protokol neměl podle Goldstüčkera u tamějších vnitrostátních úřadů žádný vliv.³⁵⁵

První měsíce roku 1950 byly pro Goldstüčkera měsíce pochůzek a seznamování se s izraelskými vládními činiteli. Goldstücker se setkal s izraelským ministrem zahraničnich věcí Moše Šertokem, se kterým navázal velmi vřelé vztahy. V dalších měsících měl možnost setkat se i s předsedou vlády Davidem Ben Gurionem, ale toto setkání odmítl, protože Ben Gurion kritizoval československou pomoc v Knesetu. V Knesetu zaznělo: „*Čechoslováci nám sice dali zbraně, ale nechali si je zaplatit v hotovosti, v dolarech*“ Na tyto hlasy pak reagoval sám Goldstücker ve svém slavnostním proslovu při příležitosti oslavy jeho příjezdu do Izraele, kterou mu přichystala Liga pro přátelství Izrael-ČSR: „*Ano, ale my jsme vám dali zbraně, abyste dobyli svobodu pro sebe a ne abyste potlačovali svobodu jiných, například Arabů.*“ Goldstücker zvolil, jak píše ve své autobiografii *Vzpomínky*, velmi ostrý, velmi nediplomatičký projev, který nekonzultoval s Prahou. Projev pak vytiskli na první stránce komunistického deníku. Ostrá slova, která zvolil československý velvyslanec, vedla k tomu, že už na žádné další podobné akce nebyl pozván.³⁵⁶

Goldstücker napomáhal také kulturním vztahům mezi oběma státy. Na jeho doporučení měla být v Praze uvedena hra *Šmira*. V kulturních vztazích spolupracovala obě velvyslanectví nadmíru dobře. Československé velvyslanectví v Tel Avivu doporučovalo izraelské divadelní hry a další izraelské umělce do ČSR a Izraelské velvyslanectví v Praze zase doporučovalo československé umělce do Izraele. V Izraeli se tak hrála opakovaně Smetanova *Prodaná nevěsta* a další opery od českých skladatelů.³⁵⁷

Goldstücker na rozdíl od generálního konzula Františka Nečase nebyl tolik zainteresován do zdlouhavého obchodního jednání mezi ČSR a Izraelem. Protože tato jednání započala už na začátku roku 1949, ujal se role československého zprostředkovatele z Izraele Nečas. Goldstücker po svém nástupu do funkce buď nechtěl zasahovat do pokračujících jednání, nebo spíše měl moc práce se zařizováním vlastní nové administrativy.³⁵⁸

Eduard Goldstücker byl ze svého úřadu v izraelském Tel Avivu odvolán 30. ledna 1951.³⁵⁹ Po jeho odvolání bylo diplomatičké zastoupení na velvyslanectví v Tel Avivu

³⁵⁵ AMZV, f. Diplomatičký protokol, 1945-1951, kart. č. 8.

³⁵⁶ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 1. A také GOLDSTÜCKER, Eduard. *Vzpomínky*, s. 42-45.

³⁵⁷ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 5.

³⁵⁸ AMZV, f. TO-O, Izrael, kart. č. 7.

³⁵⁹ AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 2.

sníženo. Nejvyšší pozicí už nebyl titul velvyslance, ale pouze chargé d'affaires.³⁶⁰ Jeho zkušenosti coby velvyslance měly být okamžitě využity ve švédském Stockholmu, kam Eduard Goldstücker po své diplomatické misi v Izraeli měl zamířit.³⁶¹ Jeho diplomatická mise ale byla zrušena. Goldstücker místo diplomatických služeb začal vyučovat na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V prosinci 1951 byl ale zatčen za účast ve „spikleneckém centru“.³⁶² Soud mu vyměřil doživotní trest, avšak Goldstücker byl o čtyři roky později rehabilitován a vrátil se k výuce. V roce 1968 byl zvolen předsedou Svazu československých spisovatelů, ale ještě ten rok odešel do Anglie, kde vyučoval na univerzitě v Brightonu. Do ČSR se vrátil až dva roky po sametové revoluci. Zemřel v Praze 23. října 2000.³⁶³

5. Přátelské spolky

5.1. Svaz československo-izraelského přátelství

Novou organizací, která měla utužit vztahy mezi ČSR a Izraelem, byl Svaz československo-izraelského přátelství. Svaz byl založen 10. listopadu 1948 v Národním klubu v Praze. V tento samý den se konala i valná hromada, kde byl zvolen pracovní výbor. Předsedou tohoto výboru byl zvolen dlouholetý člen KSČ Karel Kreibich.³⁶⁴ Kreibich, který byl jedním ze zakládajících členů KSČ a podílel se na všech hlavních stranických dokumentech o národnostní politice, byl v roce 1935 zvolen senátorem Národního shromáždění. Po Mnichovské dohodě emigroval do Velké Británie, kde byl jmenován prezidentem E. Benešem členem Československé státní rady. Po válce se vrátil do ČSR. Po únoru 1948 se stal profesorem na Vysoké škole politických a hospodářských věd, kde přednášel o historii dělnického hnutí. V červnu 1950 byl jmenován čs. velvyslancem v SSSR. V této funkci vytrval dva roky.³⁶⁵ Kreibich, coby předseda Svazu vydal několik článků o československo-izraelském přátelství. Nejprve ve článku *Pěstujeme přátelství s Izraelem*, který otiskl Věstník židovských náboženských obcí, naznačil, že Svaz a Československo by měly podporovat jen lidově demokratický stát Izrael. Naopak mělo by brojit proti nacionalistickým a fašistickým židovským organizacím a takovým židovským organizacím,

³⁶⁰ ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika*, s. 278.

³⁶¹ AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 2.

³⁶² ZÍDEK, Petr a SIEBER, Karel. *Československo a Blízký východ v letech 1948-1989*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009, s. 130.

³⁶³ DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II*, s. 331-332.

³⁵⁹ Věstník ŽNO, roč. 10, č. 47 (19. 11. 1948), s. 515.

³⁶⁵ KREIBICH, Karel. *Těsný domov - širý svět*. Liberec, 1968, s. 306-308.

kteří jsou pod vlivem imperialismu.³⁶⁶ Na tento článek navázal předseda Svazu v dalším příspěvku, který otiskl časopis Mír v březnu 1949. Článek, který Kreibich pojmenoval *Přátelství s Izraelem, práce pro mír*, pojednává o důležitosti ČSR při vzniku Izraele. Zároveň poukazuje, že československá pomoc měla ukončit koloniální politiku imperialistických mocností v regionu. Jen tak bylo možné dosáhnout míru. Kreibich odsuzuje vliv Západu a zároveň poukazuje na škody, které způsobili sionisté arabskému lidu. Zároveň doufá, že po volbách se situace zlepší.³⁶⁷ Nevolil se pouze předseda, ale i další zástupci Svazu. Post I. místopředsedy získal Bedřich Koblížek, který zastupoval Ústřední radu odborů. II. místopředsedou byla pak zvolen Josef Bůchler, jenž zastupoval ÚSS. Do výboru se dostali zástupci Židovské náboženské obce, Svazu československé mládeže, Rady československých žen, Svazu za svobodu, Ústřední rady družstev a Sokola. Čestným předsedou Svazu byl jmenován ministr informací Václav Kopecký a čestným členem představenstva byl ministr zdravotnictví Josef Plojhar.³⁶⁸ Dále pak ministři dr. Emanuel Šlechta a Julius Ďuriš. Za armádu pak generál Alois Vicherek a plukovník Antonín Sochor. Dalšími členy byl i spisovatel Ivan Olbracht či místopředsedkyně Národního shromáždění Anežka Hodinová-Spurná a také vrchní pražský rabín dr. Gustav Sicher.³⁶⁹

Po ukončení valné hromady a zvolení členů do výboru následovala slavnostní schůze. Této schůze se zúčastnili za československou vládu ministr Plojhar, ministr techniky ČSR dr. Emanuel Šlechta a za ministra Kopeckého přednosta kabinetu Vilém Benda. Izrael reprezentovali izraelský velvyslanec Avriel, tajemník velvyslanectví Felix a další pracovníci izraelského velvyslanectví v Praze. Kromě vládních delegátů se zúčastnil i vrchní pražský rabín dr. Gustav Sicher. Po zahájení schůze se ujal slova ministr Plojhar: *„My, kteří jsme prožívali boje za osvobození vlastního národa, máme plné pochopení pro ty, kdož bojují za stejné myšlenky, jako jsme bojovali sami. Právě obyvatelé a příslušníci mladého židovského státu byli předmětem neurvalé persekuce lidí, jejichž krédem byla zvrhlá ideologie nacismu a fašismu. Jako zástupce vlády a našeho lidu vítám založení Svazu československo-izraelského přátelství. My, lidé nového světa a nových ideálů, se budeme vždy snažit o to, ne abychom se nenáviděli, ať z důvodů rasových, náboženských nebo sociálních, ale budeme si naopak*

³⁶⁶ Věstník ŽNO, ročník 10, č. 47 (19. 11. 1948), s. 515.

³⁶⁷ NA, f. Kreibich Karel, a.j. 492, kart. č. 19, s. 5-6.

³⁶⁸ NA, f. KSČ - Ústřední výbor, 1945-1989, mezinárodní oddělení (dále už jen zkratka KSČ ÚV MZNO), sv. 102, a.j. 316, s. 23.

³⁶⁹ Věstník ŽNO, ročník 10, č. 47 (19. 11. 1948), s. 515.

*pomáhat a utužovat přátelské styky na cestě za dosažením společných cílů – šťastné a spravedlivé budoucnosti všech lidí na celém světě.*³⁷⁰

Jak již bylo zmíněno, čestným předsedou byl jmenován ministr informací Václav Kopecký. Zapojení ministra Kopeckého nebylo náhodné, ministerstvo informací³⁷¹ pár dní po založení Svazu odsouhlasilo, že tuto organizaci bude finančně, pracovní a věcně podporovat. Ministerstvo poté přišlo i s nápadem, že by Svaz měl mít pět komisí, organizační, kulturně propagační, zahraničně-politickou, hospodářskou a sociální. Všechny tyto návrhy byly sepsány a poslány vedoucímu mezinárodního oddělení KSČ Geminderovi ke schválení.³⁷² Jako sídlo si Svaz vybral dům Na Příkopě 27 v Praze 1. Později bylo přemístěno na Soukupovo náměstí 28 na Praze 2.³⁷³

Členové tohoto Svazu museli mít tu správnou komunistickou příslušnost. Na židovskou příslušnost tu nebyl brán zřetel. Proto bylo zapotřebí, aby Svaz byl kontrolován Ústředním sekretariátem KSČ, který mohl korigovat správný politický směr nově založené organizace. Cíle Svazu byly dvojího druhu: oficiální a pak ty neoficiální či utajené. Mezi oficiální bylo utužení přátelského svazku mezi oběma státy.³⁷⁴ Mezi tzv. neoficiální, ale hlavní úkoly Svazu byly vybrány: paralyzovat činnost sionistických organizací, podporovat pokrokové síly Izraele, hlavně pak komunistickou stranu, pomoci národně osvobozenkému boji Židů, konkrétně vojenskému výcviku v ČSR a bojovat proti antisemitismu.³⁷⁵ Mezi další veřejnosti nepřístupné cíle patřilo např. převzetí pasové agendy od Palestinského úřadu. Svaz by tak získal možnost navrhnout MV, kdo smí vycestovat do Izraele. MV by pak rozhodlo, zda požadavku vyhoví, nebo ho zamítne. Zároveň by byla oslabena pozice Palestinského úřadu. Dalšími výhodami převzetí agendy by byly finanční příjmy do kasy Svazu a také možnost regulovat přistěhovalectví do Izraele, hlavně pokud by šlo o nežádoucí osoby, např. členy Irgunu či Šternovy skupiny.³⁷⁶

Svaz byl pod dohledem Ústředního sekretariátu, ale aby tento dohled byl snazší, rozhodlo vedení Svazu, že vše bude centralizované v Praze. Později se k pražskému ústředí mohla připojit i bratislavská pobočka. U této pobočky však panovala obava, zda by nebyla ovlivněna ÚSS, který měl v Bratislavě své sídlo. Další pobočky už nebyly při založení

³⁷⁰ Tamtéž.

³⁷¹ Ministerstvo informací, dále už jen ve zkratce MI.

³⁷² ABS, f. 425 Židovské organizace, 224-9, s. 46.

³⁷³ NA, f. KSČ ÚV MZNO, sv. 18, a.j. 63, s. 18.

³⁷⁴ NA, f. KSČ ÚV MZNO, sv. 102, a.j. 316, s. 23-24.

³⁷⁵ DUFEK, Jiří, Karel KAPLAN a Vladimír ŠLOSAR. *Československo a Izrael*, s. 21.

³⁷⁶ NA, f. KSČ ÚV MZNO, sv. 102, a.j. 316, s. 23-24.

organizace v plánu. Nebylo by možné uhlídat jejich politickou důvěryhodnost. Jako nezbytnost viděl tajemník Svazu Vladimír Waigner zřízení sítě důvěrníků, kteří by byli ve styku s místním obyvatelstvem. Tito důvěrníci měli být pečlivě vybíráni, byli politicky spolehliví, ale podle Waignera by to neměli být Židé.³⁷⁷

Jako jednu ze svých priorit, které si svaz Svaz vytyčil, bylo kumulování finančních prostředků. Valtr Štamberger³⁷⁸ ze Sekretariátu ÚV KSČ, který měl také dohlížet na Svaz, přišel s nápadem, jak by bylo možné získat finanční prostředky. Podle jeho názoru by ministerstvo vnitra mělo dostat pokyn, aby nepovolovalo peněžní sbírky organizované ÚSS. Sbírkou mezi Židy by měl provozovat právě Svaz, aby se peníze dostaly do správných rukou.³⁷⁹

Kromě již zmíněného Svaz podporoval také výměnné pobyty mezi Izraelem a ČSR. V lednu roku 1949 proběhla korespondence mezi tajemníkem Svazu Waignerem a jeho izraelským protějškem, zástupcem organizace Aguda Tarbuth Laam a členem KSI, Šimonem Cohenem. Waigner žádal Cohena, zda by bylo možné poslat během léta 1949 do Izraele skupinu dvaceti mladých lidí na pracovní brigádu. Izraelská strana by na oplátku mohla také poslat dvacet prověřených mladých lidí do ČSR. Odpověď na tuto žádost však Waigner nedostal.³⁸⁰ Kromě zmíněné snahy o výměnu brigádníků měla proběhnout alespoň čtrnáctidenní návštěva delegátů Svazu v Izraeli. Pozvání delegátům zaslala organizace Aguda Tarbuth Laam (Sdružení pro lidovou kulturu). Členem této, dle Waignera nepolitické organizace KSI, byl i již zmíněný Šimon Cohen a také např. i historik a spisovatel Erich Terner. Delegáti Svazu, mezi kterými nechyběl předseda Svazu Kreibich, pracovník sekretariátu ÚV KSČ Štamberger či tajemník svazu Waigner, měli v Izraeli uspořádat několik propagačních večerů. Měli také získat přesné informace o další vzájemné spolupráci s izraelskými soudruhy.³⁸¹

K utužení československo-izraelských vztahů chtěl Svaz pomoci prostřednictvím oslav důležitých výročí obou států. První z takových oslav uspořádal Svaz 3. května 1949 v Národním klubu v Praze, kde bylo předčasně připomenuto roční výročí založení státu Izrael. Po zahrání obou národních hymen a úvodních slov tajemníka Svazu Waignera se slova ujal

³⁷⁷ Tamtéž.

³⁷⁸ Valtr Štamberger zastával kromě své pozice na sekretariátu ÚV KSČ i funkci redaktora Věstníku ŽNO. In: Věstník ŽNO, roč. 10, č. 39 (24. 9. 1948), s. 428.

³⁷⁹ NA, f. KSČ ÚV MZNO, sv. 102, a.j. 316, s. 29.

³⁸⁰ ABS 425-224-9, s. 25.

³⁸¹ ABS 425-224-9, s. 43.

zástupce izraelského velvyslanectví, tajemník Rafael Ben Šalom. Ben Šalom nejprve nastínil vlastní vzpomínky na 14. květen 1948, poté shrnul první rok po založení, jaké těžkosti Izrael provázely. Zároveň ve své řeči vyzdvihl podporu ČSR: „*Rád bych použil této příležitosti, abych poděkoval jménem svého národa všemu čsl. lidu a jeho vládě za krásnou a vydatnou pomoc, jak diplomatickou, tak i hospodářskou, poskytnutou nám v nejtěžší chvíli. Nikdy nezapomeneme na tyto projevy přátelství. Není zajisté lepšího základu pro upřímné přátelství a účinnou spolupráci.*“³⁸² Oslavy nezdůrazňovaly pouze významné izraelské dny. V Tel Avivu se např. slavilo Pražské povstání za účasti konzula Nečase a zástupců izraelského parlamentu.³⁸³ Oslava se konala také na konci roku 1949, kdy se v Národním klubu sešli hosté na recepci při příležitosti rozloučení se s vyslancem ČSR v Izraeli Eduardem Goldstückerem, který se měl brzy ujmout svého úřadu. Na tuto recepci dorazil izraelský velvyslanec v ČSR Ehud Avriel, přednosta kabinetu ministra informací Vilém Benda, primátor hlavního města Václav Vacek, náměstek MZO Vavro Hajdů a jeho kolega z ministerstva dr. Borek. Nechyběl také předseda Svazu Karel Kreibich. Oslavu chtěl Svaz nejspíš upořádat i při nástupu druhého izraelského velvyslance Šmuela Elyashiva, ačkoli to v tajemníkovi Waignerovi vzbuzovalo rozporuplné emoce. Sám viděl Elyashiva jako vyslance buržoazního, proamerického státu, zároveň však ještě chtěl udržovat přátelské spojení s Izraelem. Waigner proto požádal o radu sekretariát ÚV KSČ.³⁸⁴ Z dochovaných záznamů vyplývá, že tato oslava se nejspíše nekonala a i další oslavy v tomto období už nebyly realizovány.

Další aktivitou Svazu byla kulturní spolupráce. Tato spolupráce byla navázána z československé strany na začátku roku 1949, kdy Waigner obeznámil Cohena, že mu do Izraele bude posílat vybranou literaturu. Jednalo se nejspíše o propagandistické knihy a beletrii v českém, polském a německém jazyce. Zároveň měly být poslány dětské knížky. Kromě knížek posílal Waigner i články z československého tisku, dále pak články z listů Rady židovské náboženské obce a časopis Světové rozhledy. Všechny tyto knihy a časopisy měly skončit v nově vybudované knihovně, kterou Cohen v Izraeli připravoval. V rámci této knihovny měly být různé sekce, např. sekce pro ruská a anglická periodika, sekce pro noviny jako Pravda z Bratislavy či Rudé právo. Dále pak Kulturní politika, Svět v obrazech atd. Na oplátku nabídl Cohen Waignerovi, že by v ČSR mohla vzniknout nová knihovna, ve které by

³⁸² Věstník ŽNO, roč. 11, č. 19 (13. 5. 1949), s. 215.

³⁸³ Tamtéž, s. 219.

³⁸⁴ NA, f. KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, generální sekretariát, sv. 59, a.j. 483, s. 24.

se daly vypůjčit časopisy, jako Kol Haam v hebrejštině, Volná Izrael v jidiš či Palestine post v angličtině.³⁸⁵

Kromě knih a časopisů byly do Izraele poslány i dětské hračky, deset dětských stolků a šedesát dětských židlí. Knihy, časopisy, hračky a nábytek byly poslány 1. února 1949 do italského Terstu, odkud pak náklad putoval do Haify, kde byl převzat na konci dubna.³⁸⁶ Jedna zásilka však byla málo a v ČSR se formou inzerátů ve Věstníku ŽNO pořádaly další sbírky hraček pro děti v Izraeli.³⁸⁷

Z korespondence, která proběhla v první polovině roku 1949, vyplývá, že izraelská strana má zájem hlavně o materiální pomoc. Waigner, který byl hlavním dopisovatelem, se snažil navázat pravidelný kontakt s Izraelci. Dopisů do Izraele bylo mnohem více, než z Izraele do ČSR. Waigner v dopisech působil bezradně, ptal se Cohena, co mají dělat, zda má nějaký akční program. Cohen využil situace a navrhl již zmíněnou knihovnu.³⁸⁸

Izrael měl také zájem o českou a slovenskou literaturu. Izraelská delegace se zúčastnila výstavy knih v Praze, která se konala v roce 1949. Tato výstava byla konaná v rámci Státního ústavu pro vědecký výzkum Východu.³⁸⁹ Zájem o českou literaturu potvrdil izraelský spisovatel Avi Shaul. Tento spisovatel, který byl zároveň sekretářem Ligy pro lidská práva, přeložil Fučíkovu *Reportáž psanou na oprátce*,³⁹⁰ a chystal se přeložit první dvě části Haškova *Švejka*. Shaul byl v kontaktu s československým velvyslancem v Izraeli Goldstückerem, se kterým se dohodl, aby úvod k hebrejskému překladu sepsal nějaký československý spisovatel nebo literární kritik. Veškeré podrobnosti pak byly dojednány přímo s Shaulem, který se přijel léčit do Smokovce s tuberkulózou.³⁹¹

Mimo literaturu měli Izraelci zájem i o československé filmy.³⁹² Svaz na začátku ledna roku 1949 požádal ministerstvo informací a osvěty, zda mohou zapůjčit na dobu tří měsíců několik krátkých propagačních filmů o ČSR, jeho budovatelské práci a o lidově demokratické společnosti. Filmy by byly zapůjčeny organizaci Aguda Tarbuth Laam v Tel Avivu. V žádosti, kterou za Svaz podal tajemník Weigner, byla i prosba, zda by toto zapůjčení mohlo být zdarma. Této žádosti ministerstvo vyhovělo a připravilo pro přepravu do Izraele celkem

³⁸⁵ ABS 425-224-9, s. 25-27.

³⁸⁶ Tamtéž.

³⁸⁷ Věstník ŽNO, roč. 11, č. 5 (4. 2. 1949), s. 55.

³⁸⁸ ABS 425-224-9, s. 26-27.

³⁸⁹ YEGAR, Moshe. *Československo, sionismus*, s. 119.

³⁹⁰ ABS, 425-224-9, s. 34.

³⁹¹ AMZV, f. TO-O, Izrael, 1945-1959, kart. č. 5.

³⁹² AKPR, f. KPR – protokol T (tajné), 1945-1963, inv.č. 1424, kart. č. 80, s. 5.

šest snímků: Človíckové, Židé v Československu, Hudební jaro, Kováci, Mezi volavkami a Na troskách vyrůstá život. Tyto filmy byly v anglické kopii poslány na československý konzulát v Tel Avivu. Dovětkem ministerstvo zdůraznilo, že se jedná o propagační filmy, za které se nesmí v žádném případě vybírat vstupné. Po uplynutí tří měsíců si je mohl konzulát ponechat pro vlastní využití. Společně s filmy bylo posláno i sedm dotazníků, které měly zjistit, jak funguje propagační využití filmů v Izraeli. Výsledky dotazníků měly být posílány každé čtvrtletí na adresu ministerstva informací a osvěty.³⁹³

Na podzim roku 1949 upořádal Svaz společně s divadlem Umění lidu koncert izraelského pianisty Frederyka Portnoje. O uspořádání tohoto koncertu velmi stál předseda KSI Mikunis. Mikunis zdůrazňoval, že Portnoj je upozadován na úkor jiných z důvodu, že je aktivním členem KSI. Předseda KSI tedy požádal, zda by bylo možné uspořádat v Československu několik koncertů. Jeho přání se naplnilo a Portnoj vystoupil v Praze 4. října a 7. října v Ostravě. Následovala i vystoupení na Slovensku v Bratislavě, Košicích, Lučenci a Rimavské Sobotě. Aby byl Portnoj náležitě doceněn, loboval Waigner u redaktora Rudého práva Sekaje, aby se propagovaly jeho koncerty a následně byly napsány i kladné kritiky. O ty šlo Waignerovi nejvíce, protože je chtěl později uveřejnit v izraelském tisku.³⁹⁴

Kvůli posílení propagace KSI v Izraeli požádala KSI Svaz o vyhotovení odznáček pro komunistickou mládež Izraele, protože sami je prý nemohli vyrobit. KSI chtěl, aby se vyrobilo 5-10 tisíc exemplářů, které by pak byly poslány neoficiálně přes Rumunsko do Izraele. Tyto odznáčky měl pokrýt fond KSI.³⁹⁵ Weigner přeposlal tuto zprávu Geminderovi, který ji zamítl. Odůvodněním pro KSI bylo, že by ČSR muselo poskytnout barevné kovy, které jsou v ČSR obhospodařovány. Žádost tedy byla z hospodářských důvodů zamítnuta.³⁹⁶

Na podzim roku 1949 došlo mezi Svazem, který byl pod patronací KSČ, a KSI k neshodám ohledně vydání knihy Klementa Gottwalda *Deset let* v Izraeli. Tato kniha se stala ústředním motivem korespondence mezi Svazem a KSI. Předseda KSI Šmuel Mikunis přednesl na podzim 1949 během své návštěvy v Praze požadavek, zda by Svaz nepomohl při vydání knihy v Izraeli. Mikunis žádal podporu v devizách, to však ministr Kopecký i tajemník Svazu Weigner odmítli. Následně se Kopecký dohodl s Mikunisem, že mu na vydání knihy přispěje 300 tisíc Kčs. Tato částka byla poukázána Svazu, který ji následně měl poskytnout

³⁹³ NA, f. Ministerstvo informací, inv.č. 428, kart. č. 224, s. 2-5.

³⁹⁴ NA, f. KSČ ÚV MZNO, sv. 18, a.j. 63, s. 51,56.

³⁹⁵ Tamtéž, s. 17. Obrázek odznáčku viz příloha č. 12.

³⁹⁶ Tamtéž, s. 11.

KSI. Společně s žádostí o podporu zažádal Mikunis o osobní auto Tatra, které patřilo ing. Šachtovi. Už dříve žádal Mikunis o hudební nástroje pro desetičlennou dechovou kapelu, pianino či dva kancelářské stroje.³⁹⁷ Waigner byl spíše nakloněn tomu, aby se nástroje a auto poslaly do Izraele, musel však mít povolení od Gemindera.³⁹⁸ Vedoucí zahraničního oddělení KSČ však nedal souhlasné stanovisko. KSI by se podle něj měla více soustředit na vydání knihy *Deset let*. V této činnosti by jí měl pomáhat Svaz.³⁹⁹ Vydání knihy měl také podpořit nákup 300 marxistických knih a socialistické beletrie, který si vybral zástupce KSI Spivak v ČSR. Knih bylo v ČSR dostatek a Geminder tak neměl problém s jejich uvolněním do Izraele.⁴⁰⁰ Zástupcům KSI bylo nabídnuto zboží, které bylo těžko prodejné na domácím trhu či v zahraničí a také zboží, kterého mělo ČSR přebytek. Mezi seznamem zboží, které zástupci MZO nabídli, se nacházely např. chemikálie, textilní zboží či kovo výrobky.⁴⁰¹

Zástupcům KSI bylo sice nabídnuto mnoho výrobků, nicméně oni požadovali dřevoobráběcí stroje, traktory apod. Knihy byly až druhořadé.⁴⁰² V březnu 1950 přijel do Prahy další zástupce KSI Eliahu Drukman, který orodoval za zemědělské stroje a zároveň požádal o finanční prostředky na výstavbu kulturního domu E. Goržanského,⁴⁰³ zemřelého poslance KSI, který zahynul při havárii letadla nad pohořím Taiget v Řecku při cestě z ČSR do Izraele 21. prosince 1949.⁴⁰⁴

Po dlouhých neshodách dospělo MZO a Cohen k další možnosti, jak mezi sebou obchodovat a nepřitahovat tak pozornost k tomu, že Svaz podporuje KSI statisícovými příspěvky. MZO poukázalo, že KSI vlastní obchodní firmu Isprimex, přes kterou by se tento "obchod" mohl dál provozovat bez povšimnutí. Waigner se však chtěl vyhnout spolupráci s izraelským velvyslanectvím v ČSR, protože napsal: „ *Tak hloupí tam nejsou, abych jim mohl namluvit, že jsme vybrali mezi přáteli neznámé společnosti Lepac 300 tisíc korun, ani by nevěřili, že náš „nepolitický“ Svaz posílá „nepolitické“ obchodní společnosti statisícové hodnoty bez jakékoliv protihodnoty nebo protislužby. Mohli by tedy naši žádosti*

³⁹⁷ Tamtéž, s. 32.

³⁹⁸ Tamtéž, s. 35.

³⁹⁹ Tamtéž, s. 31.

⁴⁰⁰ Tamtéž, s. 29.

⁴⁰¹ Tamtéž, s. 25-26.

⁴⁰² Tamtéž, s. 24.

⁴⁰³ Tamtéž, s. 4-5.

⁴⁰⁴ NA, f. KSČ ÚV MZNO, sv. 102, a.j. 320, s. 1-5.

použit proti stranické společnosti Lepac nebo snad i k propagandě, že KSI je udržována lidově demokratickými zeměmi.“⁴⁰⁵

Celá tato dlouhá korespondence, která trvala od podzimu roku 1949 do jara 1950, měla za cíl zakrýt náklady na vydání knihy *Deset let* za nákup knih či hospodářských strojů. Zároveň nemělo být vidět, že KSI podporují jiné komunistické strany tzv. lidově demokratických republik.

Peníze pro celou tuto podporu KSI poskytl tzv. fond KSI, který byl vytvořen Svazem.⁴⁰⁶ Tento fond byl dotován ministerstvem informací, dále pak Ústředním radou družstev či dalšími organizacemi, jejichž zástupci byli v představenstvu výboru Svazu.⁴⁰⁷ Fond KSI byl v rukou Svazu, tedy KSI sice mohla požádat o finanční příspěvky, ale nemohla tento fond jakkoliv vybrat či přemístit např. do jiného státu. Během jednání o dodávkách zboží pro KSI si chtěl Cohen vylepšit vyjednávací pozici. Chtěl docílit toho, že KSI dostane zemědělské stroje, auta atd. Pokud by se tak nestalo, pohrozil, že přemístí fond KSI do zahraničí, kde na něj KSČ nedosáhne. Tento tah mu však velmi rychle zarazil Geminder, který mu vzkázal, že žádné přemísťování fondu nebude, protože fond byl vytvořen z peněz československých občanů. Proto fond musí zůstat v ČSR.⁴⁰⁸

Při hodnocení působnosti a cílů, které si Svaz vytyčil, nelze brát činnost Svazu jako zdařilou. Prvním cílem Svazu mělo být paralyzování sionistických organizací. Toto paralyzování zůstalo pouze přáním, protože žádný z navrhovaných námětů nevedl k obohacení o finanční prostředky sionistických organizací. S tím souvisí i druhý nesplněný cíl, a to boj proti antisemitismu. Tento boj byl zjevně pouze v hlavách při zakládání tohoto Svazu. Naopak je tento cíl zarážející, když čestným předsedou byl Václava Kopecký. Na Kopeckého byla podána stížnost kvůli jeho antisemitskému výroku při projevu v Teplicích-Šanově v polovině března roku 1947, kdy Židy označil za bradaté Šalamouny a židovskou svoloč.⁴⁰⁹ Ani on ani další členové Svazu se o boj proti antisemitismu v letech 1948-1950 nijak zásadně nezapřičinili. Předposledním cílem bylo podporovat vojenský výcvik v ČSR, ani zde Svaz neuspěl, resp. nijak do vojenského výcviku nezasáhl.⁴¹⁰ Posledním bodem pak byla pomoc pokrokové síle Izraele, hlavně tedy KSI. Tento cíl se dal nejdetailněji pozorovat.

⁴⁰⁵ NA, f. KSČ ÚV MZNO, sv. 18, a.j. 63, s. 7, 21.

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 24.

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 60.

⁴⁰⁸ NA, f. KSČ ÚV MZNO, sv. 18, a.j. 63, s. 23-24. Cohen neměl vybrán konkrétní stát, kam chtěl fond převézt.

⁴⁰⁹ BULÍNOVÁ, Marie. *Československo a Izrael*, s. 64.

⁴¹⁰ DUFEK, Jiří, Karel KAPLAN a Vladimír ŠLOSAR. *Československo a Izrael*, s. 21.

Svaz se snažil podpořit KSI hlavně finančně. Na tento účel vznikl i fond KSI, díky kterému mohl Svaz posílat do Izraele knihy, časopisy, dětské stolky atd. Právě u těchto dodávek se ukázal ten nejdůležitější úkol Svazu, tedy podporovat KSI. Nejde mluvit jen o Svazu, protože Svaz byl pouze loutkou KSČ. V zásadě tedy šlo o to, jak nenápadně podporovat zahraniční politickou stranu. V tomto cíli Svaz částečně uspěl, ačkoli se nedá říct, že by to bylo velké vítězství.

5.2. Liga přátelství Izrael-Československo

V Palestině a později v Izraeli bylo několik československých krajanských spolků. Mezi takové spolky patřil např. Kulturní spolek Čechoslováků, který byl založen už v roce 1941. Tento spolek však nevykonával skoro žádnou činnost, pouze obesílal československé zahraniční činitele a občas uspořádal manifestační schůze při oslavách československých státních svátků. V roce 1943 vznikl Spolek Čechoslováků „Lidice“. Tento spolek zakládal i honorární konzul Grúnwald a ředitel firmy Baťa J. Dohnálek. Spolek se věnoval převážně charitativním akcím. Výtěžek z těchto akcí pak putoval k palestinskému Červenému kříži.⁴¹¹ Jedním z největších krajanských spolků v Palestině pak byl spolek Hitachdut Oley Czechoslovakia, tedy sdružení židovských přistěhovalců z ČSR. Cílem tohoto spolku, který vznikl už v roce 1937, bylo usnadnit československým přistěhovalcům do Palestiny včlenění do hospodářského a kulturního života v Palestině.⁴¹² Tyto spolky a mnohé další, které v Palestině a Izraeli vznikly, byly určeny na „služby“ Čechoslovákům na daném území. Nebyly to spolky, které by prohlubovaly mezistátní přátelství, ale spojovaly je československé kořeny.

Organizací, která měla posílit a prohloubit vztah mezi Izraelem a ČSR, byla Liga pro přátelské styky Izrael-Československo.⁴¹³ K založení této Ligy došlo 5. července 1948 v Tel Avivu. V tento den si Liga zvolila generálního tajemníka a sekretariát Ligy. Generálním tajemníkem se stal Rafael Ben Šalom. Ben Šalom v této funkci dlouho nevydržel. 23. listopadu 1948 ho ve funkci generálního tajemníka nahradil předseda obvodního komitétu „Menasche“, Chaim Kafri. Ben Šalom byl vyslán do ČSR, kde byl jmenován izraelským konzulem a tajemníkem izraelského velvyslanectví v Praze.⁴¹⁴ Do sekretariátu byli zvoleni

⁴¹¹ AMZV, f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 7.

⁴¹² AMZV, f. TO-O, Palestina, kart. č. 2.

⁴¹³ Dále už jen označení Liga.

⁴¹⁴ Rafael Ben Šalom se po svém návratu z ČSR do Izraele v lednu 1951 připojil opět k Lize.

např. československý spisovatel Max Brod, tajemník Kfar Masaryk Jicchak Patiš.⁴¹⁵ Patiš později vstoupil do diplomatických služeb a stal se izraelským velvyslancem ve Vídni.⁴¹⁶ Dalším členem sekretariátu byl pianista Frank Pollak, sekční šéf hudebního oddělení ministerstva osvěty a výchovy či bývalý ředitel hebrejského gymnázia v Mukačevě, československý poslanec Národního shromáždění za sociálně demokratickou stranu a budoucí předseda Ligy dr. Chaim Kugel. O založení, úkolech a cílech byla izraelská veřejnost informována na tiskové konferenci Ligy 8. září 1948, tedy v Den čs. tisku u příležitosti 5. výročí popravení Julia Fučíka.⁴¹⁷ Už na konci srpna 1948 byl o založení informován také ministr Václav Kopecký, kterému bylo zasláno poděkování nejen jemu, ale i československému lidu.⁴¹⁸

V den založení Ligy měla proběhnout ještě schůze se spisovatelem Ladislavem Mňačkem. Na tuto schůzi obdržel pozvánku i československý honorární konzul v Tel Avivu Viktor Grúnwald. Grúnwald však požádal o schůzku ještě před 5. červencem. Honorární konzul byl pro založení takové Ligy, ale bál se, aby její vedení neskončilo ve špatných rukou a zároveň byl toho názoru, že takovéto polky by neměli zakládat Čechoslováci, ale občané Izraele. Zároveň dodal, že v tuto dobu, kdy zuří válka, není vhodná příležitost pro zakládání spolků. Podle jeho názoru lze založení odložit o dva měsíce, až bude klidnější období. O zakládajících členech dodal, že to jsou všichni původně Čechoslováci, kteří ale v palestinském veřejném životě nic neznamenají. Na závěr zprávy, kterou Grúnwald poslal generálnímu konzulovi Novákovi, napsal: „*Osoby, které tak spěchají, aby omu společnost založily, jistě mají své úmysly a zájmy v ČSR, což jest jistě určitá hybná síla. My však máme zájem, aby se do společnosti rovněž dostali lidé, kteří mohou ČSR něco poskytnouti, nejen od ní bráti.*“⁴¹⁹ Liga neměla doporučení od Grúnwalda, ale podporoval ji generální konzul Jan Novák.⁴²⁰ Grúnwald v následujících letech obrátil a nakonec se stal členem Ligy a v roce 1955 byl zvolen do jejího ústředí a následně se stal předsedou Ligy.⁴²¹

Liga se profilovala jako nepolitická organizace, která se nechtěla vměšovat mezi oficiální diplomatické styky mezi ČSR a Izraelem. Sama sebe se označovala jako lidová, veřejná organizace, která sdružovala ve svých řadách stoupence myšlenky přátelství Izrael-

⁴¹⁵ NA, f. MZV-VA, kart. č. 480.

⁴¹⁶ VODIČKA, Milan. *Předměty lásky a nenávisti*. Květy. Rudé právo, roč. 40, č. 10 (1990), s. 18.

⁴¹⁷ NA, f. Československý ústav zahraniční II. (dále už jen zkratka ČÚZ II.), inv.č. 68, kart. č. 30.

⁴¹⁸ NA, f. MZV-VA, kart. č. 480.

⁴¹⁹ AMZV. f. ZÚ Izrael, 1933-1955, kart. č. 7.

⁴²⁰ Tamtéž.

⁴²¹ NA, f. ČÚZ II., inv.č. 68, kart. č. 30.

Československo v Izraeli. Za svůj cíl si vytyčila rozšíření přátelství, rozvoj kulturních a hospodářských vztahů mezi oběma státy, které měly být podpořeny vzájemným respektem. Zástupci Ligy často na svých zasedáních zdůrazňovali vzájemné propojení mezi oběma národy. Národem židovským a národem československým. Vyzdvihovalo bylo i hlavní město Praha, které bylo svého času domovem a pramenem národní kultury a duchovní tvůrčí činnosti největších synů židovského národa. Praha a Československo tedy vždy budou spjaté s židovským národem. K posílení vzájemných vztahů přispěla i pomoc židovským občanům, kterým ČSR pomohla v době vzrůstu německého fašismu.⁴²²

Jako každá organizace i Liga měla svá ustanovení, kdo se může stát jejím členem. Členem této organizace se mohla stát každá osoba nad 18 let bez rozdílu národnosti, náboženství, třídy či světonázoru, která souhlasila s cíli a zásadami tohoto spolku. Pokud by žadatel byl odmítnut se svou žádostí o členství, mohl se odvolat na ústředí Ligy, kde byla jeho žádost opětovně přezkoumána. Pokud však člen neplnil své závazky vůči Lize nebo chtěl nějakým způsobem tuto organizaci poškodit, byl ústředím vyloučen.⁴²³

Činností Ligy bylo povzbuzovat výměnu zkušeností na poli kultury, hospodářství, vědy a sportu. Zároveň se měly podporovat přátelské návštěvy delegací. V neposlední řadě Liga zřizovala kluby, veřejné knihovny. Organizovaly se výstavy, vydávaly se bulletiny či se promítaly filmy.⁴²⁴

Jak již byl zmíněno, Liga pořádala společenské události. Tyto „akce“ by se daly rozdělit na několik kategorií. Do první kategorie patřily přednášky odborné a naučné, většinou věnované zemědělství či zkušenostem z pobytu v ČSR. Takovou přednášku Liga uspořádala v dubnu 1949. Na této přednášce delegace zastupující izraelské hospodářství promluvila o hospodářství v ČSR, odkud se delegace vrátila. Tematicky podobná byla i přednáška ze začátku roku 1950, kterou pronesli zástupci Histadrutu při sjezdu Revolučního odborového hnutí v Tel Avivu. O pár měsíců později přednesl svoje zážitky z ČSR J. Maius. Nutno podotknout, že tyto akce neměly velkou účast, když na první dvě zmíněné přednášky dorazilo pouze 40 lidí a posluchačů Maiuse bylo pouze o deset více.⁴²⁵

Mnohem více navštěvované byly koncerty, popř. další významnější společenské události. Jako svoji první veřejnou akci zorganizovala Liga na konci září 1948 koncert

⁴²² Tamtéž.

⁴²³ Tamtéž.

⁴²⁴ Tamtéž.

⁴²⁵ Tamtéž.

izraelské a české hudby v telavivském muzeu. Tohoto koncertu se zúčastnilo na dvě stě posluchačů. Mezi společensky významnou událostí Ligy byla také volba tzv. Rady Ligy. V této radě bylo třicet významných osobností z veřejného a uměleckého života pocházejících z ČSR. Svým podpisem vyjádřili svůj souhlas se zásady Ligy a vstoupili do její Rady.⁴²⁶

Poslední kategorií jsou oslavy, které Liga pořádala na počest ČSR, popř. oslavy založení atd. Liga uspořádala během prvních dvou let svého působení tři oslavy. Zkušenosti s pořádáním takovýchto oslav už měli zástupci Ligy ještě před založením. Sekretář a zároveň tajemník kibucu Kfar Masaryk Jicchak Patiš se zúčastnil oslav k založení výchovného ústavu Dr. Tomáše G. Masaryka. Na této události, která se konala v den narozenin prvního československého prezidenta, tedy 7. března 1948, měl Patiš i proslov. V něm vyjádřil důležitost přátelství mezi oběma národy a vyslovil přání, aby se ČSR nezastavilo a nenechalo se uplatit dolary k cestě k socialismu. Této oslavě se zúčastnilo mnoho významných hostů, včetně československého konzula Glasela. Glasel se ve svém projevu věnoval důležitosti Masaryka jako učitele a vyjádřil naději, že v nově vybudovaném výchovném ústavu budou děti vést k lidové výchově. Oslavou, která už byla plně pod patronací Ligy, byla oslava na počest čs. národního povstání 5. května. Na tuto oslavu, která se konala v telavivském divadle Ohel, přišlo na 300 osob. Jen o třetinu méně lidí přišlo do budovy organizace WIZO⁴²⁷ v Tel Avivu 23. února 1950, aby přivítali 1. československého velvyslance Eduarda Goldstückerera v Izraeli.⁴²⁸ Poslední oslavou, kterou naplánovala Liga v roce 1950, byla oslava pátého výročí osvobození ČSR. Tato oslava proběhla 4. května s velmi vzácnými hosty, kterými byli navrátilivší první izraelský velvyslanec v ČSR Ehud Avriel a jeho nástupce v úřadu Šmuel Eliashiv.⁴²⁹

Československý velvyslanec se se zástupci Ligy setkal minimálně ještě jednou. Konkrétně šlo o zakládajícího člena, spisovatele Maxe Broda. Goldstücker dostal příkaz z ministerstva, aby sdělil Brodovi, že už mu nebude vyplácena penze od československé vlády. Brod, který utekl z Prahy poslední noc před obsazením nacisty, se odstěhoval do Palestiny, kde propagoval českou kulturu a stal se dramaturgem národního divadla Habima. S Goldstückerem je pojil i velký vztah k dílům Franze Kafky. Max Brod se měl provinít napsáním článku k 100. výročí narození T. G. Masaryka. Dotyčný článek, který uveřejnil emigrantský časopis, byl prý nepříznivý vůči ČSR. Sám Brod to popíral, ale Goldstücker měl

⁴²⁶ Tamtéž.

⁴²⁷ WIZO – Women's International Zionist Organization.

⁴²⁸ NA, f. ČÚZ II., inv.č. 68, kart. č. 30.

⁴²⁹ Věstník ŽNO roč. 12, č. 21 (26. 5. 1950), s. 251.

své rozkazy. Nepříjemný úkol však splnil, ač se sám od tohoto rozhodnutí distancoval. Za tímto úkolem viděl velvyslanec podpis ministra Kopeckého, který nepochybně chtěl pouze ušetřit a využil jen příležitost, jak Brodovi odepřít důchod.⁴³⁰

Liga pozastavila svoji činnost v souvislosti s přerušením diplomatických kontaktů mezi Izraelem a ČSR v roce 1967. K jejímu obnovení došlo až v únoru 1990, avšak pod názvem Společnost přátelství Izrael – Česko – Slovensko. Následně se název změnil na Izraelskou společnost přátel České republiky. Pod tímto názvem funguje organizace dodnes.⁴³¹ Věnovala se stále pořádání koncertů československé hudby, promítání československých filmů, pořádání přednášek o ČSR a oslavám čs. státních svátků a významných jubileí. Mezi jedno takovéto jubileum patřilo i výročí deseti let od osvobození ČSR od nacismu, které se v Izraeli slavilo společně se sjezdem Ligy 13. května 1955.⁴³² Oblíbenou se stala také opera *Prodaná nevěsta* od Bedřicha Smetany, která byla mnohokrát reprízována. Populární byly i festivaly čs. hudby, kde zazněly skladby např. od Dvořáka, Smetany, Janáčka, Vaňhala či Duška. Ačkoli se vztahy mezi oběma národy zhoršily, Liga se stále snažila udržet alespoň v Izraeli přátelský duch ČSR, přeci jen část členů této organizace tam měla své kořeny.⁴³³

Svaz československo-izraelského přátelství a Liga přátelství Izrael-Československo byly dvě rozdílné organizace, které se rozhodly navzájem nespolupracovat. Hlavním důvodem byla zpráva Štambergera Geminderovi, že Liga je v rukou sionistů a není v ní zastoupení z KSI.⁴³⁴ Rozdílnost v obou organizacích lze najít v odlišném programu a také v jiném politickém ovzduší. Zatímco Svaz byl ovlivněn komunistickou stranou a byl spíše prostředníkem mezi ní a KSI, Liga cítila možnost ukázat hlavně československou kulturu a ČSR jako takové v nově vzniknuvším státě. Navíc kultura byla velmi příjemným odpočinkem ve velmi těžkých dobách po založení židovského státu.⁴³⁵

⁴³⁰ Tamtéž, s. 49 - 50.

⁴³¹ TATEROVÁ, Eva. *Československá diplomacie*, s. 93.

⁴³² Plakát k události viz příloha č. 13.

⁴³³ NA, f. ČÚZ II., inv.č. 68, kart. č. 30.

⁴³⁴ DUFEK, Jiří, Karel KAPLAN a Vladimír ŠLOSAR. *Československo a Izrael*, s. 22.

⁴³⁵ NA, f. ČÚZ II., inv.č. 68, kart. č. 30.

Závěr

Tato diplomová práce podává ucelený náhled na československo-izraelské vztahy v letech 1948-1950 optikou českých archivů, memoárů, dobového tisku a sekundární literatury. V návaznosti na předchozí bádání a odbornou literaturu tato práce doplňuje a místy také koriguje výklad o vzájemných vztazích mezi oběma státy, jeho hlavních aktérech, institucích a sféře činnosti v historickém kontextu.

Velmi kladný začátek československo-izraelských vztahů zapříčinila Akce DI, tedy dodávky zbraní, munice, letadel a výcvik židovských dobrovolníků. Budoucí členové izraelského vojsk byli cvičeni na tankisty, motorizovanou jednotku, parašutisty a letce. Právě letecký výcvik je často brán jako jeden ze stěžejních, neboť někteří z účastníků leteckého výcviku v Českých Budějovicích zasáhli do bojů za nezávislost Izraele. Oba státy hlavně dodávkami vojenského materiálu získaly. Izrael obdržel zbraně, které mu pomohly ve válce a ČSR, kterému po 2. světové válce ubyly trhy pro zbrojařské firmy, se zbavilo přebytečných zbraní a letadel, které by stejně neměly využití.

Důležitou roli ve vztazích sehrály i zastupitelské úřady. ČSR jich mělo v Izraeli hned několik. Kromě velvyslanectví, které svou činnost zahájilo až začátkem roku 1950, byl v Jeruzalémě již od meziválečného období generální konzulát, v Tel Avivu a Haifě byly honorární konzuláty a v Jaffě honorární jednatelství. Do vzniku velvyslanectví všechny tyto úřady podléhaly generálnímu konzulátu. Generální konzul Jan Novák, který zastával svou pozici v době vzniku státu Izrael, byl tím, kdo předal izraelské vládě nótu, ve které ČSR uznalo stát Izrael *de jure*. Novákův nástupce František Nečas byl jeden z prvních, kdo byl informován, že Izrael by měl zájem uzavřít s ČSR obchodní dohodu. Nečas věřil, že i v Izraeli mohou být budovány pobočky československých firem, jako např. tužkárna Koh-i-noor. Ačkoli tato idea i kvůli československé byrokracii a nejspíše i počátku znárodnování nebyla naplněna, Nečas se stále snažil podávat zprávy o možných obchodních příležitostech pro československé firmy.

Důležitost československého velvyslanectví v Tel Avivu byla vůbec v jeho vzniku. Stejně tak to bylo i s velvyslancem Goldstückerem, jehož význam byl dán pouze úřadem, který zastával. Pro československo-izraelské vztahy bylo zřízení velvyslanectví a jmenování velvyslance posunutím vzájemných diplomatických vztahů na vyšší úroveň. Velvyslanec Goldstücker tak hrál v československo-izraelských vztazích jen krátkou úlohu, aniž by více

příspěl např. k dojednání obchodní smlouvy mezi oběma státy. Velvyslanectví se spíše vypořádávalo se svým zprovozněním a zároveň se špatnou komunikací s československými úřady, které nebyly schopny několik měsíců poslat dostatek peněz na koupi budovy velvyslanectví. V prvních měsících roku 1950, kde končí oblast výzkumu, velvyslanectví v Tel Avivu nepodniklo takřka nic, kromě reakce na Ben Gurionovu kritiku ČSR.

Naopak důležitou roli hrálo izraelské velvyslanectví v Praze, jehož zástupci Avriel, Felix a Ben Šalom byli téměř u všech jednání, ať už šlo o Akci DI, obchodní smlouvu či emigraci. Osobnost Ehuda Avriela, který byl jmenován prvním velvyslancem v Praze nejspíše díky úspěchu při nákupu zbraní v ČSR začátkem roku 1948, byla pro vzájemné vztahy klíčová. Pokud by Avriel nenakoupil v ČSR zbraně, je možné, že vzájemné vztahy by byly navazovány složitěji a méně vstřícně. Nebylo by správné napsat, že by žádné vztahy nebyly navázány, neboť ČSR už bylo pod vlivem Sovětské svazu, který by v případě potřeby dokázal ČSR motivovat, aby pomohlo východnímu bloku udělat z Izraele komunistický satelit na Blízkém východě. Felix a Ben Šalom byli důležití při vyjednávání o obchodní dohodě. Zejména Otto Felix byl při obchodních jednáních mezi oběma státy často neústupný. Obchodní dohoda byla zejména pro Izrael velmi důležitá, hlavně co se importu týkalo. Izrael potřeboval spoustu materiálu k budování nového státu, ČSR tak těžilo hlavně z exportu do Izraele. Ačkoli dohoda byla nachystána už na jaře 1949, podepsána byla o rok později. Důvodem byly platební podmínky, ze kterých zástupci Izraele nechtěli dlouho ustoupit. Šlo o tzv. transfer, kterým měl být placen československý export do Izraele. Kvůli výši tohoto transferu, možná také i kvůli změnám ve clech se jednání o rok protáhla. Z izraelské strany šlo o risk, protože zboží chtěli co nejdříve, ale zároveň chtěli co nejvíce vytěžit z transferového fondu. Navíc s přibývajícími měsíci se vzájemné vztahy mezi oběma státy postupně zhoršovaly.

Vzájemné vztahy probíhaly i na jiných než oficiálních vládních úrovních. A právě takové vztahy měly utužovat přátelské spolky, které měly prohloubit přátelství mezi oběma státy. Oba spolky se lišily již od založení, které určovalo jejich pozdější směr. U Svazu československo-izraelského přátelství bylo už při založení zřetelné, že to bude pouze loutka KSC, když předsedou byl zvolen spoluzakladatel československé komunistické strany a budoucí československý velvyslanec v Moskvě, Karel Kreibich. Členství ve Svazu nebylo podmíněnou členstvím ve straně, ale i tak měli členové KSC ve Svazu převahu. Svaz úzce spolupracoval s KSI, se kterou navázal velmi úzké vztahy a tajně ji finančně i materiálně podporoval přes nastrčené firmy. I v těchto úzkých vztazích však bylo možné vyzorovat, že

KSČ sice chtělo podporovat KSI, ale i tak nechtělo do Izraele poslat pro ČSR důležité zemědělské stroje či auta. Cílem svazu bylo také paralyzovat sionistické organizace a převzít od nich finanční příspěvky.

Protějškem Svazu byla Liga přátelství Izrael-Československo, která sídlila v Tel Avivu. Liga se už ve svých stanovách profilovala jako apolitická, čímž se zásadně lišila od Svazu. Liga svoji hlavní činnost rozvinula až po zkoumaném období, ale i tak lze učinit alespoň částečné závěry o působení Ligy. Ve vedení byli většinou bývalí českoslovenští občané a jejich hlavní činností byla organizace kulturních a společenských událostí, kde vystupovali pozvaní českoslovenští odborníci či umělci.

Svaz i Liga se snažily zlepšit vzájemné vztahy oběma státy většinou pomocí kulturních akcí, které pořádali s umělci z druhého státu. V prvních letech byla možná úspěšnější Liga, která však zásadním způsobem neovlivnila vztahy mezi oběma státy. Na rozdíl od Svazu byla Liga více konzervativní.

V prvopočátcích vztahů vynikla důležitost Ehuda Avriela, prvního izraelského velvyslance v ČSR. I proto je práce vymezena časově od začátku roku 1948 do konce Avrielova mandátu coby velvyslance v Praze, tedy do konce března 1950. Avrielova administrativa v Praze sehrála roli i při vyjednávání obchodní dohody, vojenském výcviku či dalších diplomatických záležitostech. Téměř veškerá jednání probíhala na československé půdě. Což jen podtrhuje silnou pozici izraelského velvyslanectví v Praze, které bylo státem Izrael pověřeno vyjednáváním. Za předmět dalšího bádání stojí možné motivy, proč československé zastupitelské úřady neměly tak silnou pozici jako ten izraelský. Československé zastupitelské úřady plnily pouze běžnou agendu a byly spíše takovým informátorem než zplnomocněncem pro vyjednávání. Je možné, že československá vláda, která byla v područí KSČ, potažmo v područí Sovětského svazu, byla více podezíravá a nechtěla svěřit takové pravomoci československým zástupcům v Izraeli. V podpoře této teorie svědčí i zatčení velvyslance Goldstückera po jeho návratu do ČSR v procesu se Slánským a také emigrace generálního konzula Nečase, který se bál vrátit do ČSR, aby také nebyl zatčen.

Pokud Avriel představoval hlavní postavu v prvopočátcích vztahů, tak společně s ním byla hlavní aktérem československo-izraelských vztahů KSČ. Vládnoucí strana ČSR byla ve zkoumaném období nejdůležitější instancí, která měla téměř ve všem hlavní slovo. Ačkoli vládnoucí rezorty, které byly téměř plně členů komunistické strany, podporovaly emigraci, podpis obchodní dohody či výcvik dobrovolníků, vždy měla KSČ postranní úmysly.

Dobrovolníci, kteří odešli do Izraele bojovat, dostávali kromě výcviku i ideologické přednášky o kladech socialismu a boji proti anglické buržoazii. Snaha o to, aby se z Izraele stal komunistický satelit, možná vedla i ke vzniku Svazu československo-izraelského přátelství. Tento Svaz neoficiálně podporoval izraelskou komunistickou stranu, zásoboval ji ideologickou literaturou a snažil se posílat přes krycí firmy i peníze, které by pomohly KSI ve volbách. I když KSI ve volbách propadla, KSČ se snažila dále podpořit KSI. Důvěra ve schopnosti KSI však nebyla nejspíše úplná. KSČ nechtělo do Izraele posílat žádné stroje, o které KSI tolik stálo. Důvodem mohla být nedůvěra v budoucí úspěch izraelské strany, ale i jistá neochota posílat jakékoli stroje, které by mohly být v ČSR užitečné. Na neochotu československých úřadů doplatila i zemědělská družstva či firma Koh-i-noor, kterým nebylo dovoleno dovážet stroje do Izraele. Československá komunistická strana tak ukázala svou tvář, kdy za každou její pomocí byl nějaký postranní úmysl, ať už to bylo šíření socialismu či získání finančních prostředků.

Tato diplomová práce seznamuje s vývojem československo-izraelských vztahů v poměrně krátkém období od začátku roku 1948, kdy byly posílány dodávky zbraní, do konce března roku 1950, kdy odešel z izraelského velvyslanectví v Praze první izraelský velvyslanec Ehud Avriel. Dále identifikuje a charakterizuje hlavní aktéry a instituce zapojené do utváření vztahů mezi oběma zeměmi a poukazuje na problémy, které se během jejich budování objevily. Práce poukázala, že nešlo vždy o idylické vztahy, jak jsou některými badateli označovány. Šlo o vztahy, které byly ovlivněny hlavně geopolitickou situací obou států, v ČSR to byla vláda KSČ a v Izraeli neustálý boj o přežití po vyhlášení nezávislosti.

Zdroje

Archivní materiály:

Archiv bezpečnostních složek

Fond Hlavní vojenská kontrarozvědka.

Fond Židovské organizace.

Fond Hlavní správa rozvědky Sboru národní bezpečnosti.

Fond Mapy zpráv zpracované studijním archivem ministerstva vnitra.

Historický fond Státní bezpečnosti.

Archiv Kanceláře prezidenta republiky

Fond Kancelář prezidenta republiky, 1948-1964.

Fond Kancelář prezidenta republiky – protokol T (tajné), 1948-1963.

Archiv ministerstva zahraničních věcí

Fond I. sekce 1945-1954, oddělení I-1 a I-2, Diplomatický sbor, Tel Aviv.

Fond Diplomatický protokol, 1945-1959.

Fond Politické zprávy, Izrael, Jeruzalém, 1919-1977.

Fond Teritoriální odbory – obyčejné 1945-1959 (A-K), Izrael.

Fond Teritoriální odbory – obyčejné 1945-1959 (L-P), Palestina.

Fond Zastupitelský úřad Izrael, 1933-1955.

Národní archiv

Fond Československý ústav zahraniční II.

Fond Klement Gottwald.

Fond Kreibich Karel.

Fond Úřad předsednictva vlády - běžná spisovna.

Fond KSČ - Ústřední výbor 1945-1989, Praha - Antonín Novotný II. část.

Fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, generální sekretariát.

Fond KSČ - Ústřední výbor 1945-1989, Josef Frank.

Fond KSČ - Ústřední výbor 1945-1989, komise pro revize politických procesů a rehabilitace - tzv. Barákova (Komise I).

Fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, mezinárodní oddělení.

Fond Ministerstvo informací.

Fond Ministerstvo práce a sociální péče – repatriace.

Fond Ministerstvo vnitra II – tajné.

Fond Ministerstvo zahraničních věcí - výstřižkový archiv.

Fond Ministerstvo zemědělství – zahraniční a obchodní záležitosti.

Dobový tisk:

Věstník židovské obce náboženské v Praze, roč. 10.

Věstník židovské obce náboženské v Praze, roč. 11.

Věstník židovské obce náboženské v Praze, roč. 12.

Memoáry:

Avriel, Ehud. *Open the Gates! A personal story of „Illegal“ Immigration to Israel*. New York, 1975.

Avriel, Ehud. *Prague and Jerusalem: The Era of Friendship*. In: DAGAN, A. (ed.): *The Jews of Czechoslovakia. Volume III*. Philadelphia-New York: Society for the History of Czechoslovak Jews and The Jewish Publication Society of America, 1984.

Goldstücker, Eduard. *Vzpomínky (1945-1968)*. v Praze: G plus G, 2005.

Harshalom, Avraham. *Znovuzrozen z popela*. Praha: Naše vojsko, 1992.

Kreibich, Karel. *Těsný domov - širý svět*. Liberec, 1968.

Manor, Jehuda. *Ha-tajeset shehemrija me-ha-šoa*. Jeruzalém: Yad Vashem, 2012.

Senior, Boris. *New Heavens: My life as a Fighter pilot and a Founder of the Israel Air Force*. Washington: Potomac Books, 2005.

Monografické publikace:

Bednařík, Petr, Helena Nosková a Zdenko Maršálek. *Nucené migrace v českých zemích ve 20. století*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2018.

Bregman, Ahron. *Israel's wars. A history since 1947*. Fourth edition: New York, Routledge, 2016.

Bulínová, Marie. *Československo a Izrael v letech 1945-1956: Dokumenty*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993.

Čapková, Kateřina a Frankl, Michal. *Nejisté útočiště: Československo a uprchlíci před nacismem 1933-1938*. Praha: Paseka, 2008.

Čapková, Kateřina, ed. a Rechter, David, ed. *Židé, nebo Němci?: německy mluvící Židé v poválečném Československu, Polsku a Německu*. Praha: NLN, s.r.o., 2019.

Čejka, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Centrum strategických studií, 2005.

Dejmek, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918-1992)*. Praha: Academia, 2012.

Dejmek, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*. Praha: Academia, 2013.

Dufek, Jiří, Karel Kaplan a Vladimír Šlosar. *Československo a Izrael v letech 1947-1953: Studie*. Brno: Doplněk, 1993.

Frankl, Michal a kol. *Naši nebo cizí?: Židé v českém 20. století*. Praha: Židovské muzeum v Praze - Institut Tereziánské iniciativy, 2013.

Gross, Jan Tomasz. *Strach: největší poválečný protizidovský pogrom: esej v historickém výkladu*. Brno: Jota, 2008.

- Hanzlík, František. *Bez milosti a slitování: B. Reicin - fanatik rudého teroru*. Praha: Ostrov, 2011.
- Heitlinger, Alena. *Ve stínu holocaustu a komunismu: čeští a slovenští židé po roce 1945*. Praha: G plus G, 2007.
- Hellebrand, Karel a Vladislav Radina. *Chel ha avir: izraelské letectvo*. Cheb: Svět křídel, 1994.
- Irra, Miroslav. *Československé vojenské letectvo 1945-1950*. Cheb: Svět křídel, 2005.
- Jančík, Drahomír, Kubů, Eduard a Kuklík, Jan. *"Arizace" a restituce židovského majetku v českých zemích: (1939-2000)*. Praha: Univerzita Karlova, 2003.
- Kadlec, Josef Miroslav. *Svatá země v československém odboji*. V Praze: Orientální ústav, 1947.
- Klíma, Zdeněk a Jaklová, Lenka. *Létali na královéhradeckém nebi / Zdeněk Klíma. Piloti s Davidovou hvězdou: [svědectví účastníků leteckého kurzu v Československu v r. 1948] / zvukový dokument Lenky Jaklové*. Praha: _hra, 2011.
- Klíma, Zdeněk. *Československý podíl na vzniku izraelského vojenského letectva a jeho operační činnosti v I. izraelsko-arabské válce* (proseminární práce). Praha: Vlastním nákladem, 1995.
- Kosatík, Pavel a Kolář, Michal. *Jan Masaryk - pravdivý příběh*. Třetí přešlédnuté vydání. Praha: Mladá fronta, 2016.
- Kovács, András. *Communism's Jewish Question*. Berlin: de Gruyter, 2017.
- Krammer, Arnold. *The Forgotten Friendship. Israel and the Soviet Bloc, 1947-1953*. Chicago – London: University of Illinois Press 1974.
- Kulka, Erich. *Židé v československé Svobodově armádě*. Praha: Naše vojsko, 1990.
- Láníček, Jan. *Arnošt Fricher and the Jewish Politics of Early 20th-Century Europe*. New York: Bloomsbury Academic, 2017.
- Lukeš, Igor. *Rudolf Slansky: His Trials and Trial Working paper* (Cold War International History Project). Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2008.

Malý, Milan a Bohuš, Trnka. *Izraelští letci v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1998.

Muzikář, Josef. *Palestinská otázka: vznik a vývoj do konce první arabsko-izraelské války v roce 1949*. Praha: Academia, 1983.

Pernes, Jiří, ed. a Foitzik, Jan, ed. *Politické procesy v Československu po roce 1945 a "případ Slánský": sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, pořádané ve dnech 14.-16. dubna 2003 v Praze*. Brno: Prius pro Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v Praze, 2005.

Peroutková, Michaela. *Židovské identity v Československu před 2. světovou válkou a po ní*. Praha: Libri, 2016.

Placák, Petr. *Gottwaldovo Československo jako fašistický stát*. Praha: Paseka, 2015.

Pojar, Miloš. *Izrael*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Libri, 2009.

Rajlich, Jiří. *Na nebi hrdého Albionu: válečný deník československých letců ve službách britského letectva 1940-1945*, 1. díl. Praha: Ares, 1999.

Rajlich, Jiří. *Na nebi hrdého Albionu: válečný deník československých letců ve službách britského letectva 1940-1945*, 6. díl. Praha: Ares, 2004.

Rucker, Laurent. *Stalin, Izrael a Židé*. V Praze: Rybka Publishers, 2001.

Rybár, Ctibor. *Do půlnoci času dost*. Praha: Academia, 2008.

Sachar, Howard Morley. *Dějiny státu Izrael*. Praha: Regia, 1999.

Soukupová, Blanka, ed., Salner, Peter, ed. a Ludvíková, Miroslava, ed. *Židovská menšina v Československu: po druhé světové válce: od osvobození k nové totalitě*. V Praze: Židovské muzeum, 2009.

Soukupová, Blanka. *Židé v Českých zemích po šoa: Identita poraněné paměti*. Bratislava: Marenčin PT, 2016.

Taterová, Eva. *Československá diplomacie a Izrael v letech 1948-1967*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017.

Terner, Erich. *Stát Izrael*. Praha: Svoboda, 1990.

Wein, Martin Joachim. *Slovanský Jeruzalém: jak Češi založili Izrael*. Praha: Academia, 2018.

Yegar, Moshe. *Československo, sionismus, Izrael: historie vzájemných vztahů*. Přeložila Eva Aamová, přeložil Petr Sláma. Praha: Victoria Publishing, 1997.

Zbořil, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha: Leges, 2010.

Zídek, Petr a Sieber, Karel. *Československo a Blízký východ v letech 1948-1989*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009.

Články:

Bělohlávek, Tomáš. *Vzdušný most. Historie leteckého spojení mezi Prahou a Izraelem*. Roš chodeš, roč. 83, č. 3 (2021), s. 14-16.

Dufek, Jiří a Vladimír Šlosar. *Pomoc Československa při vzniku izraelského letectva v roce 1948*. Historie a vojenství: Časopis Vojenského historického ústavu, roč. 42, č. 1 (1993), s. 98-110.

Gajan, Koloman. *Návštevou v Kfar Masaryk*. Odkaz, roč. 1, č.1/2 (1995), s. 12-13.

Habermann, Tomáš. *Souzen bude sionismus. Procesy se Šimonem Ornsteinem a spol. a s Mordechajem Orenem*. Paměť a dějiny, roč. 10, č. 3 (2017), s. 42-57.

Hájková, Anna a Šmok, Martin. *"... ve společné svaté práci, pro mír, slušnost a svobodu..." Marie Schmolková a mizející hrdinky velkých příběhů*. Dějiny a současnost, roč. 42, č. 8 (2020), s. 34-37.

Hellebrand, Karel a Martin Salajka. *Messer řečený Sakhin*. Letectví a kosmonautika, roč. 70, č. 2 (1994), s. 59-60.

Kellner, Ludvík. *Kadima Tzad = Pochodem vchod!*. Signál, roč. 28, č. 1 (1992), s. 6-7.

Kellner, Ludvík. *Účast Československa při zrodu Izraele*. Dějiny a současnost, roč. 14, č. 6 (1992), s. 37-41.

Pejčoch, Ivo. *Výcvik příslušníků brigády Hagana v Československu*. Historie a vojenství: Časopis Vojenského historického ústavu, roč. 60, č. 2 (2011), s. 4-21.

Pejčoch, Ivo. *Z Británie do Hagany: Příslušníci československého exilového vojska ve Velké Británii a "Wintonovy děti" účastníky výcviku izraelské armády v Československu*. Historie a vojenství: Časopis Vojenského historického ústavu, roč. 62, č. 2 (2013), s. 77-90.

Pěkný, Tomáš. *Létali v Hradci: Prvních třináct izraelských pilotů*. Roš chodeš, roč. 73, č. 9 (2011), s. 11.

Sedlická, Magdalena. „Němečtí Židé“ v Československu v letech 1945-1948. Historie – Otázky – Problémy, roč. 8, č. 1 (2016), s. 120-131.

Taterová, Eva. *Československá zahraniční politika vůči Izraeli v první polovině padesátých let 20. století*. Mezinárodní vztahy, roč. 51, č. 3 (2016), s. 52-72.

Vaculík, Jaroslav. *Optanti z Podkarpatské Rusi v letech 1945 - 1948*. In: Slezský sborník = Acta Silesiaca : čtvrtletník pro vědy o společnosti Opava: Slezský ústav Slezského zemského muzea, roč. 95, č. 1-2, (1997), s. 140-146.

Vodička, Milan. *Předměty lásky a nenávisti*. Květy. Rudé právo, roč. 40, č. 10 (1990), s. 15-19.

Absolventské práce:

Albrecht, Jakub. *Pomoc Československa Izraeli v roce 1948*. Diplomová práce, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010.

Doležalová, Lenka. *Diplomatické vztahy a hospodářská pomoc Československa Izraeli v letech 1945-1950*. Studijně rozborová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1999.

Habermann, Tomáš. *Československo a Izrael 1947-1949: Léta přátelství*. Diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011.

Chalupný, Václav. *Výcvik izraelských letců a pomocného personálu v Československu se zaměřením na Olomouc*. Bakalářská práce, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019.

Klusoň, Tomáš. *Československo-arabské vztahy v meziválečném období. Politické a hospodářské vztahy meziválečného Československa k arabským zemím Blízkého východu*. Rigorózní práce, Univerzita Karlova v Praze, 2010.

Munková, Petra. *Židovské instituce a státní správa v letech 1945-1956*. Rigorózní práce: Praha, Univerzita Karlova v Praze, 2008.

Polzerová, Erika. *Československá pomoc Izraeli v letech 1948-1951, její příčiny, průběh a následky*. Diplomová práce, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1994.

Sedlák, Petr. *Poté: Postoj a přístup k Židům v českých zemích po druhé světové válce (1945 – 1947/1953)*. Disertační práce, Brno: Masarykova univerzita, 2008.

Internetové zdroje:

Epravo.cz. *Rámcová smlouva*, 2014 [online]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/ramcova-smlouva-96053.html>.

Kalhousová, Irena. *The Wingmen: Příběh československých pilotů a leteckých mechaniků ve službách Státu Izrael*. Aktualne.cz [online]. Praha, 2015. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/irena-kalhousova.php?itemid=25415>.

Knesset. *Knesset Members* [online]. Tel Aviv [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://www.knesset.gov.il/mk/eng/mk_eng.asp?mk_individual_id_t=239.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Hodnosti a funkce diplomatů* [online]. Praha [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/_ministerstvu/organizacni_struktura/hodnosti_a_funkce_diplomat_u_objasneni.html.

Ministerstvo zemědělství. *Světová obchodní organizace – WTO*, 2015 [online]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/mezinarodni-organizace/svetova-obchodni-organizace-wto.html>.

Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. *Předpisy 193/1949 Sb.* [online]. Praha Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=193&r=1949>.

Projekt *Paměť národa*, rozhovor s Hugo Maromem v Praze 16. listopadu 2015. Dostupné [online] z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/marom-hugo-1928>.

Projekt *Paměť národa*, rozhovor s Hugo Maromem v Tel Avivu 14. května 2008. Dostupné [online] z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/marom-hugo-1928>.

Projekt *Paměť národa*, rozhovor s Jehudou Manorem v Tel Yitzachu, 2. dubna 2014.

Dostupné [online] z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/manor-roz-munk-jehuda-petr-1927>.

Radkovičová, Jitka a Petra, Verzichová. *Eva Goldstein*. Paměť národa [online]. Praha: Paměť národa, 2015. Dostupné z <https://www.pametnaroda.cz/cs/goldstein-eva-20150121-0>.

Sbírka rozhodnutí nejvyššího správního soudu. *Kompetenční spory: zaopatření válečných poškozenců* [online]. Praha. Dostupné z: <https://sbirka.nssoud.cz/cz/kompetencni-spory-zaopatreni-valecnych-poskozencu.p2629.html>.

Tomek, Prokop. *Šimon Drgáč. Vojenský historický ústav* [online]. Praha: Vojenský historický ústav v Praze, 2018. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/simon-drgac/>.

Seznam zkratek

- ABS – Archiv bezpečnostních složek
AKPR – Archiv Kanceláře prezidenta republiky
AMZV – Archiv ministerstva zahraničních věcí
AN-II - Antonín Novotný II. část.
ČSR – Československo
ČÚZ II. – Československý ústav zahraniční II.
DI – Důvěrné Izrael
HIAS - Hebrew Sheltering and Immigration Aid Society
HICEM – Akronym HIASu a ICA
HSR-SNB - Hlavní správa rozvědky Sboru národní bezpečnosti
ICA - Jewish Colonization Association
JOINT - American Jewish Joint Distribution Comitee
KSČ – Komunistická strana Československa
KSI – Komunistická strana Izraele
MI – Ministerstvo informací
MV – Ministerstvo vnitra
MZNO – Mezinárodní oddělení
MZO – Ministerstvo zahraničního obchodu
MZSV - Mapy zpráv zpracované studijním archivem ministerstva vnitra
MZV – Ministerstvo zahraničních věcí
MZV-VA - Ministerstvo zahraničních věcí – výstřižkový archiv
NA – Národní archiv
OSN – Organizace spojených národů
SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
TO-O – Teritoriální odbory - obyčejné
UNSCOP – Zvláštní komise OSN pro Palestinu
USA – Spojené státy americké
ÚSC – Ústřední svaz sionistický
ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa
WIZO – Mezinárodní ženská sionistická organizace
ZÚ – Zastupitelský úřad
ŽNO – Židovská obec náboženská

Přílohy

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Seznam zaměstnanců na Izraelském velvyslanectví v Praze.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Listiny zboží A a B určené k vývozu do Izraele a dovozu z Izraele.

Příloha č. 2: Přepis nástupní řeči Ehuda Avriela, v Praze 28. července 1948.

Příloha č. 3: Přepis odpovědi Klementa Gottwalda na nástupní řeč Ehuda Avriela.

Příloha č. 4: Fotografie Ehuda Avriel při prohlídce čestné roty před nástupní audiencí na Pražském hradě.

Příloha č. 5: Fotografie z nástupní audience Ehuda Avriela

Příloha č. 6: Fotografie Rafaela Ben Šaloma.

Příloha č. 7: Kniha návštěv na Velvyslanectví státu Izrael v Praze.

Příloha č. 8: Bulletin *Zpravodajská služba Izraele*.

Příloha č. 9: Přepis nástupní řeči Eduarda Goldstúckera v Izraeli, 18. ledna 1950.

Příloha č. 10: Nástupní audience Eduarda Goldstúckera.

Příloha č. 11: Eduard Goldstúcker během projevu při své nástupní audienci.

Příloha č. 12: Kresba odznáčku pro komunistickou mládež Izraele.

Příloha č. 13: Plakát k události při příležitosti oslav 10 let od vzniku Ligy přátelství Izrael-Československo.

Jméno	Funkce na velvyslanectví	Adresa	Státní příslušnost
Arnon Schlomo	úředník	Hotel Palace	izraelská
Dr. Banat Johanan Imro	úředník	Hotel Flora	izraelská
Manželka Marion		Hotel Flora	švýcarská
Bernstein Josef	vysl. tajemník	Hotel Esplanade	izraelská
Bokem Arnošt	úředník		československá
Dorfman Jaco	úředník	Hotel Palace	izraelská
Freud Ernst	úředník	Hotel Palace	izraelská
Fried Garry		Veverkova 10, Praha 7	izraelská
Goldmater Sam	úředník		izraelská
Gotelová Edita	úřednice		československá
Herkka Jehuda	úředník		izraelská
Horngrad Josef Kurt	úředník	Hotel Flora	izraelská
Hutter Michael	konzulární úředník	Hotel Steiner	izraelská
Kafka Oskar	úředník nákupního oddělení	Školská 7, Praha 2	izraelská
Kafka Otto Dr.	úředník		československá
Klinger Ruth	úřednice	Kamenická, Praha 7	izraelská
Lev Simon	úředník	Hotel Palace	izraelská
Pirkel Tibor (Jicchak)	úředník	Hotel Palace	izraelská
Perlman Ruth	úřednice	Hotel Palace	izraelská
Pollak Jiří	úředník	Zlatá Husa	izraelská
Provad Khalion	úředník	Hotel Palace	izraelská
Salomon Jacob	úředník		izraelská
Salomon Eug. Jean	úředník	Hotel Flora	izraelská
Unger Moshe (Max)	úředník	Hotel Palace	izraelská

Tabulka č. 1: Seznam zaměstnanců na izraelském velvyslanectví v Praze. Zdroj: ABS, f. Hlavní správa rozvědky Sboru národní bezpečnosti.

Listina A.

Vývoz z Československé republiky do Izraele.

Číslo	Název zboží	Hodnota v 1.000 Kčs
1	M.S. plochy	8.400
2	Legovaná speciální ocel	3.500
3	Trubky různých druhů	19.600
4	Hřebíky na bedny na pomeranče	2.500
5	Řetězy	1.000
6	Obuvnické hřebíčky	850
7	Hliníkové folie	850
8	Zinkové bateriové kalíšky	700
9	Zinkografický materiál	300
10	Železné tkaniny	700
11	Lopaty a rýče	1.000
12	Srpy	70
13	Tažený drát	1.400
14	Měkké žezivo	9.800
15	Listnaté žezivo	2.100
16	Dřevovláknité desky	p.m.
17	Ohýbaný nábytek	2.100
18	Překličky a laťovky	3.150
19	Sklíňový a kovový nábytek	3.900
20	Různé hudební nástroje	700
21	Sláma a lýko	150
22	Různé dřevěné zboží	1.550
23	Člunky a cívky	700
24	Sportovní potřeby	150
25	Dřevěné stavby	28.000
26	Hračky všeho druhu	500
27	Zátky a jiné korkové zboží	700

Zdroj: Archiv Kanceláře prezidenta republiky
Kopie pouze pro badatelské účely

-2-

28

Chemikálie, zejména:

Parafinový gač	
Ceresin / Ozokerit /	
Montanní vosk surový	
Triumph, změkčovadlo gumy	
Keramicke glazury a frity	
Bronze v prášku	
Hydroxyd draselný	
Hydroxyd sodný	
Titanová běloba	
Kyselina citronová	
Kyselina mravenčí	
Chlorid amonný chemicky čistý	
Kyselý sířičitan sodný	
Kyselý uhličitan amonný	
Ferrokyanid draselný	
Kyanid sodný	
Různé kyanidy jako mědný a zinečnatý	
Kalciové sole	
Ledek amonný	
Kamenec chromito-draselný	
Litopon	
Kyselina kresylová	
Naftalin v šupinkách	
Naftalin v kuličkách	
Cyklon B	
Hydrosulfit sodný	
Rongalit C v prášku	
Fenol-kresolová směs	
Laboratorní chemikálie	
Krycí barvy na kůži	
Ultramarinová modř	
Paraceutické přípravky a chemikálie	
Sacharin / prach, krystal /	
Ostacol aktivní uhlí, Carbovent a	
Carbomedicinalis	16.800

Číslo	Název zboží	Hodnota v 1.000 Kčs
29	Papír, zejména:	
	Dřevoprostý tiskový papír	
	Dřevoprostý psací papír	
	Chromonáhražkový karton	
	Sulfitový papír	
	Citrusový balicí papír	14.000
30	Obráběcí stroje	8.400
31	Textilní stroje	2.100
32	Mlýnské stroje	1.400
33	Dřevobráběcí stroje	2.800
34	Koželužácké stroje	2.800
35	Obuvnické stroje	1.000
36	Grafické stroje	1.250
37	Stroje na zpracování tabáku	1.150
38	Třídící stroje na vejce	150
39	Prádelny	700
40	Stroje na výrobu čokolády, barev a olejů	700
41	Řeznické stroje	350
42	Velkokuchyně	450
43	Pekařské stroje	700
44	Cukrovinkářské stroje	350
45	Tabletovačky	100
46	Elektromotory	4.200
47	Pluhy	300
48	Traktory	p.m.
49	Ostatní hospodářské stroje	1.400
50	Elektrické vrtačky	700
51	Elektroměřiče a ostatní měřicí přístroje	700
52	Diesel motory, kompresory	900
53	Pumpy	1.400
54	Měřidla	150
55	Transportéry, ruční a elektrické kladkostroje	700
56	Upínací stroje	70
57	Radiopřijímače a náhradní součástky, elektronky	1.000
58	Instalační materiál	420
59	Elektrické domácí spotřebiče včetně praček a ledniček	1.400

60	Lékařské a zubolékařské přístroje a nástroje	300
61	Svářečky a autogenní přístroje	550
62	Šicí stroje	1.000
63	Nářezové stroje	150
64	Fotografické a kinematografické přístroje, přístroje optické a zvětšovací, menisková skla	550
65	Armatury	140
66	Pily, dřevobráběcí nástroje, nářadí a drátěné kartáče	2.800
67	Litinové smaltované vany	280
68	Kuchyňské přístroje	1.100
69	Kabely	150
70	Dirkované plechy	300
71	Pocínované konve na mléko	150
72	Nožičské zboží	400
73	Telefonní přístroje a útaředny	1.400
74	Různé stroje, přístroje a nástroje	12.600
75	Osobní automobily	7.000
76	Nákladní automobily	3.850
77	Motocykly	2.000
78	Součástky pro motocykly a motorová vozidla	1.400
79	Jízdní kola a součástky	800
80	Pasací stroje	800
81	Desky a kufříkové gramofony	1.000
82	Brambory sadbové	12.000
83	Kulr	49.000
84	Chmel	2.100
85	Slad	1.250
86	Kávévé náhražky	500
87	Minerální vody a vřídelní soli	150
88	Různá semena	3.800
89	Mléčné výrobky /sušené mléko/	1.400
90	Sušená zelenina	600
91	Lihoviny, droždí a proteiny	400
92	Léčivé byliny	350
93	Domácenské sklo užitékové včetně skla olovnatého	12.600

-5-

94	Stavební kameny a bezpečnostní sklo	2.100	
95	Kovová a skleněná bižuterie	1.800	
96	Lahve a obalové sklo	1.500	
97	Osvětlovací sklo	2.800	
98	Laboratorní a technické sklo	1.400	
99	Drobné skleněné zboží	2.800	
100	Obládačky	9.000	
101	Ohnivzdorné hliny	140	
102	Zdravotní keramika	4.200	
103	Dlaždice	2.100	
104	Technický porcelán	350	
105	Užitkový porcelán	3.500	
106	Brusné papíry a plátna	350	
107	Osinkové a osinko-cementové zboží	350	
108	Isolační prostředky	250	
109	Chemická keramika	1.400	
110	Vlněné látky	700	
111	Bavlněné tkaniny		
	a/ nepromokavé látky, balonové hečvábi	7.000	
	b/ jednoduchý popelín	7.000	
	c/ popelín na pyjsma	3.500	
	d/ bílé zboží	10.500	28.000
112	Podlínocová plst	420	
113	Buničitá vata a pod.	1.750	
114	Vlněná příze, pouze česaná	3.500	
115	Umělohedvábné tkaniny, zejména podšívky	2.100	
116	Žíněnky	2.100	
117	Sypkoviny	2.800	
118	Krejčovské přípravy	2.100	
119	Lněné tkaniny	2.100	
120	Kloboukové štumpy	700	
121	Kníhařské plátno	700	
122	Umělá kůže	700	
123	Obuvnické potřeby	2.800	
124	Gumová obuv	4.200	

-6-

125	Technická kůže	700
126	Průmyslové gumové pásy	700
127	Hygienická pryž	200
128	Calofánový papír	700
129	Pneumatiky	6.300
130	Tužky, tuhy, kanc. potřeby	3.000
131	Přezky, jehly, knoflíky z umělých hmot, kovu, textilu atd.	3.000
132	Knihy a časopisy	280
133	Global	31.000

Zdroj: Archiv Kanceláře prezidenta republiky
Kopie pouze pro badatelské účely

Listina B.

Vývoz z Izraele do Československé republiky.

Číslo	Název zboží	Hodnota v 1.000 Kčs
1	Citrusové plody	85.000
2	Koncentráty	11.000
3	Pulpy	6.000
4	Pomerančová kůra	3.600
5	Citrusové oleje	3.000
6	Pomerančová dřev	1.400
7	Farmaceutické chemikálie	2.000
8	Umělé zuby	6.000
9	Esence a etherické oleje	7.000
10	Textilní chemikálie	2.000
11	Umělé pryskyřice	3.400
12	Potaš	p.m.
13	Knihy a časopisy	.280
14	Global	8.000

Příloha č. 1: Listiny zboží A a B určené k vývozu do Izraele dovozu z Izraele. Zdroj: AKPR, f. Kancelář prezidenta republiky, inv. č. 1920, kart. č. 372.

„Pane prezidente,

Pokládám si za čest předati Vám pověřovací listiny mimořádného vyslance a zplnomocněného ministra u prezidenta Československé republiky. Tento úřad byl mi svěřen Státní radou a vládou Izraele.

Je pro mě zvláštním vyznamenáním, že jako první diplomatický zástupce státu Izraele mohu pracovat v zemi, které si vláda a lid Izraele i celé židovstvo vřele váží pro jeho upřímné a věrné přátelství k národu bojujícímu za svou svobodu a samostatnost.

Má vláda pevně doufá, že válka, která jí byla vnucena, bude brzy úspěšně skoncována. Pak naši stateční bojovníci zamění zbraně za pluhy a traktory a zahájí neúprosný a nevyhnutelně oprávněný boj s pouští, aby vytvořili náležité životní podmínky pro nejširší vrstvy dělníků a sedláků, jež touží po svobodném, pokrokovém a produktivním životě ve své vlasti.

Československý národ a jeho vláda, jež rovněž stojí uprostřed vlastních nesmírných úkolů výstavby, osvědčily vždy plné pochopení pro naše budovatelské dílo. Dva národové, jichž veškeré snahy se nesou jen k míru a mírově pokrokovému rozvoji, budou – jak upřímně doufám a věřím – vytvářeti a utužovati i nadále v těsné spolupráci vzájemné a přátelské vztahy.

Ujišťuji Vás, vážený pane prezidente, že učiním vše, co je v mé moci, aby tato spolupráce se prohloubila a zdokonalila.“

Příloha č. 2: Přepis nástupní řeči Ehuda Avriela, v Praze 28. července 1948. Zdroj: NA, f. Klement Gottwald, aj. 1116, s. 252.

„Vážený pane vyslanče,

rád přijímám z rukou Vaší excelence listiny, jimiž Státní rada a vláda Izrael pověřují Vás u mne jako prvního svého velvyslance. Naše vláda a všechen náš lid sledoval a sleduje se živým zájmem úsilí Vašeho národa za svobodu a samostatnost. Postavili jsme se u nás bez váhání za myšlenku svobodného státu, o nějž usilujete, poněvadž sami ve své vlastní historii dobře jsme poznali, co znamená samostatný stát vytvořiti a obhajovati. Přicházíte k nám v době, kdy doufám, že se již snad brzo budete moci věnovat mírové budovatelské práci uvnitř svého státu i navazování přátelských styků se svými sousedy a se všemi mírumilovnými národy. Přejeme Vám ze srdce, abyste mohli co nejdříve – jak pěkně pravíte ve své projevu – zaměnit zbraně za pluhy a traktory a proměňovati poušť kolem sebe v pole a zahrady. V tomto svém novém už svobodném životě najdete u nás vždy plné pochopení pro velké toto dílo, jež stojí nyní před Vámi.

Vítám Vás, pane velvyslance, upřímně mezi námi a přeji Vám, abyste byl u nás šťasten a dopracoval se plného úspěchu v poslání, jež Vám bylo věřeno a při jehož plnění můžete počítati s naším pochopením a pomocí.“

Príloha č. 3: Přepis odpovědi Klementa Gottwalda na nástupní řeč Ehuda Avriela. Zdroj: NA, f. Klement Gottwald, aj. 1116, s. 249-250.

Příloha č. 4: Fotografie Ehuda Avriela při prohlídce čestné roty před nástupní audiencí na Pražském hradě. Na obrázku zleva nejspíše vedoucí diplomatického protokolu dr. Julius Skalický, uprostřed Ehud Avriel a vpravo škpt. Topinka. Zdroj: NA, f. Diplomatický protokol, 1945-1959, kart. č. 32.

Příloha č. 5: Fotografie z nástupní audience Ehuda Avriela. Zleva prezident ČSR Klement Gottwald, přednosta vojenské kanceláře prezidenta republiky brig. gen. Rudolf Bulandr, šéf diplomatického protokolu kanceláře prezidenta republiky Julius Kordoš, přednosta politického odboru kanceláře prezidenta republiky Štefan Rais a izraelský velvyslanec Ehud Avriela. Zdroj: PLACHÝ, Jiří. *Historie a současnost Vojenské kanceláře prezidenta republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ ve spolupráci s Vojenskou kanceláří prezidenta republiky, 2015, s. 98.

Příloha č. 6: Fotografie Rafaela Ben Šaloma. Zdroj: Rybár, Ctibor. *Do půlnoci času dost*, s. 304.

Výpis z knihy návštěv na izraelském vyslanectví:

1.49-52

Dne 26.7.1949:

BEN-JSKOJ - příchod v 11.45 k ORNSTEINOVÍ - odchod ve 12.00

Dne 28.7.1949:

STERN - příchod v 10.15 ke KLINGEROVÍ - odchod v 10.45

REICH - příchod v 11.00 na Konsulát - odchod v 11.20

SCHWARZ - příchod v 13.00 k ORNSTEINOVÍ - odchod v ?

Dne 1.8.1949:

SOLAR - příchod v 9.00 k ORNSTEINOVÍ - odchod v 9.25

MARTIN - příchod v 9.00 k ORNSTEINOVÍ - odchod v 9.25

SOLAR - příchod v 10.20 k DRUSTEINOVÍ - odchod v 10.30

MARTIN - příchod v 10.20 k DRUSTEINOVÍ - odchod v 10.30

FERLINGER - příchod v 10.50 k Miebach SELA - odchod ve 11.10

Ing.MADIAR - příchod v 11.20 k ORNSTEINOVÍ - odchod v 11.50

ATLAS - příchod v 11.55 k ORNSTEINOVÍ - odchod v 12.00

Dne 2.8.1949:

SOLAR - příchod v 9.00 k ORNSTEINOVÍ - odchod v 9.30

MARTIN - příchod v 9.00 k ORNSTEINOVÍ - odchod v 9.30

FLEK - příchod v 10.25 k ORNSTEINOVÍ - odchod v 10.50

Dne 3.8.1949:

ISLER - příchod v 10.00 k ORNSTEINOVÍ - odchod v 11.20

dr.FABIAN - příchod v 11.10 k ORNSTEINOVÍ - odchod v 12.05

Juř.MAŠAR - příchod v 15.45 k ORNSTEINOVÍ - odchod v 16.00

Dne 4.8.1953:

MADIAR - příchod v 9.25 k ORNSTEINOVÍ - odchod v 11.01

STEINER - příchod v 10.45 k - odchod v 11.15

BONDY - příchod v 11.05 k ORNSTEINOVÍ
k ALIJOVI - odchod v 11.15

dr.WIEMBAR - příchod v 11.30 k ORNSTEINOVÍ - odchod v 11.35

GÍRE - příchod v 14.30 k ORNSTEINOVÍ - odchod v 15.00

Příloha č. 7: Kniha návštěv na Velvyslanectví státu Izrael v Praze. Zdroj: ABS, f. 425-224-9.

שרות ידיעות ישראל Zpravodajská služba Izraele

VYDÁVÁ TISKOVÉ ODDĚLENÍ VYSLANECTVÍ ISRAELE
PRAHA II, Voršilská 10 Tel. 494-53

29. března 1949

č. 167

Volby do městského zastupitelstva Tel Avivu

Tel Aviv - /ZSI/ - Starosta I. Rokach oznámil, že volby do městského zastupitelstva Tel Avivu se budou konat v červenci t.r.

Ben Gurion o svobodě ducha v Izraeli

Tel Aviv - /ZSI/ - Ministerský předseda Ben Gurion přijal u příležitosti sjezdu spisovatelů a vědců delegaci nejvýznamnějších izraelských básníků a vědeckých pracovníků. Ben Gurion prohlásil delegaci, že stát Izrael zaručí úplnou svobodu na poli umění a vědy. Duševní život v Izraeli bude upřesňován muži ducha a nikoliv státní administrativou.

San Marino uznalo Izrael

Tel Aviv - /ZSI/ - Jako 48. stát uznalo Izrael San Marino.

Einstein čestným doktorem jerusalémské university

Jerusalém - /ZSI/ - Na slavnosti konané u příležitosti 70. narozenin prof. Alberta Einsteina na jerusalémské universitě, oznámil rektor university jmenování Einsteina čestným doktorem.

Bytová stavební společnost v Izraeli

Tel Aviv - /ZSI/ - Kapitálem 5 milionů izr. libor byla zde založena bytová stavební společnost "Anidar", na něž 50% přispěje sionistická organizace a dalšími 50 procenty Židovský národní fond a několik veřejných společností v Izraeli. Nejbližším cílem nové společnosti je vystavět 40.000 bytů pro nové přistěhovávce.

Námořnictvo státu Izraele

Haifa - /ZSI/ - Ve válečném námořnictvu státu Izraele bylo zavedeno 12 hodností, od nejnižší "Malach" /námořník/ po nejvyšší "Kabarmit" /velitel/. Odznak izraelského námořnictva sestává z moře a člivové větve /odznak izraelské armády/ a kotvy.

Vychází denně kromě soboty a neděle - Tiskne a vydává Tiskové oddělení vyslanectví Izraele, Praha II, Voršilská 10 - Administrace tarifů - Novinová sazba povolena ředitelstvím pošt č. I. A. - Gro-2372-OB-48. Dohlédací úřad Praha 022.

Příloha č. 8: Bulletin *Zpravodajská služba Izraele*. Zdroj: AKPR, f. KPR – protokol T (tajně), 1948-1963, inv. č. 982, kart. č. 66.

„Pán prezident,

považujem si za veľkú česť, že smiem jako prvý odovzdať do rúk Vašej Excellencie poverujúci list, ktorým ma prezident Československej republiky menoval mimoriadnym vyslancom a splnomocneným ministrom u Vašej Excelencie.

Mojím príchodom do Izraela a týmto slavnostným obradom dokončujú naše dva štáty výstavbu svojich vzájomných diplomatických vzťahov, ktoré už i dosiaľ boli vedené duchom obojstranného rešpektu štátnej svrchovanosti a korektného priateľstva. Pokiaľ budem mať česť a výsadu svoju povinnosť, aby som zo všetkých síl prispieval k utužovaniu a prehĺbovaniu týchto tak šťastne zahájených vzájomných vzťahov v presvedčení, že tým najlepšie budem tlumočiť úmysly svojej vlasti.

Prichádzam ako predstaviteľ štátu, ktorý si uvedomuje, že zaistenie mieru a bezpečnosti národov je jeho životným záujmom a ktorý z vlastnej skúsenosti vie, že tohoto cieľa sa dá dosiahnuť len stálou obranou a rozhojňovaním skutočnej sociálnej a národnej slobody ve svete. Vedená týmito zásadami rozhodla se Československá republika ako jedna z prvých a bez výhrad – uznať Štát Izrael, akonáhle bola vyrozumená o jeho vzniku a podľa svojich síl mu prispieť k udržaniu jeho ohrozenej existencie.

V presvedčení, že sa mi bude dostávať vzácnej blahovôle Vašej Excellencie jako cennej pomoci vlády Štátu Izrael pro plnění mójho poslania, ktoré je poslaním mieru a priateľstva, prosím Vašu Excellenciu, aby som smel vyjadriť čo najúprimnejšie želanie osobného blaha ako aj blaha ľudu Izraele.“

Příloha č. 9: Přepis nástupní řeči Eduarda Goldstückerera v Izraeli, 18. ledna 1950. Zdroj: AMZV, f. Teritoriální odbory - obyčeené, Izrael, kart. č. 1.

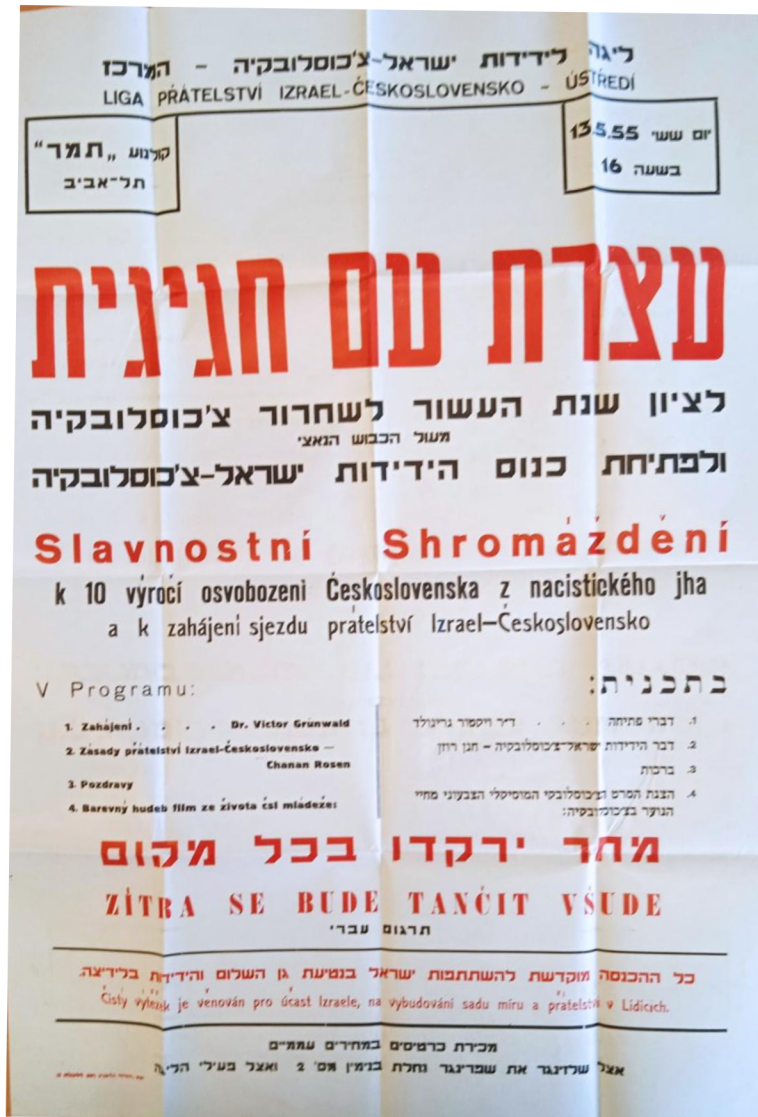
Příloha č. 10: Nástupní audience Eduarda Goldstücker. Zleva Eduard Goldstücker, Chaim Weizmann a Moshe Sharett. Zdroj: AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1951, kart. č. 8.

Příloha č. 11: Eduard Goldstücker během projevu při své nástupní audienci. Zdroj: AMZV, f. Diplomatický protokol, 1945-1951, kart. č. 8.

Příloha č. 12: Kresba odznáčku pro komunistickou mládež Izraele. Zdroj: NA, f. KSČ ÚV, Mezinárodní odbor, sv. 18.

Пříloha č. 13: Plakát k události při příležitosti oslav 10 let od vzniku Ligy přátelství Izrael-Československo. Zdroj: NA, f. Československý ústav zahraniční II., inv.č. 68, kart č. 30.

Anotace

Jméno: Bc. Václav Chalupný

Fakulta: Filozofická fakulta

Katedra: Centrum judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových

Název diplomové práce: Československo–izraelské vztahy v letech 1948–1950 z perspektivy českých archivních pramenů

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Marie Crhová, M.A., Ph.D.

Počet znaků: 212 172

Počet příloh: 14

Počet titulů použité literatury: 117 (včetně primárních zdrojů a online zdrojů)

Klíčová slova: československo-izraelské vztahy, KSČ, Ehud Avriel, ČSR, Izrael

Charakteristika práce: Tato diplomová práce podává ucelený náhled na Československo-izraelské vztahy v letech 1948-1950 optikou českých archivů, memoárů, dobového tisku a sekundární literatury. V návaznosti na předchozí bádání a odbornou literaturu tato práce doplňuje a místy také koriguje výklad o vzájemných vztazích mezi oběma státy, jeho hlavních aktérech, institucích a sféře činnosti v historickém kontextu.

Annotation

Name: Bc. Václav Chalupný

Faculty: Faculty of Arts

Department: Kurt and Ursula Schubert Center of Jewish Studies

Title of the thesis: Czechoslovak-Israeli relations in the years 1948-1950 through the perspective of Czech archival sources

Supervisor of the thesis: Mgr. Marie Crhová, M.A., Ph.D.

Number of characters: 212 172

Number of attachments: 14

Number of utilized sources: 117 (including primary and online sources)

Key words: Czechoslovak-Israeli relations, Communist Party of Czechoslovakia, Ehud Avriel, Czechoslovakia, Israel

Thesis summary: The diploma thesis provides a comprehensive view of Czechoslovak-Israeli relations in the years 1948-1950 through the lens of Czech archives, memoirs, periodicals and secondary literature. Following previous research and studies published to date, this work complements and also in some parts corrects the interpretation of the mutual relations between the two states, main participants and institutions involved, and their sphere of activity in historical context.